Planinski vestnik

5

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1984

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

maj 1984 5

letnik LXXXIV izhaja od leta 1895

vsebina

Prof. Evgen Lovšin	Odgovor na razmišljanja o planinstvu, III. del	193
Ivan Šumljak	Zakaj v gore?	199
Marijan Krišelj	Franček Knez	203
Anka Novak	Micka, Cilka in Jurč s planine Laz in etnološki film: Planšarstvo v Bohinju	211
Ivanka Korošec	Na Golico	216
Davorin Kodele	Nepreplezana smer	218
Stanko Ravnik	Iz stare beležnice	219
Mira Gaser	Ljubo razpotje ...	220
	Društvene novice	223
	Varstvo narave	229
	Iz planinske literature	231
	Alpinistične novice	232
	Razgled po svetu	235
	Na kratko ...	239

Naslovna stran:
Slatna in Kreda — Foto Aleš Doberlet

uredniški odbor

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana — Glavni in odgovorni urednik: Marijan Krišelj, p. p. 44, 61109 Ljubljana. Uredniški odbor: ing. Tomaž Banovec, ing. Janez Bizjak (alpinizem), ing. Aleš Doberlet (fotografija), Stanko Hribar, dipl. oec. Božidar Lavrič, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Nada Praprotnik (varstvo narave in okolja), Janez Pretnar, Franci Savenc (alpinizem), ing. Albert Sušnik (fotografija), ing. Pavle Šegula (tehnični urednik), Franc Vogelnik, dr. Tone Wraber (varstvo narave in okolja). Izdajateljski svet pri PZS: Božo Jordan (predsednik), Matjaž Černe, Viktor Pergar, Zoran Naprudnik, Stanko Klinar, Milan Cilenšek, Marijan Krišelj, Milan Naprudnik. Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, Ljubljana, p. p. 214 — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon (061) 312 553 — Planinski vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina je 1000 din, plačljiva tudi v dveh obrokih in sicer do 31. marca in do 30. septembra; za tujino 30 $. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila; navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jožo Moškrič« v Ljubljani.

Goliški vrtovi . . . Foto F. Sluga

ODGOVOR NA RAZMIŠLJANJA O PLANINSTVU, III. DEL

(Prof. Evgenu Lovšinu na rob ob njegovi 88-letnici, PV 1984/I)

PROF. EVGEN LOVŠIN

KAKO JE TOREJ Z ZGODOVINO IN Z NAMI?

Znanstvenika Simčič in Grafenauer sta nam s svojimi izvajanji o sodobni zgodovinski zavesti odprla pogled tudi v zgodovinsko znanost.

O tej, danes zelo razglabljani in razpisani kulturni stroki, so se na povabilo Naših razgledov v letu 1983 oglasili številni pisci z zanimivim in poglobljenim pisanjem. Zaradi obče koristnosti jih pred vstopom v planinstvo kličemo predse z nekoliko več besedami.

Pred kratkim sta tudi marksistična centra univerze in filozofske fakultete pripravila posvet o zgodovinopisju. Janez Strehovec nam je v Delu (marec 1984) sporočal, da so uvodni pozdravni besedi Naceta Šumija, dekana filozofske fakultete, sledili obsežnejši referati, ki so jih prispevali France Klopčič, Franc Jerman in Braco Rotar, povzetke svojih pisnih prispevkov pa je poslalo še troje udeležencev (Fischer, Rozman, Potrč). Vsa za posvet pripravljena gradiva in deli razprave bodo objavljeni v časopisu Anthropos.

UTRINKI IN ZGODOVINSKI DROBCI IZ RAZPRAV V NAŠIH RAZGLEDIH V LETU 1983

Prežeti so več ali manj z resnicoljubnostjo, s predanostjo stroki in objektivnostjo:

Kamor že grem, gre za menoj,
povsod prihaja mi naproti.
Kitajci o zgodovini.
Svetovna zgodovina je zgodovina človeštva in ne njegovih izoliranih delov.
France Križanič (NR 11. 2. 1983).

Zaostajanje ali prehitevanje zgodovine:

Prihodnost ni nikoli ponovitev preteklosti, prav tako je ni mogoče povsem napovedati na podlagi preteklosti. V prihodnosti se vedno ponavljajo nepredvidene novosti.
Vid Pečjak (NR 25. 2. 1983).

Morda bi spoznanje o historični relativnosti pripomoglo k idejnemu sožitju, idejni razorožitvi in s tem k prizadevanju za preživetje človeštva. Skoraj vse človeštvo je povezano s časom in prostorom. Zgodovina je postala sestavni del našega pogleda na svet.
Franc Zwitter (NR 11. 3. 1983).

(Raziskovalcu je zgodovina najboljša roka za pravo smer. Zgodovina je gospodarska, družbena, politična, kulturna. Med zadnjo spada tudi zgodovina telesne kulture. Op. E. L.)
Vpliv Marxa na zgodovinsko znanost je bil velikanski. Pri njem je vse prežeto z zgodovino, čeprav niso nekatere stvari sprejemljive.
France Klopčič (NR 14. 3. 1983).

Časovna zavest vključuje sedanjost in prihodnost. Zveza komunistov mora na vsej črti podpirati celovito resnico o zgodovini razrednih bojev, čeprav so v zgodovino vtkane tudi njene slabosti. Ne odvija se le boj za prihodnost, marveč tudi boj za preteklost pred NOB, med NOB in vse do sedanjosti.
Andrej Kirn (NR 3. 4. 1983).

Smo eden od redkih narodov, ki še nima svoje znanstveno napisane zgodovine od začetka do danes. Zanimanje za zgodovinsko čtivo pri nas raste. Pri nas je namreč zgodovinska zavest zelo živa, saj se z njo ukvarja kar precejšnja množica ljudi, mnogo jih je tudi, ki so se na ljubiteljski način prikopali do solidnega védenja in lepih rezultatov, še več pa takih, ki niso prešli narativne stopnje in mislijo, da se z zgodovino pač lahko ukvarja vsak. (In vendar so prispevki o posamičnih dogodkih tistih piscev, ki so bili navzoči ali so poslušali verodostojne priče, zelo važne za poklicnega zgodovinarja — op. E. L.) Pri nas je izbira spominskih, življenjepisnih, kronističnih (letopisnih) del, monografij, pregledov, prikazov, zgodovinskih romanov prav impozantna. Število strogo strokovnih zgodovinskih revij za tako majhen teritorij in tako majhen narod je po mojem mnenju zares veliko, zlasti še, če se prištejejo številni zborniki in drage revije, v katerih je mogoče redno najti članke z zgodovinsko tematiko. Številka, da je v Sloveniji nad dvesto muzejev in muzejskih zbirk, je gotovo vsega spoštovanja vredna. Kopica je tudi znanstvenih in raziskovalnih institucij, ki se ali naj bi se ukvarjale z narodovo preteklostjo, da arhivov seveda ne pozabim. (Šli bi predaleč, če bi sledili nadaljnjim Rozmanovim izvajanjem, ki zadevajo razne probleme, pomanjkanja denarnih sredstev, velike zamude s pregledom zgodovine lastnega naroda, nadaljevanje zgodovine jugoslovanskih narodov, zaprtost ali neurejenost arhivov itd., saj spada vse to v strokovno revijalno službo. — op. E. L.)
Franc Rozman (NR 13. 5. 1983).

Vzgoja zgodovinskega načina mišljenja je v osnovi prepuščena zgodovinarjem in sociologom. Ta pa zahteva, da bodo arhitekturne vrednote iz preteklosti tudi sprejete.
Slavko Kremenšek (NR 27. 5. 1983).

Antihistorizem in historična zavest. Res je težko docela posplošiti trditev, da gre pri nas za antihistorizem. Res pa je tudi, da za marsikoga, zlasti za mlajšo generacijo, historična zavest peša. Mladina nima pravega odnosa do zgodovine, saj kratko in malo ni sposobna dojemati celote. Zgodovinarji so danes premalo vrednoteni. Pri raziskovanju najnovejšega obdobja smo zgodovinarji podlegli frazi, da je naš čas področje raziskovanja sociologija, politologija, pravo in razno s socio povezanih ved. Res je močna tendenca javnosti in politike, da naj se čim bolj obravnava in raziskuje novejša zgodovina. Močno smo zgodovinarji zastopani pri raziskovanju NOB, na prste pa lahko preštejemo zgodovinarje, ki proučujejo povojni čas. Danes, žal, sodi zgodovina med najbolj nepriljubljene šolske predmete. (Če bi se še globlje ukvarjali s predmetom zgodovine, bi morali poseči v pedagoško problematiko, v »splošna jedra« itd., kar bi predaleč seglo v naš razpoložljivi čas in zmožnosti. — op. E. L.)
Dušan Nečak (NR 10. 6. 1983).

Edino zgodovina nas lahko obvaruje pred historizmom. Arhitekturna zgodovina je bila bolj ali manj le nepotrebno breme, ki omejuje arhitektov fantazijski svet. Danes je to drugače. Nikoli ni popolnoma uspelo ovreči spoznanja, da so arhitektom vedenje, znanje in teorija neločljivi od arhitekturne zgodovine.
Aleš Vodopivec (NR 24. 6. 1983).

Historična zavest (nezavest). Dejstvo je, da ima človek utemeljeno svojo bit, svoj ego, v preteklosti, ki jo nosi v sebi. Kako je ta oblikovana, je stvar za sebe. Vsaka generacija si piše svojo zgodovino, ponovno prevrednoti in dopolnjuje posamezna zgodovinska obdobja. Pri nas prevladuje poudarjanje najnovejšega in za nas najznamenitejšega zgodovinskega obdobja — NOB.
Vasko Simoniti (NR 8. 7. 1983).

Sodobna zgodovinska zavest v preteklosti in etnologija. Naša družba se šteje za bistveno višjo stopnjo v društvenem razvoju. Manj se zanima za preteklost, več za obdobje, ki je najbližje njenemu rojstvu. Etnologija, etnografija (splošni nauk o nastanku in razvoju plemen, ras in narodov, o njihovih medsebojnih odnosih, zemljepisni razširjenosti —

Verbinc, Slovar tujk) se je na prehodu devetnajstega v dvajseto stoletje oblikovala v sodobno vedo. Etnologija proučuje nastanek obravnavanih kulturnih prvin. Med etnologi in zgodovinarji so razlike. Etnologija je znanost o sedanjosti, mora pa se lotevati prav tako starejših obdobij. V etnologiji — praksi se mora uveljaviti načelo, po katerem je treba v etnologiji Slovencev upoštevati vsa obdobja po naselitvi, vse do danes. (Tako pride lahko do kolizije /navskrižja/ z zgodovino. — op. E. L.)
Dr. Angelos Baš (NR 29. 7. in 26. 8. 1983).

Kolikor bolj dejansko se človek odpira zgodovini, toliko globje lahko dojema alternative prihodnosti, vendar se srečuje oboje tu in zdaj.
Andrej Ule (NR 12. 8. 1983).

Porabniško gledanje na zgodovino ima izrazito protizgodovinski značaj. Za sodobno kritično zgodovinopisje je zgodovina način gledanja na človekovo navzočnost na tem svetu. Predmet zgodovine pa je vse, kar se je zgodilo (le, da se je resnično zgodilo).
Peter Vodopivec (NR 26. 8. 1983).

Naš čas ni prav nič manj zgodovinopisniški kot so bili pretekli, kajti zgodovina se zapisuje na vsak način. Zato pa ni nič manj usodno vprašanje kje, na katerem mestu se zapisuje in kdo ga zapisuje. To vprašanje je še zlasti odločilno za zgodovinopisje in za njegov obstoj danes pri nas.
Matjaž Potrč (NR 9. 9. 1983).

Zgodovina in ideologija, posebej o narodu. Ni naključje, da je Grk med muze, spremljevalke boga Apolona, uvrstil tudi Clio, zaščitnico zgodovine. Cicero pravi v svojem »Govorniku«: Če ostaneš neveden po vsem, kar se je zgodilo pred tvojim rojstvom, boš vedno otrok. Kaj velja namreč človeško življenje, če s pomočjo zgodovine ni vtkano življenje prednikov? Kaj človek kot družbeno bitje lahko sploh ohrani to svojo bistveno lastnost, ki daje pečat vsej njegovi bivanjski izkušnji, ne da bi neprenehoma upiral oči tudi nazaj v preteklost in jo sam sebi razkrival? Ne bi se upal povsem vreči v ropotarnico obrabljenih fraz misel, da je zgodovina »učiteljica življenja«. Žal je učiteljica vse premalo številnim ljudem, in ne zato, ker bi ti iz njene šole ničesar ne odnesli, temveč ker se večina vanjo nikdar ni vpisala.
Z vsakim rodom se svet ljudi vnovič začenja, s tem je vednost o sodobni zgodovinski zavesti že dobila idejne in gnoseološke (spoznavoslovne) temelje. Seveda zgodovinska zavest ne more biti nič drugega kakor ontološka strnitev zgodovinskega spomina in našega upanja v prihodnost. V spominu in upanju človekovem se uresničuje in izpoveduje poezija stvarstva ljudi in reči, kot edina možna oblika človeškega bivanja med rojstvom in smrtjo. Ta prostor je ljudstvo, je narod, je kultura.

Očetov naših imenitna dela,
kar jih nekdanjih časov zgodba hrani:
kako Metulum se Avgustu brani,
kaj je do zdaj Ljubljana doživela...
(Prešeren)
Bojan Štih (NR 4. 11. 1983).

Vse naokrog se nadvse živahno pišejo memoari. Od kod vendar ta silna želja po revidiranju zgodovinske slike... Treba je živeti z zgodovino... Zgodovina, s katero nam je predvsem živeti, je zgodovina revolucije, v njej je dana enotnost svetovnega, jugoslovanskega in slovanskega žitja.
Božidar Debenjak (NR 18. 11. 1983).

Lahko bi rekel, da poezija tako rekoč ne pozna preteklosti, čeprav venomer pripoveduje le o njej in vedno seveda tudi iz nje...
Andrej Inkret (NR 9. 12. 1983).

Makarovič piše o bedi v našem odnosu do zgodovine in o bedi te filozofske znanosti same. Izvor te bede bomo našli pogosto v izjavah zgodovinarjev samih. Nikdar se namreč ne navelčajo poudarjati, kako pomembno je poznavanje zgodovine za naš čas. Zgodovina je predvsem ars liberalis, znanost svobodnega človeka. Nesvoboden človek je tisti, ki vse, tudi moralne ozire, podreja praktičnim koristim (sem spada tudi notranja duševna vezanost).
Jan Makarovič (NR 23. 12. 1983).

Sklenimo vrsto enaindvajsetih spoštovanih diskutantov (razpravljalcev) o sodobni zgodovinski zavesti. Mnogo lepih misli je pred nami. Iskrena zahvala vsem v svojem in v imenu planincev, ki bodo z njihovo pobudo še prijetneje doživljali gorsko naravo, se krepili telesno in duhovno ter imeli še kaj več od bivanja na tem zelenem planetu.
Pri tem se nam ni treba več bati za s potoki krvi priborjeno svobodo naši kulturi, za katero je eden od nacistov dejal, ko so debatirali med seboj o kulturi, naslednje: »Wenn ich das Wort Kultur höre, so ziehe ich sofort den Revolver.« (Če slišim besedo kultura, takoj potegnem revolver.)

KULTURNA DEDIŠČINA SLOVENSKEGA PLANINSTVA

V telesnokulturni skupnosti za planinstvo je temeljni kamen Planinski vestnik. Neki duhovni sklepni obračun dela v planinstvu je splošno vsebinsko kazalo, ki zaseže celotno pisno vsebino vestnika in se po določenem sistemu sestavlja in objavlja vsako posamično desetletje od l. 1895 pa do l. 1970. Osmo desetletje je za sedaj še brez Kazala. Na drugi strani platnic ima vestnik zabeleženo vsebino, vsaka dvanajsta številka pa vsebuje manj diferencirano kazalo preteklega leta. V nemirnem letu 1945 je izšel Vestnik v obliki Planinskega zbornika. V letu 1946 in 47 pa z imenom Gore in ljudje, nato pa spet s starim imenom.
Prof. Josip Wester je bil avtor Splošnega kazala od l. 1895 do l. 1950, Vilko Mazi pa od l. 1951 do l. 1970. Imamo opraviti z dvema sistemoma urejanja omenjenih kazal. Prvi je Westrov, znan po svoji vestnosti in natančnosti, Mazijev po svoji večji specializaciji. Oba sta ustrezala zahtevam bibliografske znanosti. Mazijev je imel naslednja glavna poglavja: I. Splošni članki, planinstvo in alpinistika, Priroda in nje pojavi, Spomini in planinska zgodovina, Leposlovje, Polemični članki, Jezikovje in imenstvo. II. Potopisi. III. Plezalni vzponi. IV. Slovenski prikazi in ocene. V. Organizacijski članki. Kakor rečeno, kazala za desetletje 1970/80 še ni. Bila bi velika vrzel v znanju, velika pomanjkljivost v naši duhovni kulturi planinstva, če bi ostalo to žlahtno polje neobdelano.

Poleg Planinskega vestnika so prispevali k bogastvu planinske literature razne planinske knjige in samostojni spisi, brošure, zborniki in letopisi, dnevni tisk in nekatere revije z občasnimi prispevki, zemljevidi, vodniki in končno celotne in posamične bibliografije ipd. Tu samo za primer navajamo nekatera dela, ki vsebujejo navedbe oziroma sezname virov, ki jih je avtor uporabil in tako dopolnjeval vsebino: Orožen, posebej iz prve dobe planinstva (ca. 1895), Wester, Goethe, Freyer, Hacquet, Poženčan, Keferstein, Tušek (ca. 1931 do 1936), Oblak (Ideološki in potni spisi, ca. 1926), Aljaževi planinski spomini (1922), Kunaverjevi glaciološki in potni spisi (ca. 1940), Pretnarjevi 60. let slovenskega planinstva, kar obenem nadaljuje Spomine Janka Mlakarja (ca. 1953), Zorko Jelinčič o Jugu (ca. 1956), Strojin o Aljažu, Triglavski prijatelji, gradivo za planinsko zgodovino, Tuma (ca. 1976—1980), Lovšin o Valentinu Staniču (1956).

Takih in podobnih sestavkov, večinoma na koncu razprave, vsebuje množina zanimivih zgodovinskih knjig in brošur.

Med bibliografske pripomočke Vestnikovim kazalom pa se po obsegu odlikujejo naslednji: Munda-Zepič-Zupan, Gore v besedi, podobi in glasbi (PZS 1965), M. M. Debelakova, Triglavska kronika (PV 1948), Evgen Lovšin, V Triglavu in njegovi soseščini (1946), Hribar-Lovšin-Potočnik, Triglav gora in simbol (1979), Lipovšek-Kugy, Pet stoletij Triglava, opombe in pojasnila (1973), Boris Režek, Stene in grebeni (slovstvo 1959), Evgen Lovšin, Gorski vodniki v Julijskih Alpah, osebno kazalo (1961), dr. Miha Potočnik, Srečanja z gorami (1968), Josip Wester, Iz domovine in tujine (1944), Henrik Tuma, Iz mojega življenja (1937).

Planinske zgodovine v celoti še nimamo. Čaka prihod mlajših, planinskih entuziastov, pripadnikov duhovni kulturi planinstva. Literarno bogastvo planinske dediščine jim bo močno olajšalo naporno delo, ki zahteva ne samo mnogo dragocenega časa, temveč tudi nekaj ustvarjalne moči, domišljije, teoretičnega znanja v geografiji in zgodovini ter — kar je poglavitno — veselja do dela. Črpati mora inspiracijo iz narave, kar pomeni, da mora biti vsaj povprečen vodnik. Imeti mora občutek za celotnost problematike, pri pisanju pa naj bogati jezik z domačimi gorskimi izrazi (Badjura, Tuma, Prešeren itd.). Zgoraj omenjene knjige niso važne zavoljo prikaza bogatega bibliografskega materiala, temveč kažejo tudi smeri v poglobljeni študij, saj so knjige, ki jih ima planinska zgodovina za svoj zaklad. Ti, kakor mnogi drugi podatki vpijejo seveda po dopolnitvi, vendar tu so razne zapreke, med njimi čas in prostor, dva »sovražnika človeka«.

LASTNA HVALA SE POD MIZO VALA

Človek se brani pred takimi očitki. Tej obrambi služijo tudi naslednje vrstice: Dnevno časopisje prejšnje čase ni dajalo mnogo prostora planinski literarni zgodovini. Le tu in tam smo se lahko razveselili takega članka, kakor ga je pred petimi leti z naslovom

Govorica slovenske planinske literature napisal Franček Bohanec in ga priobčil v Delu 26. 7. 1979 v rubriki Književni listi. Posamezne odstavke prinašamo z zahvalo in zadovoljstvom, saj imamo opraviti z lepim in za novo planinsko pisanje koristnim delom. »Bohanec nas najprej seznani s pisateljem, ki si ustvarja posebno razmerje do snovi, ki je pogosta (kmečka, partizanska, mestna) in ki zato hitreje vzpostavi stičišče med njimi in bralci. Za pisatelja je v postavitev razmerja do znane snovi preizkušnja enkratnosti, merjenje uspešnosti, priložnost za primerjanje svojih zmogljivosti s predhodnimi.« »Izvirne možnosti niso nikoli izčrpane. V slovenski literaturi je najbolj sistematično pregledana literatura s kmečko in partizansko tematiko, obvladujemo tudi določene zgodovinske motive in teme (celjski grofje, kmečki upori itd.), premalo pa se zavedamo, da je bil in da je še vedno planinski-gorski svet živ impuls za modele klasične in moderne planinske literature. Besedni oblikovalci in bralci si kaj radi jemljejo planinsko gorsko tematiko za okostje dražljivemu doživetju.«

Pravijo, da poezija sicer ni zgodovina, čeprav venomer pripoveduje o preteklosti in vedno tudi iz nje.

Čim gorkeje, čim globlje poseže v čustva, tem privlačnejša je.

Planinska gorska snov ponuja mnogo motivov, ki so značilni samo za ta snovni sklop. Sproščen in vesel srečaš v gorah po naključju ljudi na poteh in v kočah. Malo je strokovnih kritik o planinskih pisnih stvaritvah, več je pohvalnih besed o strani planincev samih, ki v svojih spominih uživajo v branju tovariških izletov in dosežkov.

Bohanec je začel z Mencingerjem; za eno prvih uspešnih klasičnih del s planinsko gorsko tematiko postavlja Mencingerjevo knjigo Moja hoja na Triglav. Na poteh od Bohinja do triglavskih sten razgrne miselni svet vsega devetnajstega stoletja, kakršen se je bil izoblikoval v kranjskih alpskih dolinah. Bohanec nadaljuje z Vodnikovim zadovoljnim Kranjcem in s Prešernovo Lepoto raja ter se ob Mencingerju spusti v etiko in estetiko. Poleg Mencingerjeve Moja hoja na Triglav (1879), je Bohanec ocenil Lipovškove Steze, smučišča, skale in Kmeclovo knjigo S prijatelji pod macesni. Obe knjigi sta iz leta 1978. Bohančeve misli niso suha naznanila o izidu planinskih knjig, kakor jih navadno srečamo v javnih občilih, temveč so analize novega in umetniškega dela.

S splošnimi presojami je Bohanec omenil znane pisce in zbudil pri bralcu naklonjenost in simpatije do njih: »V našem stoletju se je zanimanje za planine in gore povečalo, okrepila se je tudi planinska literatura. Številni pisatelji-pripovedniki so ji dajali svojo podobo. Janko Mlakar je uspeval z moralizujočim situacijskim humorjem, ko se je odpravil s Trebušnikom na Triglav. Francu Finžgarju je odzvanjala gorska pastirska bukolika (idiličnost), Juš Kozak se je z ognjevitostjo meščanskega obupanca zaganjal v idiliko samot (Beli macesen).«

Poleg Henrika Tume, Josipa Westra, Josipa Tominška, Juliusa Kugyja ima Bohanec za zaslužne za nove rasti planinske literature še nekaj vidnejših planinskih literatov. Omenja še Ingoliča in Svetino. Pusti pa ob strani Janeza Gregorina (Blagoslov gora 1944), Borisa Režka (Stene in grebeni, 1959), Ivana Bučerja (Čez stene, Koča na robu, 1934 in 1942), Pavla Kunaverja (Kraški svet in njegovi pojavi, 1922), dr. Arnošta Brileja, nekaj let urednika Planinskega vestnika, razgledanega planinskega zgodovinarja in sicer izdatnih umskih zmožnosti. Tudi ne smemo Bohancu zameriti, da ni omenil Marjana Raztresena (Kruta gora, 1979), Anteja Mahkote (Sfinga, 1979), Nejca Zaplotnika (Pot, 1981) in dr. Zaplotnik je izšel celo tri leta pozneje, za slovensko planinstvo pomeni veliko. Tudi v svetovnem merilu.

V nadaljevanju nas seznanja Bohanec z naslednjimi znanimi planinci in pisatelji: »Filozofi (Klement Jug, Zorko Jelinčič) so plezalne vzpone povezovali z aktualnimi filozofskimi meditacijami. Višine so iz različnih pobud privabljale razumnike tudi nedružbenih strok: fizika Antona Peterlina, fizika Milana Pintarja. Med pravniki Miho Potočnika, Vlado Vodopivca, Marijana Breclja, Viktorja Volka. Literarni govorici podrejajo svoja dognanja Cene Malovrh, Marko Dolar, Tone Svetina, Miran Marussig, predvsem pa fizik France Avčin. Planinsko-gorski svet je seve tudi predmet geografov (Svetozarja Ilešiča, Franceta Planine), biologov (Tone Wraber) idr. Plezalci, gorniki, gorski reševalci so svoja doživetja in izkušnje prav tako sporočali v pisni ali ustni obliki. Nastale so že monografije o slovenskih plezalcih ali umetnostnih oblikovalcih tega svojevrstnega življenjskega in krajinskega žanra (Tine Orel, literarni zgodovinar in publicist, France Zupan, sociolog, Evgen Lovšin, ekonomist, idr., so avtorji del s tega področja). Naša alpinistična pota so se raztegnila tudi v tuja gorstva. Njih opisi se trenutno končujejo pri himalajcu Zoranu Jerinu.«

»Literarni svet, njega miselni sestav od začetkov tega stoletja do danes in strokovna dognanja, uporabljiva v vsakdanji praksi pa je združil v svoji znani lepi knjigi Marijan Lipovšek.«

Reprezentante besedne umetnosti (poetike in proze) bi bili dolžni postaviti na prvo mesto svojih izvajanj, predvsem seveda Franceta Prešerna, Otona Župančiča in Ivana Cankarja.

OPOMBE IN POPRAVKI:

V 3. številki Planinskega vestnika l. 1984, str. 148, četrta vrsta od spodaj zabeležena letnica 1914, je napačna. Pravilna je 1922.

V telovadnici ljubljanskega društva Sokol-Tabor smo že kmalu po I. svet. vojni čutili, da je urjenje v telovadnici po čeških vzorih in po lastnih neprimerno in posebej nezadostno in da je treba v naravo. Tako smo preselili urjenje v toplih dneh na bolj čist zrak, in telovadili na prostem. Tudi samo telovadenje nam je postala preenolično, čeprav smo v prvih vrstah obvladali že tudi nekatere težke vaje. Prišli smo na misel, da je hoja, kopanje, plavanje ter kolesarjenje poleti, hoja po gorah pa poleti in smučanje pozimi prav tako privlačno in morda še bolj koristno kot urjenje v telovadnici. Jaz sem se že v I. svet. vojni v Karpatih naučil smučanja. S tovariši, rekli smo si bratje, sem telovadil, se smučal, se kopal in hodil na izlete. Najbolj pogumen med nami je bil Vince Habe. Pripovedoval nam je o plezanju po gorah. Bil sem še proti plezanju, ko sem povedal žalostno zgodbo o sošolcu Janku Petriču. Bili smo takrat še zelo mladi, Petrič je bil neizkušen, mlad navdušen hribovec — seveda Šmarnogorski ali kaj podobnega. »Zvabila ga je,« smo rekli. Poizkusil je priti s Kamniške Bistrice na Kokrsko sedlo in od tam po plazu na kraljico Savinjskih Alp, Skuto. Našli so ga čez nekaj dni. V razredu je prof. Wester porabil uro za predavanje o nevarnostih v gorah. V kazalih Planinskega vestnika je zapisano: Smrtna nesreča 26. 7. 1913 na Skuti, Janko Petrič (poroča Josip Kunaver).

Habe in tovariši so odšli sami v Vrata in se namenili po Slovenski smeri severne triglavske stene priti na Kredarico. Niso imeli nobenih pripomočkov. Bili so brez vodnika in prvič v steni. Tako je moralo priti do katastrofe. V zadnjem kaminu se je Habetu odkrušil prijem. Odletel je okrog 50 metrov globoko in obležal mrtev na spodnji polici. Reševalci so rekli, da je plezal kar v nogavicah. Zapis v kazalih Planinskega vestnika: Smrtna nesreča, Vincenc Habe, pom. uradnik, triglavska stena, poleti 1929. Naslednje leto, 1930, so Habetu postavili v Vratih spominsko ploščo. Ob odkritju sem govoril jaz. Takrat sva se spoznala s Stanetom Tominškom, s katerim me je usoda vezala polnih 30 let, do njegove prerane smrti l. 1961. Ko smo se neko nedeljo odpravili na bohinjsko Črno prst (1844 m) in šli mimo Malnerjeve koče, sem tam v hudi vročini pil vodo. Čez teden dni sem začel neprestano kašljati, razvila se je nalezljiva bolezen, trebušni tifus, ki me je nekaj mesecev mučil. Končno pa sem le ozdravel, le da mi je bolezen izpila vse telesne moči. Ko sem prvič prišel v telovadnico, sem bil komaj sposoben za najlažje vaje, iz prve sem se znašel v zadnji vrsti. Vse to mi je odtujilo telovadni šport in začel sem hoditi v naravo po najlažjih poteh. Bil sem vztrajen. Ni bilo nedelje, ki bi jo presedel v kavarni ali v kinu. Raje najprej v Tivoli, potem na ljubljanski Grad, potem na Rožnik, a kmalu tudi na Šmarno goro. Že sem se oziral na višje gore: Rog (Katarina), Tolstec, Grmada, Dobeno, Kovačev vrh, Žalostna gora, Sv. Ana, Sv. Jožef, Krim, Kum, kar po vrsti. Ni bilo v ljubljanski bližini vrha, ki mu ne bi s kolesom, motorjem ali železnico v enem dnevu stopil na podnožje, se povzpel na vrh in se vrnil do noči domov.

Nekoč sem se seznanil z Jakom Čopom in njegovim bratom Jožom, pozneje pa še z Mihom Potočnikom, Stankom Hribarjem, z ljubljančani in jeseničani, Skalaši, s katerimi sem preživel po nedeljah, če odštejem vojna leta, polovico življenja, tistega, najboljših let, sicer nesistematično, pač pa odvisno od družbe (saj najti pravo tovarišijo, ki ima iste misli in hrepenenja po gorah in ki je vsak trenutek pripravljena svetovati in pomagati, je »božji dar«). In tako sem v teku desetletij obiskoval Triglav pozimi in poleti, triglavsko steno na vrvi, Kredarico in Staničevo kočo pozimi na smučeh. V tem koncu je bilo okrog petdeset izletov. Druge gore so bile še — Mojstrovka, Jalovec, Škrlatica, Krn itd. Poznali smo večino smeri in potov in se nismo zadovoljili samo z eno smerjo. Seveda nisem gledal samo na visoke planine; vse, kar je molelo »roke« proti nebu, mi je bilo na srcu. S prijateljem Stankom Hribarjem sva več let hodila v Zasavje. Ne pozabiš zanimivih gora, ki so sicer ponižne, a so strme in utrudljive. In nikoli ne pozabiš prijaznih in gostoljubnih zasavcev iz Zagorja, Trbovelj in drugih rudnikov. Začel sem pisati pozno, po I. svetovni vojni. Najprej sem opisoval izlete v planine, pozneje zgodovinske članke. Končno mi je stopila pred oči celotna čudovita kultura planinstva in gorstva sploh. Gora in človek! V obeh vojnah sem izgubil veliko zlatega časa. Napisal sem v Planinski vestnik okrog petintrideset člankov različne tematike in pet planinskih knjig. Pri pisanju sem imel dva tovariša, ki imata zasluge pri pisanju: dr. Miho Potočnika in Stanka Hribarja.

Danes še ne morem reči ali se bo to pisanje še nadaljevalo (gre za materialni del telesnokulturne dediščine, današnje stanje in prihodnost) ali naj torej rečem prijaznemu uredniku in bralcem: Srečno!

ZAKAJ V GORE?

IVAN ŠUMLJAK

Luč ljubezni do gora so v meni prižgali moja babica. Proti večeru sva često stala pri hišnih vratih in gledala tja proti visoki Uršlji gori. Z nežno roko so mi božajoče šli čez obraz in skozi lase in me vprašali z mehkim glasom: »Ali ne bi hotel zopet enkrat v planine?« Vedno sem bil takoj za to, in babica so mi napolnili nahrbtnik s kruhom in suhim sadjem in mi stisnili v roko desetico, tako za vsak primer. Potem pa sem se odpravil v čudežni gorski svet. Vse je bilo zame novo odkritje, vsaka skala, vsak studenček, drevo oglar in apnar, srna in lisica, in živel sem v svetu vil, škratov, čarovnic in čarovnikov. Poln doživetij sem se vrnil čez dan ali dva domov in potem sem pripovedoval in odgovarjal na vprašanja, ki jih ni hotelo biti konec.

Navadno so bili moji izleti povezani s praktičnimi nalogami. Babica so pozimi predli in spomladi sem odnesel prejo k tkalcu visoko v gori v Smrekovcu. Največkrat sem ga našel pri delu. Kot pajek je čepel sredi stroja in se ni zmenil za moj prihod. Vedel je, da ga rad gledam pri delu. Šele proti večeru, ko je odložil delo, se mu je razjasnilo lice, nasmehnil se je, pohvalil prejo in nato sva povečerjala. Potem pa je začel pripovedovati, in kako pripovedovati! — Včasih je zmanjkalo pri hiši drož, domačega kvasa in moral sem ponje h kmetom v planini. V tovarniški kvas babica niso imeli pravega zaupanja, dejali so, da je z drožami pripravljen kruh boljši in bolj zdrav. — Posebno rad sem zahajal k zeliščarici. Če je namreč pošlo kako zdravilno zelišče iz babičine domače lekarne, sem moral k njej, zopet visoko v goro. Po babičinem mnenju so bila njena zelišča posebno učinkovita, ker so zrasla visoko v gori, blizu sonca. Ženico sem dobro poznal že več let, saj se je oglasila pri nas vsako pomlad. Babici je prodala zelišča, meni pa je natrosila suhih hrušk. Potem pa je povprašala po čevljih. Letni čevlji so prezimovali v kotu pod posteljo. Hitro sem jih privlekel na svetlo. Pokriti so bili s sivo zeleno plesnijo. Ženici so se zasvetile oči. Z lesenim nožičkom je skrbno postrgala plesen in jo odstrgala v okroglo leseno škatlico. Nato je odšla z željo, da se čez leto zopet vidimo, zdravi in veseli. Babica pa so mi povedali, da zna ženica pripraviti z nabrano plesnijo učinkovito mazilo, ki hitro zaceli vsako, še tako hudo rano.

In tako so postale gore moja velika ljubezen, prav do današnjega dne. Pa ne samo večtisočaki z ostrimi vrhovi, navpičnimi stenami, snežišči in slapovi, tudi nižje, z gozdovi pokrite gore in z žlahtno vinsko trto zasajeni griči so mi enako dragi. In kajpak tudi doline. Saj hribov brez dolin ni. Nekoč me je neki poljski delavec vprašal, česa niti ljubi Bog ne more napraviti. V zadregi sem mu odgovoril, da zmore On pač vse. Navihanec pa me je zavrnil, da niti Bog ne more napraviti hriba brez doline. Imel je prav in tako so mi gore in doline enako pri srcu.

Rad zahajam v gore, če le utegnem, in mnogo nas je, ki gore redno obiskujemo. Zakaj pravzaprav? Naj o tem najprej povem kratko, toda resnično zgodbo s planin.

Nekega dne sta se odpravila dva mlada moža v planine. Prvi je šel tja, ker je pač to moda in ker je slišal, da se mnogo ljudi vzpenja v višave. Kupil si je najboljšo planinsko opremo, obleko in čevlje, nahrbtnik in vse, kar spada vanj, in kajpada tudi cepin, vrv iz najlona, skratka vse, kar bi naj veleplaninec s sabo imel. Drugi je šel v gore, ker ga je vleklo tja njegovo hrepeneče srce. Njegova gorska oprema je bila mnogo skromnejša. Več dni sta preživela v gorah. Ko sta se vrnila, so ju prijatelji in znanci zaprosili, naj povesta kaj o svojih doživljajih v gorah.

Prvi večer je pripovedoval planinec zaradi mode. Svetle, lepote željne oči so bile prlčakujoče uprte vanj, oči in duše, ki so hotele sodoživeti vse, kar je lepega videl. Toda ogenj v očeh prisotnih je kmalu ugasnil, kajti besede pripovedovalca so bile grenko razočaranje. Takole je pripovedoval: »Vedeti hočete, kaj sem tam gori doživel? Dobro! Videl sem kamenje in skale, skale in kamenje. Hodil sem po težavnih in nevarnih poteh in nekoč bi bil skoraj zdrsnil v prepad. Res, prava, nevarna puščava! Zdaj je neusmiljeno žgalo sonce, zdaj je lilo kot iz škafa, vedno sem bil ves moker, in kar čudim se, da se nisem še bolj prehladil. Razgled z vrhov, če sem ga imel, je res lep, toda vprašam se, ali je res vreden mojih velikih izdatkov in naporov. Planinske koče so po večini zelo skromne; ni nobene izbire jedi in pijač, hrana je slaba, postelja revna, veter piha skozi vsako špranjo in komaj sem mogel zatisniti oči. In vse je tako drago! Pravzaprav še danes ne vem, čemu sem se toliko dni mučil in se po nepotrebnem potil, vsekakor pa sem vesel, da sem spet doma. Bilo mi je dolgčas, ljudje, ki sem jih v hribih srečaval, niso bili prava družba zame. Gore niso nore, neumen pa je tisti, ki hodi brez potrebe nanje.« Tako je pripovedoval do konca in poslušalci so se nemo razšli. Pri srcu jim je bilo hudo.

Drugi večer je pripovedoval drugi planinec, tisti, ki ga je potegnilo v planine njegovo živo, hrepeneče srce. Imel je dosti manj poslušalcev. Ko je stopil mednje s sijočim obrazom in svetlimi očmi, so vsi takoj opazili, da ima v duhu pred seboj čudovita doživetja s planin. Začel je pripovedovati. Takole je govoril: »Prijatelji, kako lepe, kako

neskončno lepe so vendar naše planine! Bele skale, strme stene, zelene trate in snežišča! Nad menoj pa vsa lepota neba. Hodil sem ob šumečih potokih in omamljali so me divji slapovi v romantičnih soteskah. Počasi sem hodil, se mnogokrat ustavljal in pil vso to lepoto. Hodil sem po gozdovih v dolini, v listnatih, ki prehajajo v višinah v iglaste, dokler ne ostanejo ob drevesni meji samo še redki macesni, ki se borijo za svoj obstanek. Potem pridete samo še plazeče se rušje in sleč s svojimi rdečlmi cvetovi. Res je, nepopisno lepi so planinski gozdovi, toda prekašajo jih živo pisane planinske trate. Kaj je ves blišč našega življenja proti čudežni lepoti gorskih cvetic! Pri njih ti zastane korak, ne moreš dalje, tvoja duša vpija njihovo lepoto. Srečen si. Po mestih sem videl mnogo lepih vrtov, ki jih je ustvarila človeška roka, a nobeden zdaleč ne dosega tega, kar je ustvarila priroda v naših gorah. Moje srce je še danes pijano te lepote in polno cvetja in petja. Saj v planinah vse poje, poje ptica na veji, potok in slap, oblak na nebu, gozd, veter, metulj na cvetu, skratka vse, in poje tudi tvoje srce. — Videl sem orla, kralja planin, in velike trope gamsov. Sonce je pripekalo in osvežujoče je vel gorski vetrič. Doživel sem nevihto v gorah, veličastna je bila kot nikjer drugje, in do konca svojih dni je ne bom pozabil. Poti so večkrat prav nevarne, posebno tam, kjer vodijo ob prepadih. Toda ko sem tako plezal, sem pozabil na vse in čas se je zame ustavil. Presrečen sem bil. V naporu je rastla moja moč, volja in zaupanje vase. Svoje srce sem zapisal goram do smrti. Res je, da je večina koč skromnih, toda dajejo, kar morejo, saj dosti ne zahtevamo. Toda zlata je vredna topla domačnost, ki nas sprejme, ko vstopimo utrujeni, premraženi ali premočeni v toplo kuhinjo. Razumevajoča in ljubezniva beseda oskrbničina je prijetna kot beseda matere. Postelje so v planinskih kočah bolj trde, ali na njih se dobro spi. Sedaj sem zopet doma in okoli mene so dobri ljudje, ki bi zame vse storili. Vendar je moje srce polno domotožja po višavah, hrepeneče se spominja na preživete lepe dni tam gori in želi si nazaj v gorsko prirodo z njeno čudežno zdravilno močjo. Svoje srce sem pustil tam.«

Tako je pripovedoval drugi mladenič, pripovedoval prelepo sago o gorah in dolinah, o cvetju in živalih, o prepadih, oblakih in nevihtah. Srce je pripovedovalo srcu in vsi prevzeti so poslušalci odšli domov.

Mislim, da je v tej zgodbi mnogo resnice, o gorah morda vsa. Gre pač za to, kdo gre v gore in kaj občuti do njih. Ali so njegove misli čiste? Ali hodi v gore zaradi mode, ali pa ga vleče tja njegovo živo, hrepeneče srce? Ali se da zavleči na vrh z vzpenjačo ali avtom, ali pa doseže vrh po dolgi hoji in trudu, po boju s samim seboj? Ali gre v gore zaradi družbe in zabave v planinskem hotelu ali pa zaradi planinskih trat, lepih cvetic, bistrih izvirov snežišč in ledenikov? Ali zato, da bi kritiziral, ali pa ljubil? Ali gre s čistim in odprtim srcem?

Gore so lepota in težko je govoriti o lepoti, ki je zadeva srca, občutka, hrepenenja in notranjega miru. Vsakdo doživi gorsko prirodo po svoje, ta doživi mnogo, oni malo ali celo ničesar.

Kakšne so pravzaprav gore? Lepe, vedno lepe, poleti in pozimi, spomladi in jeseni, zutraj, podnevi, zvečer in ponoči. Lepe so v soncu in megli, v vročini dneva in še prav posebej ob nevihti. Lepe so, naj bodo visoke ali nizke, če jim uživamo v samoti ali družbi, kadar je naše srce veselo, ali pa nam ga teži žalost. Mnogim pa so planine najlepše zvečer, ko se poslavlja dan in se priroda spravlja k počitku. Samo najvišji vrhovi še žare v večerni zarji, gorski velikani so si nadeli svoje zlate krone. Iz doline se naglo dviga vijoličastomodra odeja, da za noč pregrne vso lepoto. Sediš nekje na višini in zreš lepoti v obraz. Verjetno zapreš oči, prenehaš misliti in samo občutiš srečo. Vse naokoli je mir in žlahtna godba gorske samote, zveneča tišina, te obdaja. Čisto sam s seboj si in gledaš v večnost. Nad teboj je vsa lepota zvezdnatega neba! Iz sanjarjenja te prebudi luč, mesec, naš brat, čarovnik noči, se je prikazal. Na spečo pokrajino je vrgel svojo magično luč in sedaj jo gledaš v čudni igri svetlobe in senc. Kako čisto drugačne so sedaj planine, gledaš jih in gledaš, dokler te Morfej, bog sanj, ne prime rahlo pod roko, da te popelje k ležišču in ti z dobrotno roko za ta dan ne zapre oči. — Gore v večerni samoti so lepe kot poslednje spoznanje.

Gore so lepota, najčistejša lepota, in naše besede so mnogo preslabotne, da bi jo prikazale vsaj kolikor toliko pravilno. Samo občutimo jo lahko in nikjer se naš čut za lepoto tako ne razvija kot v samotni gorski prirodi. In kdor to bogastvo lepote prav uživa, tudi sam obogati.

Ali je potem čudno, če se vsako leto napotijo tisoči ljudi v planine, kjer ne iščejo pustolovščin, a se osvobodijo mnogih lažnih idealov našega časa in postanejo zopet otroci prirode! Gore so vir lepote, sreče, veselja in zdravja. Krepijo nas telesno in duhovno.

Vsakomur je pač jasno, da nas planine telesno krepijo. Seveda pa nas morata pri gorohodstvu spremljati skromnost in pamet. Prva zapoved mora biti: Hodi počasi, posebno navkreber, kajti imaš samo eno srce! Paziti tudi moraš, da se ne prehladiš! Potem so gore klinika za naše živce, kozmetični salon, inštitut za telesno krepitev in

zdravo hujšanje. Ko se vrnemo, smo prerojeni, kar čutimo v vsakem sklepu. Gore so pač zdravje.

So pa tudi visoka šola za pozitivno graditev in izpopolnitev našega značaja. V večdnevnem plezanju in hoji, poudarjam, v večdnevnem, se vadimo skromnosti, preprostosti, vzdržnosti, vztrajnosti, tovarištva, zvestobe, iskrenosti, dobrote in drugih kreposti našega življenja. Krepimo si voljo, pogum in zaupanje v samega sebe. Gore zbujajo idealno tovarištvo in ubijajo nevoščljivost. Gorništvo ni šport, oziroma če že mora biti, je pač najplemenitejši. V gorah postane človek dober, njegov egoizem se spreminja v altruizem in pravo človečanstvo. Kdor zna misliti, doume v gorah etične osnove našega življenja mnogo bolje kot v mestnem vrvežu.

V gorah se mnogočesa naučimo, seveda, če hodimo z odprtimi očmi in opazujemo, primerjamo in sklepamo. Pripovedujemo o doživljajih in jih podajamo na različne načine. V gorski samoti se porajajo visoke misli in ni zgolj naključje, če se je marsikateri planinec odlikoval tudi na drugih področjih življenja. Mnogi veliki duhovi so bili tudi odlični planinci.

Gore nas odvajajo prevzetnosti, snobizma, skoposti, nevoščljivosti, pijančevanja, opolzkih govoric in čezmerne poltenosti. Ali pa vsaj znatno ublažujejo te grehote v nas.

Šele v gorah spoznamo, kako smo čestokrat majhni, ko se borimo za vsakdanje in prav smešne zadeve, ko ljubimo in sovražimo in si kvarimo zdravje. Gore oblikujejo v nas smisel za vse dobro in lepo. Pravi gorohodec je v resnici dober človek. Užitek je, če si v njegovi bližini. Odkrit je in ne pozna zahrbtnosti. Ponavadi ne govori mnogo, toda v molku je modrost. Vendar rad pije in je sploh poln humorja. Mnogo misli na svoj gorski raj, toda ni sanjač, temveč človek dejanj.

Skratka, gore so vzgojni dejavnik naplemenitejše vrste. So žlahtna potrata časa globoke etične vrednosti. So svetovni nazor. Zato so tudi moja velika ljubezen.

Moje babice že dolgo ni več. Toda v mojem srcu že živijo, saj so v njem prižgali luč, ki ne more ugasniti.

(Planine ob meji 1965—67/15, ponatis.)

IVAN ŠUMLJAK

Prof. Ivan Šumljak na Žavcarjevem vrhu (pri Vodopivcu)
Foto F. Vogelnik

Sredi hladnega zimskega dne, 18. februarja, so se mariborski planinci poslovili od svojega nestorja, prof. Ivana Šumljaka († 14. 2. 1984).

Rodil se je 6. 8. 1899 v Žalcu. Komaj tri leta je bil star, ko je ostal brez staršev: oba sta bila učitelja, oba sta umrla za jetiko. Poslej sta zanj skrbeli babici. Zgodaj se je odločil za učiteljski poklic. V Mariboru je 1913/14 obiskoval nastavni razred meščanske šole, zatem pa do 1918 mariborsko učiteljišče, ki ga je končal z odliko. 1919 je učiteljeval v Šoštanju, nato v vadnici učiteljišča in na 3. deški ljudski šoli v Mariboru. 1921 je z odliko opravil strokovni izpit za slovenski in nemški jezik; potem je poučeval na meščanski šoli v Mariboru. Zbližal se je tudi z angleščino in 1937 je na The City of London Collegeu opravil izpit iz tega jezika; postal je tajnik Angleškega kluba. Ob zasedbi so gestapovci takoj prišli ponj; zaprt je bil v samici. S prvim transportom so ga z ženo izgnali v Srbijo (Jagodina). Jeseni 1941 si je našel službo v banatskem Kovinu. 1944 je odšel v Medmurje, kjer je bila žena našla zatočišče pri svojih starših. V osvobojeni Murski Soboti je nekaj časa delal pri časniku, 1945 se je vrnil v Maribor, kjer je postal prvi ravnatelj učiteljišča. Nekaj časa je poučeval na gimnaziji, nato pa na srednji ekonomski šoli do upokojitve 1960. Zatem je še honorarno poučeval angleščino na visoki tehniški šoli. V zadnjih letih se je intenzivno ukvarjal s francoščino. Že zelo zgodaj, v otroških letih, je vzljubil planine; zasluga gre njegovi babici v Šoštanju,

ki ga je pošiljala z raznimi naročili h kmetom visoko v hribih, ali pa ga je spodbudila, naj se spet naužije njihove lepote. Kot dijak se je 1914 včlanil v podravsko podružnico v Rušah. Po vojni je veliko hodil na bližnje Pohorje, ki mu je povrnilo hudo načeto zdravje, obiskoval pa je tudi gore drugod po Sloveniji. Leta 1945 so se vsi planinci z navdušenjem lotili obnove postojank. Pod strokovnim vodstvom inž. J. Jelenca so mariborski planinci hiteli k razvalinam Mariborske koče ter jo postavili v nekaj mesecih. Nato so se lotili še Ribniške hoče. Pri tem so se stkale številne prijateljske vezi, PD Maribor se je pod predsedstvom inž. F. Degna krepilo in raslo. Prof. Šumljak je v odboru prevzel delo markacista in ga opravljal skozi dvajset let. »Pri tem lepem, toda bolj samotnem delu ima človek dovolj časa za razmišljanje in razglabljanje. Nekega dne sem počival na Črnem vrhu. Oddahnil sem se; pot od Maribora do Slovenj Gradca je bila obnovljena, na novo markirana... Pred seboj sem imel lep razgled na del slovenskega sveta: Plešivec, Smrekovec, Savinjske planine, del Karavank, v ozadju kočček Julijcev. Prišla je misel: Kaj če bi vse te kraje zvezali z eno samo markirano potjo, ki bi šla kar dalje, preko vsega slovenskega ozemlja, zopet nazaj do Maribora! Rodila se je zamisel slovenske transverzale. Zamisel sem napisal in poslal pismo na Zvezo. Tam so predlog sprejeli. Transverzala naj bi šla približno takole: Maribor—Pohorje—Plešivec (Uršlja gora)—Smrekovec—Raduha—Savinjske oz. Kamniške planine—Karavanke—Julijske Alpe—predalpski svet—Nanos—Postojna—Kočevsko—Gorjanci—Dolina gradov—Bohor—Boč—del Slovenskih goric—Maribor.« V nekaj letih so njegovo zamisel uresničili. Bil je zadovoljen. »Stalno srečujem na transverzali vesele ljudi, skupine in posameznike, stare in mlade, ki so se odločili, da preživijo del svojega dopusta na tej poti. Z mnogimi se zapletem v razgovor, vsi so navdušeni. Transverzala jih je zvabila na dolgo pot, s katere se bodo vrnili zdravi, ponosni in z bogatim znanjem.« Na tisoče planincev hodi po njej, mnogi so jo prehodili celo večkrat; po njenem vzoru je nastalo mnogo krajših, pa tudi daljših veznih in krožnih poti pri nas, v drugih republikah in na tujem, celo mednarodnih poti. Vendar ni bil namen prof. Šumljaka zgolj spodbuditi planince na dolgo pot od Pohorja do Slavnika in morja. Hotel jih je predvsem navdušiti za samostojno odkrivanje naravnih lepot in spoznavanje gorjanca obakraj magistralne poti: »Pozdravljaj in mnogo govori z domačini, ki jih srečaš. Spoznal jih boš, spoznal človeka z gore, iz doline, videl, kako misli, kaj ga teži, kaj veseli. Spoznal boš človeka, ki pripada k istemu ljudstvu kakor ti sam... Na vse to glej, vse je zanimivo, vse te bogati!« Pravi planinec mora biti vse v eni osebi, mineralog in geolog, botanik in zoolog, antropolog in etnograf, imeti mora posluh za umetnost, za vso materialno in duhovno kulturo naroda. Ker ga hoja po gorah osrečuje, mu bo pot do tega znanja odprta. »Preden stopiš na pot, se duhovno pripravi... Načeloma hodi počasi! Tudi počasi se daleč pride. Pri tem opazuj! Ne glej samo v daljavo, tudi svet pod tvojimi nogami je lep in zanimiv... Dostikrat postoj, glej, poslušaj!... Riši, prijatelj, vse si nariši v svojo skicirko!... Ali pa vsaj fotografiraj! Tudi to je nekaj. Toda risanje je več.« O sebi je hudomušno dejal, da je profesor »zemljepisa in vsega, kar spada zraven«. Vedno znova se je odpravljal na planinska pota, ure in ure je počival na vrhovih, pogosto cele dni, užival v razgledu, vsaki najmanjši spremembi, risal in fotografiral, domov pa se je vračal srečen, spodbujen za iskanje spoznanj, ki so bila kdaj z umetniško ali učeno besedo, domačo ali tujo, zapisana o naših planinah, vnet za snovanje. Bil je pobudnik, sourednik in stalni sodelavec glasila Planine ob meji. Poleg drugih prispevkov je ob štiridesetletnici PD Maribor napisal podrobno in izčrpno društveno kroniko od ustanovitve naprej; poiskal je vesti o vseh pomembnih dogodkih, raztresene v raznih tiskanih virih, saj je okupator uničil ves društveni arhiv.

Kakor je bil natančen pri tem delu, tako skrbno, tudi po več mesecev, se je pripravljal na svoja planinska predavanja. Poglobil se je v slovstvo, zlasti v Planinski vestnik, iz svoje bogate diateke je izbral samo tiste posnetke, ki so izpovedovali največ lepot in značilnosti pokrajine v velikih in majhnih razsežnostih, tudi v neznatnih podrobnostih, ki jih je znal tako presenetljivo odkrivati, ker ni nikoli nikamor hitel; in povsod je videl na domači zemlji tudi človeka, ki na njej živi in dela. Posnetke, ki so bili že sami po sebi zgovorni, pa je oživil s svojo toplo, iskrivo razlago, v kateri se je zrcalila njegova široka razgledanost; z njo je segel do srca vseh poslušalcev, bila so pravo doživetje. Mariborski planinci ne bodo pozabili njegovih predavanj: Lepote Bohinja (8. 2. 1972), Po slovenski planinski transverzali od Slovenj Gradca do Matkovega kota (9. 1. 1973), Gora in cvet (20. 2. 1973), Pohorska pota (19. 2. 1974), Triglavski narodni park (17. 12. 1974), Po sončnem Kozjaku (4. 3. 1975), Svet ob Soči (16. 12. 1975), Pojdimo v Savinjske Alpe (11. 1. 1977), Oj, Slovenske ve gorice... (10. 1. 1978), Po južnem Pohorju (6. 3. 1979), Naša ljuba Drav'ca (11. 3. 1980), Po Belgiji in Angliji (17. 2. 1981), Julijske Alpe (1. 3. 1983). Zadnje je bilo posvečeno devetdesetletnici ustanovitve SPD; medtem ko je vodil poslušalce po starih poteh v Julijcih, je prof. Šumljak oživil tudi začetno obdobje slovenskega planinstva.

Nihče ni slutil, da ga bo huda bolezen kmalu odtrgala od ljubljenih planin. Ob svojih visokih jubilejih je navadno dejal: »Kako rad bi bil vsaj dvajset let mlajši!« In ko je

slutil, da se vse izteka, je izrazil željo, da bi njegov pepel stresli v pohorski gozd, ki ga je ljubil in spoznaval celih sedemdeset let.

Planinci, v imenu katerih sta se od njega poslovila predsednik PD Maribor-Matica Srečko Pungartnik in predsednik PZS Tomaž Banovec, mu še niso mogli izpolniti te želje; radi bi ga še imeli med seboj. A vendar je njegov zadnji tesni dom nedaleč od spokojnega Pohorja, ki zre k njemu; nedaleč od začetka njegove transverzale, ki nam jo je podaril.

F. V.

FRANČEK KNEZ

(Intervju, v katerem nastopajo pojmi kot so alpinizem, plezanje, extremizem in vse tisto, kar je za pogovor o plezalcu — nujno potrebno.)

MARIJAN KRIŠELJ

»Zanima me samo plezanje in stena, ta neodpustljiva neznanka, enako hladna in enako lepa, dokler ni premagana.«

Foto Dokument. PV

Franček Knez (rojen 1955. leta) je osebnost v slovenskem plezalskem svetu, ki prinaša v dosedanje veljavne resnice, dejstva in definicije o planinstvu ožiroma alpinizmu, največ neznank pa tudi vznemirjenosti. Začel je tako kot začne vsak — v domačem kraju, v skalah, ki so bile najbolj pri roki, torej v pečeh pri Rimskih Toplicah. Potem pa je šel naprej. Najprej v Savinjske Alpe, Kamniške, Julijce, Dolomite, Yosemite, v steno Eigerja, v Himalajo, v Patagonijo, ko je s Slovensko smerjo v Fitz Royu ustvaril s tovariši uspeh, ki je »za nas toliko pomembnejši, ker smo se uveljavili več ali manj v novem področju, ki je vrh vsega tudi na vrhu svetovne odmevnosti« (Tone Škarja, Delo 19. 12. 1983). Nekateri sodijo, da Franček Knez spada med največja imena sodobnega alpinizma in je osebno pripravljen na razčiščevanje zadnjih preostalih največjih problemov svetovnega plezalskega športa, kot lahko preberemo v Večeru, v sestavku Od stolpnic do Andov (10. 1. 1983, Marien Premšak).

Franček Knez, avtoelektrikar v celjskem EMO, je plezalec s slehernim vlaknom svojega telesa. Trenira vsak dan tudi po šest ur, se v tem nehote zgleduje po drugih vzorih, morda po Patricku Edlingerju. Še najbolj res pa bi bilo, če bi rekli, da svojo osebnost oblikuje povsem sam, samoniklo, tako kot je šel njegov desetletni plezalski razvoj.

Tako si je ustvaril tudi svoj način točkovanja težavnostnih stopenj. »Zanj štejejo za težje vse tiste, ki so za nekatere naveze komaj premagljive!« (Večer 10. 1. 1983.) Za svoje razčiščevanje problemov, neznank v Alpah, Dolomitih, Mount Capitalnu, v Andih, je služil denar na svoj način — z delom na fasadah. Tako si je sem in tja prislužil celo kakšno pikro. Mnogi mu namreč to zamerijo, predvsem pa zamerijo njegovemu svojstvenemu pogledu na težavnost in na plezalske zmogljivosti, ko je na primer preplezal severno steno Eigerja v pičlih šestih urah, kar je štelo nekaj časa celo za rekord. Knez je plezalec take vrste, ki v steni, v smeri, ne potrebuje »provianta«, razen v izjemnih primerih, ko računa na bivak. V steno jemlje le najnujnejše, sploh pa odklanja najsodobnejšo tehnično opremo in vztraja pri prostem plezanju. Sam je takorekoč v nekakšni »solo« odpravi, ko opravi vse sam. Je sam zase propaganist, ekonom, snemalec, organizator, zbiralec podatkov o vremenu, stenah, možnostih bivanja... Sam je tudi v »pojavnosti tega športa«, ki pa dobiva vse večji obseg in pa naklonjenost zlasti pri mladih alpinistih, plezalcih. Sicer pa v pogovoru z njim pojem »alpinizem« in pojem »plezalstvo«, »plezanje«, nastopata pomensko povsem ločeno. Za plezalstvo je prepričan, da je eno najzahtevnejših športnih veščin pa tudi — ena najdražjih. Boli ga, da plezanje pri nas nima enake veljave kot drugi športi.

— — —

Takale priložnost, ko se lahko pogovarjava o alpinističnih rečeh, o ekstremizmu, plezanju, je zate redka priložnost?

Mislim, da ne. Vedno sem pripravljen, da se o tem pogovarjam.

Pa si se že kdaj pogovarjal o tem zato, da bi potem tak pogovor rabil morda za radijsko oddajo, za Planinski vestnik ali pa za kakšno drugo javno občilo.

Pravzaprav ne velikokrat.

Pa se ti zdi, da je popularizacija potrebna za človeka, ki pleza?

Za človeka samega ni potrebna, potrebna pa je za dejanje, ki ga opravlja oziroma za šport, ki ga goji.

Alpinizem in šport — to je vprašanje, o katerem se bova podrobneje pogovorila pozneje, za začetek pa najprej tole: Ti plezaš, po podatkih, kar sem jih dobil, enajsto leto. To je za alpinista kar precej?

Prav gotovo, da je. V življenju deset, enajst let ne pomeni prav veliko, v športu pa je to zavidljivo obdobje, sploh pa, če ga posvetiš ekstremizmu.

Praviš ekstremizmu. Meniš, da je alpinizem ekstremističen šport, mislim alpinizem na splošno.

Mislim, da je plezalstvo ekstremističen šport, kar brez dvoma tudi je, seveda pa ne bi mogel reči, da to isto velja tudi za alpinizem.

Rekla sva, da bova o športu, torej o plezalstvu kot športu, o ekstremnem alpinizmu kot športu, govorila podrobneje pozneje, ker je najbrž potrebno poznati tudi nekaj tvojih alpinističnih (plezalskih) načel nasploh, da bi te tako mogla postaviti v prostor, kamor spadaš. Izpisal sem si tole: Za seboj imaš kar precej plezalnih smeri in če bi jih vse seštel, jih pride, glede na obdobje, ki je za teboj, nekaj čez sto na leto.

To povsem drži.

To pa je velika angažiranost?

To je velika angažiranost, če pomislimo, da si najprej začetnik, potem pripravnik — in šele nato — alpinist, plezalec. Dotlej opraviš prav malo vzponov in moraš to potem nadoknaditi, če želiš, da pride povprečje na sto.

Se pravi, da ta številka ni naključna.

Ni in v današnjih razmerah tudi ni nemogoča. Je to povsem realna številka.

Kako povsem realna. Pomeni to, da jo je lahko doseči?

Da, lahko jo je doseči, če se posvetiš temu športu z vsem srcem in mu žrtvuješ ves prosti čas.

Ti si zdaj že tik pred tridesetim letom, za seboj imaš enajst let plezarije ... Kako gledaš recimo na to, da tudi tebi življenjski mejniki ne bodo prihranjeni. Ko se boš na primer znašel pred prvim takim mejnikom in ti bo povedal, da se bo treba z alpinizmom (plezalstvom) nekako drugače ukvarjati ... Kako boš to sprejel?

Težko je govoriti o tem, če se vsemu temu z vsem srcem posvečaš. Normalno in razumno je, da v tem športu ne moreš dolgo uspevati, ga gojiti dolgo, ker se spremenijo osebne sposobnosti in potem ne dosegaš več ekstremnih ciljev, kot bi jih lahko in kot si jih dosegal poprej. Zaradi tega je pomembno, da misliš tudi na te reči in spremeniš oziroma prilagodiš življenje staranju, bi dejal, torej spremenjenemu življenju.

Seveda še ne vlečeva črte pod tvojim plezalstvom pa vendarle v zvezi s tem še tole vprašanje: Kaj misliš, kam sodiš glede na to, kar si na tem področju doslej dosegel?

O tem zelo težko govorim, ker se mi zdi, da mora o tem govoriti delo, ne besede.

No, morda bi mogla na to vprašanje najti tudi drugačen odgovor, pa reciva, da sva zadovoljna že s tem. To vprašanje sem želel zastaviti tako, da bi ugotovila razmerje med alpinističnimi dejanji, ki jih je opravila »plejada« tvojih vrstnikov in bi jih primerjala z razmerjem alpinističnih — plezalskih — dejanj, ki si jih bil opravil ti sam. Ta razmerja namreč šele dajejo možnost, da bi našla prostor zate v vrsti alpinistov, ki so zdajle tu in ki delajo s teboj in ti z njimi.

To je povsem razumljivo, da hočem vedno potrditev za svoja dejanja oziroma dokaz neke kakovosti. O tem bi sicer lahko tudi sam govoril, mislim pa, da je vseeno bolje, če o tem govore tisti, ki se na to spoznajo.

No, vsekakor se zdajle pogovarjava o Frančku Knezu — kot plezalcu, ali ne? Morda bi bilo zanimivo slišati, kako si zadovoljen z mnenjem javnosti o tvojih dejanjih na alpinističnem (plezalskem) področju.

Mislim, da moja dejanja javnost slabo pozna. Poznajo jih le tisti, ki plezajo in se s tem posebej ukvarjajo. Zato lahko rečem, da je ta informacija znana preozkemu krogu pa tudi prepovršna je, saj dosežki v plezarijі niso še prešli v širšo javnost. To je navsezadnje povsem razumljivo. Mnogo reči je namreč težko opraviti hkrati. Prvič, veliko časa posvetiš delu; drugič, denar, ki ga dobiš, namenjaš športu, za kaj drugega ti potem ne ostane ne denarja ne časa. Če pa čas že imam, ga raje posvetim goram in ga tako bolj koristno uporabim, kot pa da bi ga izkoriščal za to, da bi se predstavljal javnosti z namenom, da bi bil popularen. Tudi če veliko govore o tebi, še ni rečeno, da to počno zato, ker te dobro poznajo ... Zdi se mi celo, da prav taka poznanstva navsezadnje niti niso koristna, čas pa kljub temu izgubiš. Ker smo socialistična družba in se nam pri nas ta poznanstva (tu mislim na reklamo) finančno ne obrestujejo, je bolje, da prosti čas namenjaš svojemu športu, delu, ciljem, ki so še pred teboj.

Načel si zanimivo vprašanje: Nekje sem prebral, morebiti v tvojem sestavku »Zakaj plezam«, kjer praviš, da alpinizem in čas nista med seboj sprta, da je alpinizem dejanje, ki časovno ni utesnjeno. Stisko s časom pa občutiš tedaj, ko govorimo o tebi in o okolici, v kateri živiš, oziroma o tvojih dejanjih in javnosti.

Kadar ne plezam, čas posvečam za priprave, za trening, delam pa zato, da si zaslužim denar, s katerim uresničujem zastavljene cilje. Tako mi ostane sila malo časa, ki bi ga lahko preživel v drugačnem okolju. Moji športni cilji so povezani z velikim trudom in z resno poprejšnjo pripravo. Zaradi tega pač prihaja do časovnih stisk, ko se je dostikrat bolje odpovedati popularizaciji oziroma stvarem, ki so manj pomembne. Vsega pa praktično ni mogoče postoriti, če si za vse sam.

Ugotovila sva že, da si alpinistično zelo dejaven, da treniraš vsak dan, točneje — šestkrat na teden od tri do štiri ure in da imaš za sabo že na stotine smeri, med njimi je tudi veliko prvenstvenih in še neponovljenih. Vse to stane veliko denarja. Kako pa rešuješ ta problem?

Finančni problem, mimogrede rečeno, to je najhujši problem, poleg samega časa, sem reševal na povsem preprost način. Denar, ki sem ga zaslužil, sem namenil temu športu, da bi nekatere cilje, ki sem jih bil zastavil, tudi uresničil. To mi je doslej tudi uspevalo, s to razliko, da zaradi tega trpi osebno življenje.

Se pravi, da se ti športno-alpinistično udejstvuješ zavoljo tega, da bi pomen plezalstva skušal osebno dokazati z opravljenim dejanjem, z novo smerjo na primer.

V plezalstvu zahteva razvoj vedno več in vedno težje, kar je pravzaprav pogojeno z razvojem samim. To se dogaja na različne načine, odvisno pač od pravil igre, po katerih se ti cilji uresničujejo.

Ko sva že pri tem, načela pa sva tole vprašanje že na začetku, nadaljujva. Govorila sva o ekstremizmu, alpinizmu, velikokrat sva omenila besedo šport in plezanje. Tu gre za štiri pojme, ki se med seboj lahko povezujejo, lahko pa se izključujejo ali pa predstavljajo še nekaj novega. V zraku lebdi nekakšen vtis, da so ti pojmi še nerazčiščeni. Zanimivo bi bilo slišati tvojo razlago, saj se pravzaprav tudi midva neprestano gibljeva v nerazčiščenem pojmovnem ozračju.

O vsem tem imam svoje mišljenje in moram reči, da na vse to gledam precej drugače, kot pa so to razlagali moji predhodniki. Seveda svojega mišljenja ne nameravam vsiljevati nikomur.
Alpinizem — to je pojem, ki obsega široko in razvejano področje. Sam pod ta pojem nikakor ne spadam; za svoja dejanja si torej zaslužim drugačno opredelitev. Sem samo *plezalec,* kajti motiv, s katerim obiskujem gore, je navadno le — obiskati stene, v njih plezati smeri, po možnosti nove. Zaradi tega je moj motiv *plezanje* in ker je moj motiv tak, sem torej zgolj — *plezalec.* Plezanje kot tako pa je premagovanje različnih težav v steni. Seveda pa ni pomembno, ali je ta stena ledna ali je kopna ali je kombinirana, plezanje je plezanje, táko je, kakršno je. Ekstremno plezanje pa je plezanje, kjer pri plezanju navadno nastajajo ekstremne težave. To pomeni, da se tu pojavljajo težave nad šesto težavnostno stopnjo in od tu naprej je ekstremizem. To pomeni, da mora tisti, ki pleza nad to mejo, izredno veliko trenirati, se za smeri pripravljati, tako telesno kot duševno, predvsem pa je priprava za plezanje takih smeri — plezanje samo. In tako je plezanje zame šport predvsem zato, ker je za to, da dosežeš take kvalitetne cilje, če so ekstremni ali ne, potrebno predvsem zavestno trenirati, psihično in fizično, tako kot v vseh drugih športih. V tem ima plezanje povsem športen motiv in enak predznak kot vsi drugi športi, le da se ta panoga razlikuje od mnogih drugih športov, da ne moreš preprosto — odstopiti. V nekaterih smereh ni vrnitve in je torej treba delo opraviti do kraja; vztrajati je treba, ko lahko pomeni odstop — samo pot v smrt.

O plezanju si sam napisal tole: Kadar ne dosežeš cilja, si žalosten, potrt.

Mislim, da je to bolj čustvena plat plezalstva. Tako kot je življenje v dolini, doma, v službi, dostikrat lepo, je tudi slabo. Če ni slabih plati življenja, tudi lepih ne more biti in narobe. Življenje sámo, táko kot je, je pač z vsem tem povezano. Če pa to povezujemo s plezanjem, so čustva dosti bolj prefinjena kot pa tista, ki jih poznamo iz naše vsakdanjosti.

Ostaniva še v steni. Kaj pomeni zate — stena.

Stena je zame predmet, je stvar, ki ti lahko v različnih razmerah različno pomeni; ti je lahko v užitek, je lepa, vzbuja ljubezen, pripadnost, lahko pa pomeni tudi sovraštvo, zadevo, ki si je ne želiš več, ki te odbija, daje občutek hladnosti, neprijaznosti, in si je zavoljo tega ne želiš v svoji bližini. To so različni občutki in jih je zelo veliko in se med seboj prepletajo, zato je tako življenje bolj polno.

Doživljaš torej steno čustveno, v vznesenem razpoloženju ali pa jo doživljaš kot dejstvo, kot neko navpičnost, kot oviro, ki še ni znana, njena težavnost mislim, in jo je treba spoznati, preseči.

To je različno. Pomembno je, kako se plezarije lotiš oziroma, kakšen je tvoj namen, če plezaš novo smer. Pri tem prav gotovo pride do problemov oziroma do občutka, da si naletel na še nerazjasnjene probleme; celo do tega, da si se dotaknil skrivnostnih spoznanj, ki napovedujejo nove življenjske razsežnosti ... Če pa plezaš v znani smeri, ki si jo pač preplezal že večkrat, v takih primerih pa so doživljanja taka, kot jih poznaš, vendar pa v vseh primerih drugačna, ker so pogoji vedno drugačni.

Žal mi je, nisem uspel prešteti vseh tvojih prvenstvenih smeri in si tudi nisem zapomnil vseh imen smeri, ki si jih bil preplezal, ker jih je preprosto — preveč. Na nekaj sem bil pa pozoren. Veliko prvenstvenih smeri ima nenavadno, moderno ime, da tako rečem. Kako pa ti gledaš na to, da današnji alpinisti, naš alpinistični mladi rod, daje novim smerem tako drzna, nenavadna imena.

Ime smeri dajo navadno pri nas tisti, ki smer preplezajo. Dostikrat dajejo imena, snov za ta imena, pogoji, v katerih plezajo, dan, dogodivščine, spomin in tako naprej, odvisno pač od posamenzikov, od njihovega čutenja do tiste smeri in do tistega imena, ki ga puste novi smeri. Mislim, da je dobro, če gre za drznost. Če je pri plezanju prisotna drznost, naj dajejo tudi drzna imena.

To pomeni, da vse to upoštevaš tudi ti, ko »krstiš« svojo, na novo preplezano smer.

Lahko trdim, da sem pri tem upošteval tudi ta element, čeprav dostikrat ta imena sploh nimajo opraviti z mojo drznostjo.

Kaj meniš o tako imenovanem ponavljanju smeri. Sem in tja je čutiti bojazen, da kmalu ne bo več možnosti za iskanje novih, prvenstvenih smeri in bodo morala pač ponavljanja biti tista, ki naj bi ohranjala oziroma na novo oživljala draž plezanja, ki pa naj v čustveni kakovosti ne bi bila nikoli več taka, kot je bilo tedaj, ko smo smer začrtali. Torej — bodoči alpinisti, plezalci, bodo oropani tega užitka?

Mislim, da ta bojazen obstaja in je upravičena, čeprav se poznejši rodovi tega niti ne bodo zavedali. Obstaja velika razlika med plezanjem znanih in novih smeri. Mislim pa, da bodo zaradi tega tudi pri nekaterih starih smereh spremenili pravila igre. Plezali bodo pač smeri, ki so včasih veljale za tehnično zahtevne, prosto in pa da bo plezanje še bolj razvito in bo vsebovalo tekmovalen element. V prihodnosti, ko ne bo več možnosti za plezanje novih smeri, bodo plezali le prosto in bodo plezalci želeli preplezati še tiste probleme, ki dotlej še niso bili rešeni in bo zaradi tega ta motiv še bolj športen in bo poudarek na še večji kakovosti, na dobrem treningu, na večjih sposobnostih in tako naprej.*

S tehniko je povezano tudi prosto plezanje.

Zelo malo je ljudi, sam skoraj sodim, da jih ni, ki pri prostem plezanju ne bi uporabljali tehnike. Že samo dejstvo, da uporabljaš vrv, varovanje, plezalnike, magnezijev prah, že to je tehnika. Vendar pa je ta tehnika v pravilih takega plezanja dovoljena in je povsem normalna. Lahko pa, da se bodo kdaj ta pravila spremenila.

Prej sva spoznala stopnjo, pri kateri se začne ekstremno plezanje. Rekla sva, da je to šesta stopnja.

Ta meja je relativna. To morava ugotoviti. Naj bi se začela reciva nekje pri šesti stopnji, ker je mnogo različnih plezalcev, z različnimi možnostmi. Človekove meje pač niso enake. Seveda pa veljajo meje za vse. Če pa govoriva o tehniki, je pa zadeva nekoliko drugačna. Tudi tu obstajajo ocene, ki se med seboj razlikujejo — A_1, A_2, A_3, A_4, A_5... To se še vedno uporablja, čeprav se tehnika vedno bolj razvija. Uvajajo nove materiale, nove snovi, nove oblike, tehnika pač tudi ne pozna meja in razvoj tudi v tem pogledu napreduje. Zato se bodo tudi rezultati, ocene rezultatov, vedno znova spreminjali, postajali bodo bolj kvalitetni, dejanja bodo zavoljo tega drugačna, zanimivejša. Tudi tu gre pač vse s časom naprej.

Ugotovila sva že, da ti razlagaš ta dejanja, ki jih nekateri imenujejo alpinistična, zgolj za plezalna dejanja in vztrajaš na pojmu čistega plezanja, torej čistega dejanja, kot ga prikazuje plezanje v steni. Kako pa bi ti s tem stališčem sprejel možnost, da bi v Jugoslaviji, tako kot to že poznamo, recimo v Švici, predvsem pa v Sovjetski zvezi, organizirali tako imenovano tekmovalno plezanje, kot disciplino, kot obliko športa.

Ta oblika športa je zelo zanimiva in je izredno težka, kajti tudi sam sem imel priložnost, da sem to že spoznal. To je posebna zvrst športa, namenjena za publiko, za navijače, za televizijo na primer, za popularizacijo tega športa, predvsem pa je to izredno kvaliteten in dober trening za plezanje samo. Tekmovalno plezanje se odvija v naravi. Zlasti v bogatejših državah se je ta šport prenesel tudi že v dvorane, ko grade tako imenovane umetne plezalne stene. To samo na sebi ne bi bilo nič posebnega,

* Doma nam je prvenstvenih nalog takorekoč že zmanjkalo. Možne so le ponovitve, variante ali pa morda še kakšne plezarije v sili. Vse drugo je obdelano. Tudi Himalaja, vsaj najširša, je več ali manj obdelana. Nimamo več možnosti imenitnih prvenstvenih vzponov na najvišje vrhove sveta. Eno izmed zadnjih možnosti so črtali iz seznama prav Jugoslovani s svojim Zahodnim grebenom na Mount Everestu, na Lotseju in na Daulagiriju. Sicer so še šestdesetaki, vendar to ni več tisto. Vrhovi so doseženi in spet ostanemo tam, kot smo bili na začetku. Kaj zdaj? Vsega tega, klasičnega, bi dejal, je naenkrat manj, skoraj nič in treba se bo znajti znova. Plezali bodo tudi v prihodnje, iskali bodo nove naloge tudi v prihodnje. Če jih ne bodo našli s pomočjo našega, torej klasičnega razumevanja alpinizma, jih bodo pa iskali s pomočjo novih, sodobnih sredstev, ki so ne samo v materialu, v tehničnem napredku, ampak — po mojem mišljenju — v miselnosti in v modernem razumevanju tega pojava. Kakšno pa je to razumevanje? Podobo tega bo izčistil šele čas, ne pa morda trenutne sodbe kogarkoli. Vsemu navkljub pa lahko rečem: Mnogo je vredno tudi ponavljanje, ne v tistem pomenu besede, ko bi pritikali temu prizvok manjše vrednosti dejanja. V besedi »ponovitev« ta prizvok utegne biti prisoten. Ne, ne gre za to, čeprav v vsem tem manjka neznani občutek, ki je v vsaki prvenstveni prisoten — tu ga pa odkriva opis smeri. Je pa vendarle res, da gre za situacijo, za razmere, ki so lahko povsem različne od tistih prej. Gora živi, postavlja pred človeka ob vsakem času nove uganke, neznane, morda celo celo nepremagljive. Tega v nobenem opisu ni mogoče vnaprej predvideti. In to bo ostalo večno. To večno obnavljanje pa vsebuje tudi prizadevnost, da smisel razvoja postaja tvoren. V tem mu bodo vendarle pomagale podrobnosti, ki jih pred človeka postavlja gora danes, jih je včeraj in jih bo jutri in zmeraj. Vse dokler bo.

tudi ne nič nenavadnega; v bistvu pa se razhaja od pojma *plezanje*, kot ga razume klasičen plezalec, alpinist, od *plezanja*, kot ga označuje sodobno gledanje na to dejavnost. Seveda ne gre razumeti, da je ono prvo, klasično gledanje, zastarelo, nesodobno. To se z generacijami spreminja, kot se spreminja vse drugo. Sam razumem to nekako drugače. Tudi ostali športi včasih niso bili tako razviti, saj niso poznali sprva niti telovadnic. To pa se seveda dogaja zdaj tudi v alpinizmu. Ljudje, ki žive v velikih mestih in so jim gore daleč, imajo zato umetne, betonske, ki ponazarjajo težave oziroma razmere, kakršne so v resnični naravni steni. Seveda so te razmere idealizirane. To je pač objekt, ki naj bi bil podoben (po namembnosti kot jo terja šport) drugim pomagalom, da se šport lahko sploh izvaja. Tu se lahko učiš, dobiš nekaj izkušenj, je pa odlično sredstvo za treniranje. Seveda pa je tak trening precej drugačen, kot pa ga omogočajo gore same. V gorah so problemi različni. Vedno so različni. Je pa ta objekt tudi koristen za popularizacijo tega športa, ker ljudje lahko plezanje opazujejo, ga ocenjujejo in ga do potankosti tudi spoznajo.

Tvoja dejanja v skali so razmeroma originalna, samonikla in naj torej ne bi bila povezana s slovensko, torej domačo alpinistično tradicijo, saj si kot pojav, kot plezalec samonikel, kot prvi s takim stilom pri nas. In tako, pravijo, se je tako plezanje začelo pri nas s teboj.

Plezanje kot tako je že obstajalo prej, se je pa z mojim obdobjem precej spremenilo. Smeri so ponavljali v razmeroma kratkem času in tako so se zadeve hitro spreminjale, spremenila se je tudi sama tehnika plezanja. Sam sem bil v tem predvsem pozoren do plezalk, plezalne obleke, predvsem pa na dejstvo, da smo pri nas zelo malo smeri preplezali brez bivak opreme. Gledanja na tako plezanje so se že precej spremenila, hkrati s tem pa se je spreminjala tudi psiha, po drugi strani pa smo napredovali tudi fizično. Danes — recimo — že mnogo trenirajo. Danes si brez treninga ne moremo zamisliti vrhunskega kvalitetnega alpinista, kajti za kakovostno delo je potrebno veliko vaje in se je na tako dejanje treba veliko in resno pripravljati. Vsi ti pogoji in motivi so tako plezanje pripeljali na precej višjo raven kot pa jo poznamo iz prejšnjih let.

Tako sva nehote prišla kar do tako imenovane kategorizacije. Ti si uvrščen v mednarodni razred. Omenil si treniranje in v zvezi s tem je povezana seveda tudi obveznost, da se uvrstiš v tako konkurenco, ki dopušča uvrstitev v kategorizacijo, da tako rečem. Kako pa bi ocenili ti ta proces?

Ta proces je nov. Kategorizacijo poznamo šele nekaj let in tako kot vsaka druga noviteta, tudi ta vsebuje dosti nepraktičnih in nefunkcionalnih rešitev. Kategorizacija je izredno zaželena in je potrebna, to brez dvoma, vendar pa se vsebina sama šele razvija, ker še ni dograjena. Današnja kategorizacija namreč pomeni mešanico med kategoriziranimi plezalci, ki so si nabrali točke v vseh mogočih smereh in višinah, kar pa ni v redu. Sploh ni potrebno, na primer, da si vrhunski alpinist. Lahko si samo povprečen in že si lahko nabereš dovolj točk in imaš možnost priti v vrhunski razred. Dogaja se, da vrhunski plezalci, tisti iz ekstremnih smeri, vseeno ali so te smeri v ledu ali skali, ostajajo znatno nižje na lestvici, kot bi si to zaslužili. Zbrati je treba le število točk, kvalitetni rezultati pa so stranskega pomena.

In kaj bi za kategorizacijo bilo potrebno, da bi bila boljša?

Znani so predlogi, ki bi kategorizacijo »oplemenitili«, vendar pa pri nas traja leta in leta, da se kaj premakne, uresniči. Za zdaj je tako morebitno izboljšanje šele na papirju.

Dejstvo je, da si se udeležil nekaterih odprav v tuja gorstva.

Udeležil sem se več odprav v tuja gorstva. Odprave predstavljajo zelo zanimivo udejstvovanje in omogočajo povsem druga doživetja, kot pa si jih deležen v domačih gorah. To so nova spoznanja, nova odkritja in nova doživetja v povsem neznanem svetu.

Pa vzemiva troje odprav, da bova bolj konkretna. Na prvo mesto postavljam, ne da bi hotel vsiljevati, Everest, na drugo mesto Lotse, na tretje pa Fitz Roy. To so po terminih nekako po vrstnem redu, po »teži« pa jih razvrsti ti sam.

Če govorim o teh odpravah, bi zelo težko konkretno dal prednost eni ali drugi; najbolje je, da govorim o vsaki posebej.

Odprava Everest '79 je bila največja naša odprava v Himalajo. Bila je to moja prva odprava v tak svet. Bila je zelo zanimiva, ker je bila namenjena na najvišjo goro in je bila že zaradi tega nekaj posebnega. Ob tej priložnosti sem doživel veliko novega, dobil sem veliko izkušenj za sodelovanje na takih gorah. Ko zdaj razmišljam o tem, se mi zdi, da je to odprava, od katere bi lahko iztržil več, kot sem. Za to pa iščem opravičila v tem, da sem na tej odpravi imel nekaj problemov in seveda iztržek ni bil tak, kot pa

bi lahko bil. Pridobil sem si le bogate izkušnje, ki so mi pozneje res koristile. Na odpravi Lotse sem te izkušnje izkoristil, zato tudi uspeh ni izostal, čeprav sem dal svoje skrajne osebne možnosti na sami gori zadnje dni. Zaradi tega mi je zelo žal, ko nismo dosegli vrha in se je vse končalo tako, kot se je. Žal mi je, da pozneje niso organizirali nove odprave, ki bi naše bogato delo dokončala.

Tretja, zadnja odprava, je odprava na Fitz Roy. Ta je bila sicer precej drugačna od prvih dveh, ker gre v tem primeru za velike višine in za izredno slabe klimatske pogoje. Zato je plezanje v teh stenah težavno, pa tudi sama stena ima oblike naklonine in predstavlja plezanje nove smeri ekstremno dejanje.

Tole vprašanje bi lahko zastavil vsakomur, kdor pleza, pa ga zastavljam tudi tebi: Kako gledaš na to, da tako majhen narod, kot je slovenski, pa vzemimo tudi Jugoslavijo v širšem smislu, organizira take odprave, tudi drage odprave, na videz.

Čeprav smo majhen narod, se nam dostikrat dejanja, ki smo jih opravili, ne izplačajo, pa jih zaradi tega vseeno ne opustimo, ker želimo tudi tako pokazati, da smo narod, ki ni od nikogar odvisen. Če hočemo to dokazovati, moramo delati tudi stvari, ki se nam na videz ne splačajo.

Imaš še kakšnega kolega, prijatelja, ki gleda na plezanje podobno kot ti?

V starejši generaciji nimam pristašev na tako gledanje. V mladih plezalcih pa velikokrat ob različnih priložnostih, v gorah, pod stenami, najdemo popolnoma isti jezik. Zaradi tega mislim, da je ta način, to mišljenje, dosti bolj podobno mladim generacijam.

Ne vem, če je še vredno omenjati, pa bom: očitali so ti, da ocene težavnosti ocenjuješ po svoje, kako je s to stvarjo?

To je zadeva, ki je še vedno aktualna oziroma se ni spremenila. Očitajo mi, da prenizko ocenjujem težavnostne stopnje v steni. Za tako odločitev bi lahko iskal opravičila v tem, da smo pred leti, ko sem začel svojo plezalsko pot, uporabljali lestvico UIAA in je bila tedaj lestvica zaprta; najvišje ocena je bila 6+. Zaradi tega sem strogo upošteval obrazložitev te lestvice. Vsaka od teh naštetih stopenj do šest ima namreč tudi obrazložitev, besedno razčlembo, kaj je težavnost štirl, kaj je pet in tako naprej. Nisem upošteval ocene same, ampak bolj obrazložitev, kaj je na primer ekstremno težko in kaj je težko in po tem sem svoje smeri tudi ocenjeval. Pojem »ekstremno težko« je zdaj morda že drugačen; po tisti razlagi, ko je »ekstremno težko« pomenilo šesto težavnostno stopnjo, je to pomenilo mejo padca in to sem seveda upošteval do današnjih dni. Zaradi tega imajo moje nove smeri izredno redko oceno 6 ali 6+. V nobeni od teh smeri, ki sem jih plezal, nisem zaradi ekstremno težkih razmer padel, ali da bi se mi dogodilo kaj podobnega. Težave v teh stenah, ki sem jih prvenstveno preplezal, niso bile tako velike, zato tudi nisem dal najvišje ocene. Zdaj pa je lestvica odprta in se je pojmovanje spremenilo, hkrati pa je nastala tudi velika »komplikacija« s temi ocenami. Ocene zdaj niso realne in iz tega izvira tudi očitek, da so moje ocene nerealne oziroma celo nepoštene.

Kako pa si sprejel ta očitek?

Saj se ne čutim krivega. To je moja osebna zadeva. V vseh letih plezanja sem preplezal veliko novih smeri. Moj motiv je — iskati novo, kar pomeni — plezati prvenstvene smeri. Zaradi tega je tudi ocenjevanje težavnosti tako in tega ocenjevanja sem se tudi zmerom »držal«. Smeri sem zmerom po enakih kriterijih ocenjeval in zdi se mi, da je v teh letih plezanja ocena edina stvar, ki je osebno moja — torej ocena, ime smeri in seveda smer sama, ki sem jo prvenstveno preplezal.

Tvoj plezalski vzpon in razvoj je razmeroma samonikel. Sam si se razvijal, kot je mogoče razbrati iz tvojih besedil, do te stopnje kot jo poznamo danes. Ali si imel zraven kljub temu še kakšnega vzornika?

Lahko bi dejal, da sem se razvijal sam, se sam dokopaval do spoznanj v plezanju. Imel pa sem vzornika. To je Herman Buhl. Ko sem prebral njegovo knjigo (Nanga Parbat, op. ur.), me je ta mož začel zanimati. To je hkrati moj edini resnični vzornik, saj mi še danes njegove misli, ki jih je bil zapisal v knjigi, veliko pomenijo. Drugih vzornikov nikoli nisem imel. Ne vem zakaj, vendar mislim, da je že en vzornik dovolj.

Dejstvo pa je, da je nekaj plezalcev, alpinistov, ki se zgledujejo po tebi. Ti so predvsem mlajši, kar pomeni, da so tvoje stvaritve v stenah že prešle tisto mejo, ko si takorekoč v nekem smislu postal osebno odgovoren za ta mlajši rod, ko šele išče svojo plezalsko, alpinistično orientacijo. Kaj bi jim, recimo, spregovoril, če bi te postavili kot tribuna pred te mlade alpiniste, plezalce?

Čas je zdaj že veliko spremenil. Doba, ki sem jo posvetil zgolj plezanju, je dolga deset let in v teh desetih letih se je tudi v alpinizmu precej že spremenilo. Prav zase pa lahko trdim, da sem eden tistih plezalcev, ki je prav našemu alpinizmu dal zelo svojevrsten pogled na plezanje sámo, pa tudi način, kako se teh dejanj lotevamo. Sem eden tistih plezalcev, ki je mogoče prvič plezal v trenirkah, v copatah, pozneje v plezalkah. To je bilo v začetku moje plezarije povsem nekaj novega in za starejšo generacijo nekaj povsem nesprejemljivega.*

Dolina in gora predstavljata zate dvoje različnih koncev življenja. Ko si na gori, je ta svet zate praviloma vzvišen, dolino pa šteješ za trdna tla.

To gledanje predstavlja hkrati dva različna zorna kota. To ni »gledanje« z vrha neke gore, oziroma najvišje točke, to je gledanje neposredno iz dogajanja samega. To je tedaj, ko preprosto — plezam. Tu so pa ta tla malce drugače zasukana kot pa si to predstavljamo v dolini. Iz tega torej sledi tudi drugačen pogled na vse to.

Kaj je zate globina?

Globina mi vzbuja popolno sproščenost, v glavnem pa zelo dobro počutje, ki ga dobim pred odprtim prostorom, kajti prav globina vzbuja v meni neko silno moč in občutek, da bom veliko zmogel.

Torej, če te prav razumem, si vesel, da ni robov, da ni tistih možnosti zatikanja, da vse prosto visi itd. . . .

Da, to je zanimiv občutek. Odprt prostor, praznina, ko so hkrati tudi dobre možnosti za napredovanje, vse to daje dosti bolj veličasten občutek moči in pa sposobnosti kot pa neki zaprt prostor.

V PV iz leta 1979 najdemo na koncu sestavka z naslovom Dve smeri pod Olševo opombo, ko praviš: »Le pri tem vzponu so bile okoliščine take, da sem z njimi dosegel največjo skladnost med mislimi in gibi, s tem pa popolno koncentracijo.« Gre za steno, v kateri si plezal Strelčevo peč.

To je zanimiva smer, prvenstvena. Plezal sem jo v Strelčevi peči v precej slabih zimskih razmerah, ko je bila stena na novo zasnežena. Je nizka in je porasla s travo in ima gladke plošče. Vzpenjal sem se sedem ur in prvič mi je uspelo, da sem v eni sami taki plezariji, v taki smeri, dosegel tako popolno koncentracijo, da nisem mislil na nič, niti na okolje, ki me je obdajalo, ne. V bistvu sem bil v smer tako zatopljen, da sem resnično mislil na tisti trenutek, ki sem ga pravkar doživljal.

Smer je opredmeteno plezalčevo delo. Tega dejstva pa se nisva dotaknila, kot da naju ne bi zanimalo.

Drži. Za nekatere pomenijo smeri le številke, so pa to v resnici zbir čudovitih in mnogokrat enkratnih doživetij. Da bi to lahko še bolj natančno razložil, moram uporabiti številke: vseh smeri je za menoj nekako čez 1400. Pričakujem, da bom v prihodnjem letu slavil, ko bom v prvenstvenih vzponih dosegel številko 400. Na tujem smeri nimam veliko, predvsem je to nekaj ponovitev, je pa tudi nekaj prvenstvenih na zanimivih vrhovih v ZDA, J. Ameriki in pa v Himalaji.

Naveza. Kaj ti pomeni ta pojem?

Današnji plezalci in alpinisti niso spremenili mišljenja, da je v bistvu naveza taka, kot je bila včasih, naveza z istimi cilji, željami, morda le bolj moderno opremljena, vendar pa — osnovna ideja naveze se ni spremenila. Tako je ostala v bistvu neokrnjena.

In za piko najinemu pogovoru še to vprašanje:
Bi ti šel po označeni poti na katerikoli vrh gore?

Če bi imel čas in pa željo, brez dvoma da.

---

* Tako daleč smo že, da spet slišimo klice po nevarnem plezanju — brez tehnične krame. Pravkar smo minili kratko dobo velikega razvoja, ko smo že spet pri tem, da se zalezemo v gore — z golimi rokami! Prosto plezanje v mednarodnem plezalstvu — pa tudi pri nas — spet pridobiva mnoge pristaše in zagovornike. Vse to je treba nujno pravilno razumeti. Nisem proti napredku, to je logično in razumljivo. Nisem zoper to, da imamo danes opremo, s katero premagamo marsikateri problem, ki je bil nekoč nerešljiv. Ne morem pa mimo teh klicev, ki terjajo povratek k naravnemu plezanju, iz preprostega razloga, ker ti klici so! Pogojeni so z nečim, kar je v nas, kar morda šele rojeva današnji čas pa še ne znamo prav razumeti in morda niti ne — razložiti. Ostane nam golo vprašanje, kako naprej!
(Oba citata sta iz gradiva za ciklus intervjujev urednika z dr. Mihom Potočnikom o Zlati navezi, ki so bili na sporedu v okviru Odmevov z gora na II. programu ljubljanskega radia v letih 1979/80.)

MICKA, CILKA IN JURČ S PLANINE LAZ IN ETNOLOŠKI FILM: PLANŠARSTVO V BOHINJU

ANKA NOVAK

Mračilo se je že, ko smo se s planine Jezero po krajšem počitku v sirarni, preurejeni v Viatorjev planinski dom (naslednje leto je pogorel) odpravili v Laz. Na poti je bila kompletna filmska ekipa z vsemi tehničnimi pripomočki. Naslednji dan so stekli tisti kadri etnološkega dokumentarnega filma, ki prikazujejo življenje in delo treh planšarjev iz pašne srenje Studor-Stara Fužina, ki so leta 1978 »planvali« v Lazu, na planini, kjer opuščeni stanovi dovolj zgovorno pripovedujejo, da je premogla nekdaj dosti več planšarjev. Devetnajst stanov je bilo na tej planini in vsi so bili polni. Toliko kot je bilo stanov, toliko »majerjev« je bilo v Lazu. Tistikrat pa so bili tam gori le še trije. Pričakovali so nas. Domačin, ki nam je vozil agregat, nas je nemirno priganjal, češ da nas bo lovila tema in da je pot od jezera do Laza še dolga. Toda počiti je bilo treba, saj je pot od Stare Fužine sem gor za nevajene mestne hodce že sama na sebi dovolj naporna. Pa se nam je predolg počitek otepal. Na poti nas je zajela trda tema. Steza se je zgubljala med peščenimi sipinami, ki jih je nanesel dež. Svetili smo si z baterijami, čakali drug na drugega, da bi ne izgubili svojega »tropa«. »Gora ni nora, je le tisti nor, ki hodi v temi gor,« nam je podrobil Ražnov Joža iz Stare Fužine, ki je bil z našimi tovori vedno daleč pred nami. Prišli smo na Zglavje. Pod Zglavjem se pot spusti v lepo ravnico, ki ji pravijo Poljana. Na levi jo od Zglavja sem obrobljajo Miščna glava, Huda rupa, nato Kravsov stop pa Rudne pod njim in nato še Kreda. Na desni strani pa se nad Poljano dvigajo Pogorelčne glave, pod njimi pa je lepa dolina Krnice. »Tu je tako dobra paša! Tu nabirajo arniko, encijan, mah in druga zdravilna zelišča,« mi je ob neki priložnosti pripovedovala majerica. Naprej od Krnice se dvigajo Ta trdé glavé, lepa dolina Čeklnojca je med njimi in Žagarjevo glavo, ki s svojo značilno kopasto obliko vselej potolaži, da si že blizu Laza. Kmalu nato se pot dvigne v Ribežne in že te pripelje pod Stop — tako imenujejo Studorci in Fužinárji kraj, kjer se prav pred planino na kratkem odseku pot dvigne in zgoraj odpre (seveda podnevi) pogled na planšarsko naselje, na planino Laz. Nas pa, ki smo tipali po temi, je predvsem razveseljeval Debeli vrh, ki se je s Poljane sem s svojo masivno belino zvesto kazal očem.

Ker je Ražnov Joža že na poti od Fužine do Jezera imel dovolj časa, da je spoznal, da smo čisto navadni mečkači, s katerimi so v gorah same sitnosti, si nas ni upal kar tako pustiti in se predati ritmu hoje svojega konja. To počne vselej tedaj, ko gresta v Laz sama — po sir. Daleč pred nami je bilo slišati topot kopit in kadar je preveč bledel, smo brž po zračni liniji prosili gospodarja, naj nas počaka. Končno smo bili pri Žagarjevi glavi. Še smo drobili za Jožem in njegovim konjem, pa spet počakali, da je bil trop skupaj. Bili smo blizu Ribežnov. No, zdaj boste pa že prišli sami. Ne morem vas več čakati, ne morem več brzdati konja; tako nekako nam je Joža oznanil, da nas zapušča. Debeli vrh, ki se je belo dvigal nad Lazom pa Ógradi so nas brez Joža tolažili, da smo na pravi poti. Prišli smo v Stop. Lesene »svinge« iz debel in vej prečno vtlakovane v pot blažijo zadnji vzpon. Še malo in bili smo na cilju. Joža je bil že spravil svojega konja pod Andrejev stan, sam pa se je zatekel k Hlipovi Micki v sosednji stan; skupaj sta nas pričakala.

Naslednje jutro so stekli prvi kadri tistega dela filma, ki prikazuje življenje in delo planšarjev na visoki planini Laz. Prav prvi kadri so bili posneti že poldrugi mesec prej, ko so Studorci in Fužinarji »basali« (selili) s svojimi topi v nižjo planino Grintojco (Grintovca). Na večer pred »basanjem«, kakor imenujejo Bohinjci pastirske selitve, je neusmiljeno deževalo. Filmski ljudje so menili, da bo delo padlo v vodo, da bo dež zaustavil Bohinjce. Tudi sama nisem verjela, da bodo šli na pot, čeprav sem vedela, da se Studorci in Fužinarji še vedno držijo starih pašnih terminov in da ne odložijo pastirskih selitev zaradi slabega vremena. Nasprotno, saj so mi domačini pripovedovali, da je prav takrat največkrat deževno in da basovce rado »pere«. Poprej so se selili na Grintovco na dan pred sv. Petrom, zdaj pa na soboto pred tem praznikom — pač zaradi gospodarjev, ki so zaposleni zunaj doma. Upali smo, da se bo do jutra zvedrilo. Toda ob štirih zjutraj, ko naj bi basovci odšli od doma, je vlivalo, vlivalo — kot iz škafa! Kljub vsemu je Mihovčeva Franca — gospodinja na Mihovčevi gostilni — mirno pripravljala za nas popotnico in nas bodrila: Bodo, bodo basali! O, tudi če bi gnojne vile doli padale! Danes bodo basali, da se le malo uvedri. In so res. Komaj je odjenjal

najhujši naliv, že so se slišali zvonci prvih »tropov«, ki so jih domači gnali v smeri proti Vojam. Trop je v Bohinju enota za živino enega gospodarja. Kar idíte! Že gredo! je prišla povedat Mihovčeva Tončka. Tako so nam prvi tropi že ušli. Kot bi se iz zemlje utrgali so si sledili drugi. Spremljali so jih gospodarji, moški in ženske, stari in mladi in najmlajši člani posameznih družin. Basanje je še vedno dogodek, ki spusti v ozračje naboje neke nedoumljive prvinskosti, elementarnosti, ki prežema domačine. Sproži se svojevrstno gibanje, ki mu daje osnovni ritem živina, ko začuti, da je prišel njen čas, čas odhoda na planino. Domačini, ki jo na tej poti spremljajo, so sestavni del tega prvinskega gibanja. Prizor je vreden literarne obdelave! S težavo smo lovili to gibanje, ki je zasvojilo živino in ljudi. Na Grontovci so se Studorci in Fužinarji po krajšem počitku in malici naglo lotili vsak svojega dela. Napravljali so »kravje strehe« ob stanovih. Vsako leto, ko odženo živino s planine, jih odstranijo in zložé pod stan, da jih sneg ne polomi. Zdaj, ko ni več toliko majerjev v planini, so gospodarji živine dolžni, da pripravijo ob basanju drva za majerje in za »sirarco« (sirarno). V ta namen so tedaj žagali kar bruna razpadlega stanu. Majericam se je mudilo s čiščenjem stanov in posodja, sirarju pa s čiščenjem v sirarci. Tako je bilo ob prihodu na Grintovco. V Laz so se preselili planšarji iz Grintovce čez štirinajst dni, ko se je tudi na to visoko planino preselilo poletje. Avgusta je bilo, ko so prišli za njimi in so s kamero spremljali njihov delovni dan. Tako je v filmu dobilo svojo zrcalno sliko življenje in delo treh domačinov iz pašne srenje Studor — Stara Fužina, ki so tedaj ohranjali planšarstvo pri življenju v Grintovci in v Lazu. To so bili Marija Gašperin, p. d. Hlipova Micka iz Stare Fužine (roj. 1916), Odar Cilka (roj. 1919), p. d. Posodnjekova izpod Studóra (Bohinjci ne pravijo iz Studora, ampak izpod Studora in s tem jedrnato povedo, da je bila gora poprej kot njihova vas), siril in nekaj malega tudi majaril pa je Lovrenc Cvetek, p. d. Jurč iz Stare Fužine. Tri dni smo ostali v Lazu z njimi, jih spremljali pri zagonu živine na pašo, pri molži, pri delu v sirarci, pri čiščenju »baretov« (kravjekov), pri pripravljanju in uživanju hrane. Takrat so imeli na planini trideset molznih krav in prav toliko jalovcev ter sedem koza. Bili so trdna druščina. Micka in Cilka sta že nad širideset poletij preživljali s svojimi tropi na teh dveh planinah, Jurč se jima je pridružil šele potem, ko se je upokojil v jeseniški železarni. Prvo poletje po upokojitvi je preživel kot sirar na sosednji planini Dedno polje. Gospodarji so prigovarjali majericama, da bi pasli na opuščeni planini Jezero, za katero pravijo, da je najlepša, da ima najboljšo pašo in je dobro založena z vodo. Toda vse zaman. Micka in Cilka se nista hoteli ločiti od njunih planin, tako je Jurč moral za njima. Ti trije so ob nemi filmski govorici pripovedovali o svojem življenju in delu v planini. Planšarici sta razen tega prikazali tudi, kako sta pred poldrugim desetletjem še povijali šopke iz gorskega cvetja in jih pošiljali v dolino. Pošiljanje šopkov domačim in prijateljem v dolino je stara planšarska navada, ki še ni zamrla. Vendar, odkar so se s tako zredčile vrste planšarjev in so čez glavo zaposleni z drugim delom, cvetja več ne povezujejo v šopke

Ražnov Joža kaže, kako so nosili s planine sir. Iz arhiva Gorenjskega muzeja v Kranju.

Foto Anka Novak

Planina Laz, 1978. Micka in Cilka povijata šopek gorskih rož (rekonstrukcija). Iz arhiva Gorenjskega muzeja v Kranju.

Foto Anka Novak

Planina Grintovca — p. d. »Grintojca«. Ob snemanju »basanja«. Iz arhiva Gorenjskega muzeja v Kranju.

Foto Naško Križnar, VI/78

na način, ki ga je videti v filmu. Zbiranje cvetja za take šopke, v katere so povezovali po določenem zaporedju planike, zeleno abrato, murke — »porcine«, rododendron — »burjo« in drobno belo cvetje, je zahtevalo precej časa, tudi povijanje cvetja v šopek je zamudno delo. Take šopke so nosačem sira privezovale na veliko, spodaj okovano palico — »šteklarco«, ki jim je bila opora pri prenašanju težkih bremen. Velike hlebe sira, težke po 35 do 40 kilogramov so še v desetletju po drugi vojni, dokler niso uredili poti za vožnjo z živino, nosili nosači s studorsko-fužinarskih planin po tri, štiri ure daleč do doma. Do okrog leta 1930, ko je bilo gor več živine, so bili hlebci sira še večji; tudi po 50 kg so bili težki. V planini Laz je v sirarci kotel, ki drži 500 litrov. Nekdaj je bilo toliko mleka, da so dvakrat na dan sirili — posebej mleko od večerne in posebej od jutranje molže. Kadar je bil kotel poln mleka, so pri enem sirjenju napravili 50 kg težak hleb sira. Jurč in Joža sta pokazala, kako so poprej sir nosili v dolino. Zavila sta ga v rjuho iz domačega »prta« — platna, zavezala daljši vogal v zanko in Jurč je položil Jožu breme na pleča in ga s pripravljeno zanko oprl ob čelo in glavo. Zdaj vozijo sire s konjem na majhnih vozeh z dvema gumijastima kolesoma in vlačulami.

V jeseni smo spet obiskali naše planšarje, ko so se iz Laza po dvotedenskem postanku na nižji planini Grintovca vrnili na senožeti v Voje, kjer ostanejo do prvega novembra, določneje do dneva pred tem praznikom. V Vojah se jim vsako leto pridruži še

Kuharjeva Micka iz Stare Fužine, ki sicer majari na dveh drugih planinah — v Blatu in na Ovčarlji. Kuharjeva, ki je prav tako pustila v planinah že več deset svojih poletij, je s svojim stanom vred tudi dobila svoje mesto v filmu; v sekvencah, ki prikazujejo življenje planšarjev na jesenski paši v Vojah. Tako je film trajneje zaznamoval poslednje štiri planšarje, ki so tedaj ohranjali pri življenju planšarijo v tej pašni srenji.

Jurča ni več. Pred dobrimi tremi leti so ga hudo bolnega prinesli s planine. Že leto, dve poprej mi je tožil, da se najbolj boji basanja. Imel je težave z dihanjem. Naporno pot je premagoval tudi tako, da je jezdil na konju. Tudi delo v sirarni ga je zmagovalo. Večkrat je moral prenehati sredi dela ob sirarskem kotlu, da si je nabral moči. Micka in Cilka sta mu pomagali. Tudi tisto poslednje leto, je do zadnjega upal, da bo vzdržal. Nič ni zaleglo prigovarjanje domačih, naj se vrne v dolino. Preveč se je čutil odgovornega za delo, ki ga je prevzel in rad ga je imel. Sirarsko delo se mu je priljubilo še v deških letih, ko je hodil z očetom sirit po blejskih planinah. Gore so ga spet zvabile, ko je bil upokojen. Gospodarji živine so mu zaupali in ponosen je bil, da so bili ob koncu planine zadovoljni z njegovim delom v sirarni. Še vročičen je blodil o svoji živini in o siru. Bolezen ga je iztrgala goram. Onemoglega so morali prinesti v dolino, že čez dober teden je omagal. Micka in Cilka sta iz Laza poslali lep šopek gorskih rož — Jurču v slovo. Tudi encijan, ki je prav takrat cvetel, sta mu poslali v šopku z gora.

Micka in Cilka sta ostali sami, brez Jurča, s katerim sta osem let delili delo, skrbi in dobro voljo. Pa vendar, življenje gre svojo pot. Ko pride čas, planine spet vsako leto znova vabijo v gore planšarje in živino in vsako leto znova spet oživi življenje na Grintovci in v Lazu. No, lani sta se majerici prvič izneverili Grintovci, zaradi stanov, ki so že zelo slabi. Poletje sta preživeli v Lazu in jesen v Vojah. Lani se jima je pridružil s tropom iz domačega hleva tudi Ferjanov Zdravko izpod Studora; kot majer je preživel svoje šolske počitnice z njima v Lazu. Tudi sirijo zdaj kar sami. Pomagajo si. Majerici, ki imata zdaj za seboj že nad petinštirideset let trdega planšarskega dela in izkušenj, prenašata svoje znanje na mlado moč, ki jima je v veliko oporo. Drug drugemu so potrebni.

Hlipovi Micki je bilo pet let, ko je šla s svojim stricem prvič v planino. Sneg je zapadel v Lazu, avgusta enkrat je bilo. »O, koj me je zeblo, pa čevlje sem imela take, da so mi prsti ven gledali,« se spominja Micka svojega prvega doživetja v Lazu. Avgust je majerjem na visokih planinah že dostikrat zagodel. V takih primerih so morali živino krmiti z »murovo«, senom, ki so ga nasekli »na poljani«, kakor imenujejo prostor med stanovi. Murovo so hodili sečt v planine, preden je prišla živina gor, kakšne štirinajst dni prej, da se je trava obrasla. Sušili so jo in shranjevali na »telečnjek«, tako imenujejo prostor ob zadnji čelni strani pastirskega stana, kamor so ponoči zapirali teleta. Z murovo so krmili ob slabem vremenu teličke, kadar je zapadel sneg pa tudi krave. Od doma so v takih primerih hodili pomagat majerjem. Če sneg več dni ni skopnel ali če je zmanjkalo krme, so morali živino odgnati domov. Cilka se spominja,

Planina Laz (LAZ). Hlipova Micka in Posodnjakova Cilka pomagata Jurču pri sirjenju; sir v rjuhi prenašajo s škripcem na prešo (kjer ga z lesenim obročem oblikujejo v hleb). — Iz arhiva Gorenjskega muzeja v Kranju.

Foto Drago Hollinsky '75

da ji je bilo dvanajst ali trinajst let, ko je šla prvič v Grintovco in Laz, da je domačim pomagala pri sušenju murove. Planšarije moraš biti od majhnega navajen, pravijo planšarji. Micka je potem kot dekletce hodila pomagat teti, ki je majarila. Pa »kešt« — hrano ji je vsak teden nosila gori. Po štirinajst dni je pri njej ostajala. »To ti pride v kri,« je pojasnjevala. Leta 1937 je zamenjala teto sredi »planine« (čas paše na planini), ko je obnemogla zaradi bolezni. Od tedaj naprej se sklenjeno vrstijo poletja, ki jih preživlja kot planšarica v Grintovci in Lazu. Prav tedaj je začela majarit na teh dveh planinah tudi Cilka. Takrat je bilo v Lazu še okrog deset majerjev in majeric pa sirar, ki je imel dovolj dela samo v sirarci in se ni ukvarjal še z majerskimi opravili. Po starih postavah tudi ni smel imeti živine s seboj. Na ta način so se gospodarji zavarovali, da bi ne bilo goljufij pri tehtanju mleka. Sirar je moral namreč po vsaki molži stehtati mleko od vsakega »tropa« posebej, tj. od krav vsakega gospodarja posebej in si skrbno beležili količino namerjenega mleka. To je bil ključ, po katerem so si gospodarji delili izkupiček od prodanega sira, po tem ključu so delili tudi skuto, drugi produkt sirjenja, ki je imela pomembno mesto v bohinjski prehrani. Planšarji v Lazu se še vedno ravnajo po tem ključu. Skrbno tehtajo in beležijo količine mleka posameznih tropov, kar ni šala. Poprej so majerji skrbeli za svojo živino. »Najemnic« (živina drugih gospodarjev) so imeli poprej le od nekaj gospodarjev. Zdaj pa, ko ni planšarjev, vsi pritiskajo, vsi bi radi dali svojo žival na planino. Tako pase zdaj majerica razen krav iz domačega hleva še najemnice od petih ali šestih gospodarjev. Po trinajst molznih krav sta lani imeli vsaka v oskrbi, prejšnja leta pa tudi po šestnajst. Lani so predelali v sir vsi trije skupaj 18 000 kg mleka. Zdaj delajo tudi manjše sire; le-te radi kupujejo planinci. Velike sire prodajajo vsako leto na Kravjem balu. To je polnomastni sir ementalske vrste. Brez težav ga prodajo.

Zdaj ko sta Cilka in Micka že stari majerici, ki brez planin ne moreta, se spominjata začetkov svojih planšarskih poti. Bili sta mladi in prav nič jih ni vleklo v planine. »Takat mi je bilo sedemnajst let. Nič rada nisem šla planvat. Bala sem se, kako bom zmogla. Pa sem morala poprijeti. Prvo leto sem le domače tri krave molzla, naslednje leto pa že šest.« Podobno je pripovedovala o sebi Micka: »Nisem šla v planino, ker bi se mi tako priljubila, ampak si moral iti, živino je bilo treba odgnat gor. Potlej se mi je pa priljubila.« O samostojnosti, nadrobni porazdelitvi delovnega dne in skrbi za živino, ki jo planšarju nalaga življenje v gorah, je še pojasnjevala: »V planini moraš imeti razpored, kaj je treba narediti. Pa vse moraš narediti! To je tako, kot če greš na ‚šiht'. Le da moraš sam skrbeti za delo, pa da zjutraj prav vstaneš, da vse postoriš. Teden dni traja, da se utiriš. Prve dni živina ‚klubje', tri do štiri dni traja, da jo ukrotiš in navadiš nase. Če je lepo vreme pa da je živina zdrava in da si sam zdrav, pa gre. Delo že opravlš, če zjutraj prav vstaneš, pa da ga prav razporediš. O, to so pa žalostni spomini, če se nesreča naredi! Je šel junč čez rob, sem bil pa ves iz sebe. Sem rekel: ‚O, po kaj sem jaz prišel!' Pa gledaš, kdo ti bo pomagal. Si kot divja koza, ki se vsega boji. Koliko sem eno leto pretrpel, ko so bile krave bolne! Si se bal, kako boš noč prebil.«

Pa je bilo življenje v gorah radodarno tudi z veselimi spomini na mlada leta, ko so se majerji iz sosednjih planin med seboj obiskovali. Iz Laza so hodili plesat na Dedno polje in na planino Jezero. Tričetrt ure so porabili na poti čez Krevsov stop do Dednega polja, do Jezera pa so prišli v eni uri. »Smo se kar zmenili. Enkrat smo šli mi na to ali na drugo planino, drugič so nam pa vrnili obisk. Pa z Grintojce smo hodili v Blato, smo si pa z baklami svetili, ko je tako grda pot.« Enkrat na leto so jo čez Ograde ubrali tudi na Krstenico — na ples, majerji iz češnjanske srenje pa so jim obisk vrnili. Ob sobotah in nedeljah zvečer so hodili. »To smo plesali! Celo noč! Zjutraj si moral pa mlesti!« In domačini so prihajali iz doline in plesali z njimi. Tako je bilo tudi jeseni, ko so prišli s tropi v Voje.

Vsako leto, obvezno, so obiskali Triglavska jezera pa Vodnikovo kočo; majerji z drugih planin prav tako, vendar ločeno, vsaka planina zase. Iz Laza so šli čez Globoke na Rjave mlake, na Prehodavc do Sedmerih, nazaj pa čez Štapce na Tičarico, Ovčarijo, Dedno polje, čez Hudo rupo pod Kredo in čez Krevsov stop nazaj v Laz. »Leta 1944 smo pa še v Trento šli. Smo plesali tam ko sto hudirjev!« In gore, ki so leta pobirale njihove moči, so se globoko vsekale v zavest teh planšaric tudi s svojo mogočno lepoto. »Me ne spravite v drugo planino! Pa Cilke prav tako ne! So že rekli, da bi pasli na planini Jezero. Še pred nekaj leti so tako govorili. Ing. Masnak nas je nagovarjal. Pa da bi čredinke gori naredili. Ampak Debeli vrh, Ograde so se mi tako priljubile!« je Micka s pomenom v naglasu razložila, da ne more stran. »Ni lepšega pogleda kot je iz Bistrice, z avtobusne postaje nazaj na vrhove Ograd, Debelega vrha in Triglava. Vidite, pa tukaj s tegale okna je tudi tako lepo videti Debeli vrh!« je odgrnila zaveso na oknu Hlipove hiše in pokazala, kako ji pozimi iz tople hiše uhajata misel in pogled na zasneženi Debeli vrh. Letos, ko pride čas basanja, jo bo spet zvabil gori. Cilko tudi! Prav gotovo. Če bosta le pri zdravju.

NA GOLICO

IVANKA KOROŠEC

Poln avtobus nas je bilo, ko smo se izpred železniške postaje na Jesenicah odpeljali do Planine pod Golico. Vreme ni bilo obetavno, a smo bili tudi s takim, ki »gor drži«, zadovoljni. Bilo nas je le sedemnajst na tem izletu, drugi so se bili premislili, ali morda zavoljo slabega vremena ali pa zategadelj, ker na take nezahtevne izlete gledajo nekako zviška — in raje ostajajo doma. Tine, vodja skupine, je predlagal, naj bi našo turo vendarle nekoliko spremenili — povzpeli naj bi se prav na Golico, ki sicer ni bila v načrtu; soglasno smo seveda tak predlog sprejeli.

Pred restavracijo na Planini pod Golico se je izletnikov kar trlo. Večinoma so se pripeljali z avtobusi ali pa kar s svojimi »konjički«, zato, da bi si natrgali nekaj prelepih šopkov narcis, jih nekaj tudi pomendrali, bi nekoliko pohrumeli naokrog in potem spet odbrenčali v dolino. Nas sedemnajstero pa je vzelo pot pod noge in ko smo minili nekaj cestnih ovinkov, smo že zagledali Golico. Pozdravljala nas je s svojim golim vrhom.

Promet je bil na gori ta dan kar precejšen. Srečevali smo mnoge skupine izletnikov, ki so se že vračali, mnogi pa so tako kot mi, šli navzgor. Slišati je bilo govorico vseh vrst, primorsko, dolenjsko in štajersko. Je pač maj in Golica v tem času najbolj vabljiva. Doživeli smo vse možne vremenske spremembe — deževalo je, bilo je sončno pa spet oblačno in vetrovno, dokler se ni spet vse ponovilo. Tako so se anoraki kar selili iz nahrbtnikov na prosto in narobe. Prišli smo nad gozdno mejo. V dobri uri in pol smo prisopihali v hudem vetru do nove, še nedograjene koče. Koča je tik pred otvoritvijo pa so nas vseeno sprejeli tako ljubeznivo v malokateri planinski postojanki. Planincev-izletnikov se je bilo kar trlo, zasedli so vse možne prostore in prav lepo je bilo videti razložene pisane dobrote, ki so hitele menjavat svoj dosedanji prostor. Skozi okroglo odprtino smo se zrinili na ploščo prvega nadstropja, si iz elementov in opeke uredili imenitno klop in že naslednji hip so nas postregli s čajem. Po marsikaterih planinskih kočah s sladkorjem ne skoparijo, tako da je tak čaj le presladkan krop, ki ne odžeja. Goliški čaj pa je bil ravno prav sladak in še čudovito je dišal. Oskrbnik oziroma »predsednik gradbenega odbora« nam je zaupal, da bo koča, ko jo bodo odprli, prava romarska pot Jeseničanov in okoličanov in najbrž se ni dosti zmotil. Koča ima čudovito lego in stoji prav tam, kjer je nekdaj stala prvotna koča, ki je bila med vojno požgana. Če bo oskrbnik v njej tudi v prihodnje tako ustrežljiv in prijazen ter kljub gneči prav nič nervozen, bo to gotovo zelo priljubljena izletniška točka.

* * *

Povzpeli smo se tudi na sam vrh Golice, 1832 m; od koče je oddaljen približno dvajset minut. Po travnati strmini se je pomikala pahljača volnenih ovčjih hrbtov. Le ena sama samcata ovca je stala ob poti, daleč proč od črede. Mulila je travo in se ni ganila. Veter je pihal z vso močjo; anoraka nam je napihoval kot balone. Tako smo se bolj ukvarjali s tem nagajivim vetrom, kot pa z ugibanjem, zakaj naj bi bila ovca sama, zunaj tropa. Na vrhu se je odprl očem prelep razgled. Koroška z Vrbskim jezerom in svetlečim trakom Drave je bila pod nami kot na dlani. Medtem ko je tu gori neusmiljeno pihalo in je začelo še deževati, je bilo v dolini jasno, celo sončni žarki so se prikradli na kvadratkasta polja. Strmeli smo daleč čez meglice, kjer je bilo v meglenih obrisih slutiti na levi Beljak, na desni pa Celovec. Pod nami se je razprostiral Rož s svojo značilno ravnico, ki na severni strani meji na Dravo, na jugozahodu, jugu in vzhodu pa na obronke Karavank in sega vse do Srej, Šentpetra in do Bistrice v Rožu. Prav pod nami pa je Šentjakob, veliko naselje z mogočno cerkvijo. Lica so nas že pekla zaradi vetra, a v srcu nam je zaigral že skoraj pozabljen napev:

»Rož, Podjuna, Zila,
venec treh dolin,
mila domovina, narod moj trpin . . .«

Seveda smo stopili za korak še na avstrijsko stran. Potem smo med vedno gostejšimi kapljami opremili planinske izkaznice z žigi in se v diru spustili spet v dolino. Prišli smo do tiste osamljene, nepremične ovce. Ugibali smo, kaj bi utegnilo biti narobe z njo, saj je trop pozvanjal daleč na drugem koncu pašnika. O tem smo obvestili oskrbnika. Dejal nam je, da si je ovca poškodovala nogo in da zato ni v tropu. Prijetno je z ljudmi, ki se zanimajo tudi za žival ob poti — ne pa samo za cesto pred sabo. Posijalo je celo sonce in spet smo bili na Planini pod Golico. Tam se je skupina razpršila. Sedem jih je ostalo, nas deset vztrajnih pa je odšlo še navkreber proti Črnemu vrhu.

Šele tu smo videli prave poljane narcis. Trate so, kot bi bile pogrnjene s finim belim pajčolanom. In spet sem navdušena — vsi smo enakega mnenja — narcise so lepše v naravi kot pa v vazi. Taki pogledi nam še dolgo dehtijo v spominu. Pot se od Črnega vrha proti Javorniškemu rovtu ves čas polagoma spušča. Hodili smo počasi skozi gozdove, po poteh, posutih z odpadlim smrekovjem, pa spet čez poljane z belimi narcisami. Iz doline smo razločno čutili bližino Jesenic, čeprav mesta ni bilo videti. Rjavordeč oblak dima in smoga je oznanjal tej čudoviti pokrajini, da je tam v kotlini čisto drugače...

* * *

Je še kje dežela na svetu, ki bi premogla kaj takega? Je še kje kaj lepšega kot so te preproge cvetja? Je še kje narava sama poskrbela za tako lepoto? Včasih so oblaki svojo cunjasto sivino razvlekli in tedaj so dolina, rovti, senožeti, zasijali še bolj zeleno, vonj narcis pa je bil še bolj omamen. Ustavili smo se na kraju, kjer nas je narava presenetila s svojo bohotnostjo, s sočnimi sokovi življenja. Po grebenih je zapihalo, zavelo je po pobočjih, narcise so se nagnile in so kot beli val zaplale po poljanah; zašumelo je v bukvah in čutili smo, da smo pomirjeni. Tako se človek znebi vsakdanjih skrbi, tesnobe, ko mu ostaja le spoj s prelepo gorsko ubranostjo.
Ko smo se bližali domu na Pristavi, je spet začelo pohlevno deževati. Lahko smo kar čutili, kako vse raste, kako se vse napenja, nabreka... V dolino smo odšli peš, do avtobusa, ki nas je odpeljal v našo vsakdanjost.

Hoja in plezanje po gorah pred 100 leti.

Takole so si nekdaj predstavljali pogumne gornike pri »dričanju« po strmem sneženem pobočju. Ostro nabrušeno oklo cepina zlovešče štrli navzgor in »gospod bi se mogli ob nesrečnem padcu še zabosti«.

NEPREPLEZANA SMER

DAVORIN KODELE

Ob polnoči je Dare že pri meni. Z avtobusom se odpeljeva do Nove Gorice. Pripravljena sva, da bova na vlak dolgo čakala. Do pol štirih dremljeva na lesenih klopeh in poskušava vsaj malo zaspati, saj nama bo to še prav prišlo.

Končno pride ta vlak. V toplem vagonu prespiva skoraj vso pot do Bohinja.

Mrzel zrak naju sprejme, ko izstopiva. Vreme bo držalo. Oprtava si težka nahrbtnika in se še v temi odpraviva proti spodnji postaji gondolske žičnice na Vogel. Nahrbtnika naju kmalu ogrejeta, le v roke, v katerih drživa smučarske palice, se ostro zajeda mrzel bohinjski zrak. Molče stopava po poledeneli cesti ob jezeru. Na desni naju spremlja bleščeča bela ploskev zamrznjenega jezera, na levi pa spi mračen gozd. Smrekove veje se pod težo belega zimskega okrasja globoko priklanjajo. V mislih premlevam podatke o Mihčevi grapi. Še nikdar nisva plezala kake strme grape. Upam, da nam bo šlo.

Še v temi prideva do žičnice. V bližini ni nikogar. Pri postaji se usedeva in dremaje čakava, da se zdani. Ko prvi jutranji žarki obarvajo vrh Pršivca, se odpraviva na ogled. Rjavo skalo zakriva megla. V megli ne bova tvegala vzpona. Odločiva se, da bova še malo počakala. Prezgodaj je še, da bi kar obupala.

Čakanje se mi zdi kot zatišje pred bitko. Globoko v sebi sem vznemirjen, zmeraj sem tak pred pomembnejšim vzponom. Zdi se mi, kot da se bo zdaj zdaj izpolnilo nekaj težko pričakovanega. Nekaj, zaradi česar stojiva zdaj tukaj. Nekaj, kar me znova in znova žene v stene. Vsak vzpon me poteši le za trenutek. Potem se počasi, vendar zanesljivo izoblikuje želja po novem, še nedoživetem. Kako neboglijeni so tisti, ki ne vedo kaj bi s svojim življenjem počeli. Moje je polno pričakovanj in hrepenenja za cilji, za katere bi mnogokrat marsikaj drugega opustil. Če bi sto let tako živel, ne bi dvomil, da ima tako življenje svoj smisel.

S prebujajočim se dnem postaja megla vedno redkejša. Rjava skala počasi razkriva svoje obličje.

Napočil je najin trenutek. Sneg je trd in zmrznjen, zato pod steno proti vstopu v grapo hitro napredujeva. Ko prideva iz gozda, sva pod izrazitim razom, ki nama zapira pot. Da ne bi spet iskala poti skozi gozd, se odločiva, da splezava na raz in poskusiva od zadaj priti v grapo. Vsak po svoje se lotiva strmega skoka, ki odpira pot na položnejši del raza. Ko priplezava na raz, uzreva pod nama grapo. Prehoda, ki sva se ga nadejala, pa nikjer. Povsod so sami previsni skoki.

Nad Bohinjem je zablestel krasen zimski dan. Pršivec in sosedi žarijo v škrlatnih jutranjih barvah. Ne morem se sprijazniti z mislijo, da bova tako lep dan zapravila. Za vrnitev in ponoven vzpon je že prepozno. Ko ogledujem steno nad sabo, se mi utrne odrešilna misel. Zakaj pa ne bi poskusila naprej po razu?

Na hitro se odločiva in ker ni posebnih težav drug za drugim plezava naprej. Hitro napredujeva in kmalu nama ni več žal, da sva zgrešila vstop v grapo.

Tam, kjer žičnica preči raz, se strmina položi, zato si privoščiva počitek. Od tu je prekrasen razgled. Ves Bohinj leži pod nama. Če ne bi bilo treba še pred nočjo priti na vrh, bi sedel in gledal.

Čisto blizu naju se pozibava gondola. Ljudje naju radovedno opazujejo. Spremljevalca nama kričita, naj se vrneva, češ da ne bova zmogla čez. Najbrž sva bila podobna planincema, ki si domišljata, da je mogoče kar po bližnjici priti na vrh.

Treba je naprej. Strmina še ni prehuda in sneg dobro drži, zato plezava še naprej drug za drugim, da ne bi zgubljala časa z varovanjem. Tako plezava vse do vznožja vršne stene, ki se strmo dvigne v enem samem skoku do roba.

Tu se morava varovati. Dare poskuša po skalnem razu. Vse skupaj ni videti preveč obetavno, pa kljub temu poskuša. Ne gre. Potem poskusi levo za robom.

Vrv počasi drsi skozi roke. Dolgo traja preden me pokliče, naj mu sledim. Za robom me pričaka zelo strma in delikatna prečnica. Dare varuje na močnem rušju, ki štrli iz snega. Pod nama so sami previsi. Globoko spodaj se vidi dno grape. Končno sem z veliko truda kos prečnici in pritovorim težak nahrbtnik do Dareta. Da se ne bi preveč premeščala na nerodnem stojišču, nadaljuje Dare. Strmina ne popušča. Za varovanje in v pomoč pri napredovanju imava le rušje, ki tu in tam štrli iz snega. Vse skupaj je precej negotovo. Po treh raztežajih se strmina unese. Do vrha ni več posebnih težav. Ob sončnem zahodu stojiva na robu. Utrujena sva, vendar srečna. Bogatejša za novo doživetje.

Pospraviva opremo, prečiva pobočje in v mraku sestopiva po Žagarjevem grabnu.

V mislih pa se že rojeva novo vprašanje: Kam prihodnji konec tedna?

Od takrat do danes sem preplezal še veliko smeri, v sebi pa že nosim misel na novo... Vem, nekoč bom moral nehati. Svoje zadnje smeri ne bom nikoli preplezal, ostala bo v meni kot neizpolnjena želja ta — nepreplezana smer.

* * *

Desni raz Rjave skale. Prva plezala Davorin Kodele in Darko Hrovatin, AO Vipava, 16. 1. 1982. Ocena smeri: 75/30—60°, prečka 80°, višina 750 m.

IZ STARE BELEŽNICE

STANKO RAVNIK

Dolga vrsta let je že minila, odkar so moji planinski sovrstniki: Ciril Čop, Maks Medja in Andrej More — brez mene, ker sem imel še poškodovano nogo — nekega junijskega dne rano zjutraj prestopili v Martuljku zeleno gozdno mejo. Pri vstopu ZA AK jih je lepota gorskega sveta prevzela, da so kot okameneli obstali. ŠIROKO PEČ in druge vrhove je pozlatila jutranja zarja. Dolgi in široki plaz, sprva zelo strm, v izteku pa položen, je bil osvetljen le s posameznimi sončnimi žarki. V spodnjem delu se je po robeh ruševje že otreslo ledenega oklepa in po zelenilu se je pasel trop gamsov. Iz zamaknjenosti jih je zdramil glas: »Fantje po kaj ste prišli tako zgodaj zjutraj v moje lovišče, da mi gamsov ne boste plašili!« Lepota jih je tako prevzela, da niso opazili lovca, ki je stal za podrtim viharnikom.

»V Amfiteater smo namenjeni,« so mu odgovorili fantje.

»Če imate resnično ta namen,« je nadaljeval lovec, »vas moram o nečem podučiti: Gore sprejmejo v goste samo izkušene in drzne planince. Slabičem in vsiljivcem nastavljajo celo vrsto pasti: padajoče kamenje, veter, meglo, dež, mraz, led in sneg. Vse te pasti sem spoznal in občutil, ko sem bil tri leta na fronti v Dolomitih. Sovražnih napadov se nismo bali. Ko pa je začel pihati veter in je začelo padati kamenje, je bilo neverno in ni šlo brez poškodb in smrti. Še huje je bilo pozimi. Mraz, sneg, led in plazovi so terjali veliko žrtev. Poglejte fantje, iz doline se že dviga megla. Če vas ta zaloti v skalah, se boste težko rešili, posebej ko vidim, da ste še zelenci, saj sploh niste opremljeni za plezanje, nimate cepinov, vrvi, obuti ste pa slabše kot kravji pastir v dolini. Zato vam svetujem: Tu se odpočijte, nato pa se vrnite v dolino.«

Zmagala je jeseniška trma. Fantje so se poslovili in nadaljevali pot preko valovitega mehkega plazu. Na strmem plazu niso imeli težav in so hitro napredovali. Ko pa so prišli do grebena, pokritega z ruševjem, jih je že zajela megla, a so kljub temu našli stezo, ki se je strmo vzpenjala. Megla jih pri plezanju ni ovirala. Igraje so iskali nove prijeme, razpoke in kar lepo so napredovali. Na lovčevo svarilo niso več mislili. Želja, priti na vrh, jih je prevzela. Še ko so se znašli na ozki polici pod visokim previsom — niso odnehali. Šele ko previsa niso zmogli, so se zresnili. »Nas je megla ujela v past?« so se spraševali. Odložimo nahrbtnike in poskusimo preplezati previs z »ravbarsko lojtrico«. Toda tudi to jim ni uspelo. Cirilu je iz nahrbtnika padla ponev; utonila je v megli. Udarci so jih prestrašili. Ko pa je še veter razpihal meglo, so pod seboj opazili globino. Bilo jih je strah. Treba je sestopiti. Strah jih je spravil skoraj v jok. Samo kako? Niso imeli vrvi, ne kladiva, ne klinov. Ciril je bil vešč v plezanju po električnih drogovih, predlagal je: »Žrtvujmo nahrbtnike, porežimo jermene in jih s hlačnimi jermeni povežimo in imeli bomo zasilno vrv.« Megla spet zakriva strmino pod njimi. Z dolgim jermenom so se izmenično varovali in se počasi po trebuhu plazili v globino. Ko so pristali na plazu, so se šele sprostili. Srečno so prišli ZA AK.

Minilo je petnajst let po neuspelem plezalnem poskusu v Martuljku. Andrej More-Gandi in Maks Medja sta postala izkušena plezalca in gorska reševalca, Ciril ni imel več časa za hribe, jaz sem pa po »skalaški dolžnosti« bil vezan na delo v Gorenjski zimski športni podzvezi in nisem zašel med plezalce.

Gorenjska zimska športna podzveza je 19. marca leta 1938 razpisala prvenstvo Gorenjske v slalomu na Vršiču. Dan pred tekmovanjem smo šli na Vršič — bilo nas je nekaj nad 60 tekmovalcev in 4 organizatorji tekmovanja. Do hotela »ERIKA« je bila pot kopna, močil nas je le dež, že od Kranjske gore sem. Pihal je tudi južni veter, ko smo po ozki stezi prišli do graničarske karavle (danes Mihov dom). Od tu naprej ni bilo niti poti, niti steze. Južnega mokrega snega je bilo še veliko. Navezali smo smuči in jih omotali s platnenimi trakovi ali jermeni, da je hoja v breg bila lažja. Do Koče na Gozdu je naša karavana dobro napredovala, zastojev ni bilo. Od tu naprej smo določili »vodjo«

in »piko«. Vodja je bil ing. Zdravko Zore, za »piko« pa je bil določen Pero, star, izkušen planinec. V dežju smo prišli do višine 1350 m. Nenadoma je ozračje pretresel močan pok. Poku je sledilo grmenje in še novo grmenje. Odjuga je sprožila težko skladovnice snega izpod Škrlatice, Razorja, Prisojnika in vzhodnih grabnov. Fantje, bodimo skupaj, to so plazovi, je šlo od ust do ust. Tiho smo nadaljevali pot do predzadnjega ovinka pod Erjavčevo kočo na višini 1450 m, ko se je severno nad nami sprožil plaz. Zračni pritisk nas je pometal po bregu in le prvega, ing. Zoreta, je potegnil s seboj v globel. Imel je srečo. Sam se je rešil iz plazu in smo mu le pomagali. Do koče na Vršiču je bilo blizu. Kmalu smo premočeni vstopili v topel planinski dom. Še isti večer smo izžrebali in razdelili tekmovalne številke, narisali in razobesili načrt »tekmovalne proge« in uravnavali »stoparice«. Zjutraj nas je presenetila megla, ki pa se je hitro dvignila in posijalo je sonce. Ob 8. uri je bil skupen odhod na teren. Beno in jaz sva pripravljala progo; potekala je od Močil proti Vraticam—Slemenu, dolga je bila okoli 300 m, višinska razlika pa okoli 200 m. Ob 11. uri je bila proga nared. Zastavice so plapolale, telefon je delovat in tekmovanje se je v redu pričelo — in tudi končalo. Popoldne smo vsi srečno odsmučali v dolino. Tudi ing. Zore je z izposojenimi smučmi vozil še vedno kot vodja pred nami in Pero svoje dolžnosti kot »pika« ni pozabil.

V svoji sreči, da smo izpeljali prvenstvo Gorenjske v slalomu — se nismo zavedali, kakšno srečo smo imeli, ko smo ob južnem vremenu, in to celo v dežju, šli konec marca na Vršič. Prav čudno je bilo, da odjuga ni še sprožila plazu izpod »Vratic« in da pri teptanju in trasiranju tekmovalne proge nismo ob novem snegu sprožili plazu. Če bi se? Bi nas pokopal vse.

LJUBO RAZPOTJE...

MIRA GASER

Kadar te takole drobno bitje, ki ga še za pošteno smet ni, prisili, da preživiš čudovito jasno soboto in nedeljo med štirimi stenami ob vročih čajčkih in tabletkah, pač lahko od jeze in žalosti potegneš odejo čez glavo, da te ne moti bleščava snega, ki se iskri tam gor po vrhovih, ali pa se vseeno podaš na potep, kar takole s peresom v roki. Virus naj se pa kar pod nosom obriše...

Najbrž bo že kar nekaj let od tistega doživetja, sicer pa to tako ni važno, ko v meni še vedno živijo tisti svetli dnevi, kot bi jih preživela včeraj, in mi svetijo ob takih dnevih, kot je današnji. Kako je to odrešujoče, da ima človek dosti take rezervne duševne hrane!

Z Marjo in Borisom jo kar sredi tedna popihamo iz meglene Ljubljane (prvo hribi, potem študij) v jasno naročje gozdov in gore, tja gor v tisti paradiž pod Široko pečjo in Oltarji, tja v prijazni bivak III. Zvezde nam zvečer obljubljajo stalno vreme in megla v dolini je od zgoraj prav prijazna (ampak samo od zgoraj). Posedamo po ograji okrog bivaka in z Marjo kmalu začneva koncertirati, najin bas pa kot ponavadi zataji. Ni zlomek, enkrat morava Borisu dokazati, da zna in zmore tudi on peti. Potem, ko nam mraz zleze do kosti, smuknemo v bivak, se od znotraj pogrejemo z žgancl, od zunaj z odejami in polni sladkih pričakovanj na jutrišnji dan zaspimo.

Jutro je jasno, sveže, iz krnice pod nami se dvigajo rahle meglice, skozi tančico teh meglic pa že sijejo Široka peč in obe Poncl, pa Oltar in tam nekje zadaj Škrlatica. Zaljubljeno pogledujemo tja gor proti Mali Ponci in jo vznemirjeno snubimo s pogledi. Boris vzame Vodnik v roke, ga slavnostno odpre in skupaj še enkrat zmolimo opis poti, ki nas bo pripeljala v ljubljeno naročje gore. Sprva ni dvoma, kam naj krenemo — krnica je samo ena, njen začetek med Široko pečjo in Ponco jasen, tudi trije macesni kot kažipot zelo razločno in ponosno kraljujejo na edini zeleni terasi daleč naokrog. Zdi se nam, kot da plešemo čez lahko pečevje, a čeprav je na videz vse skupaj zelo preprosto, je vendar tako sladko vznemirljivo, kar takole brez vrvi in klinov, brez posebno natančnega opisa, v nam doslej še neznanem svetu; prosti kot ptice plavamo vedno više in više v tem kristalno jasnem, svežem jutru. Macesni, sicer že bolj na redko posejani, se že barvajo, z rosnih vejic se ob dotiku vsipajo kristalčki po razgreti koži in tako prijetno hladijo... Globina se pod nami veča, zanos raste, raste morje megle pod nami, rastejo misli in besede, čustva kar kipijo iz preozkih prsi; saj bi nas lahko še razneslo od sreče in kipeče moči, če nas ne bi tu pa tam opis v Vodniku, ki se ne sklada čisto z okolico, v kateri smo, malo postavil na tla. Ampak samo malo. Če ni ravno pri roki »večji, v desno nagnjen skalni rob«, ga pa poiščemo. V izobilju mnogih

skal in poči in grapic se že najde kaj pripravnega za opis. In tako plešemo ples kipeče mladosti čez krasno skalno plesišče, s krasnimi oprimki in stopi in s še lepšim razgledom. Sonce pridobiva na moči, mi pridobivamo na višini, ura pridobiva na času. Glede opisa res nimamo težav, saj smo vsi kar hitro zadovoljni, pa saj smo že tako visoko, da bi že težko zgrešili, saj se vidi tu z grebena vse tja do Triglava. Oh, ljubo brezpotje, ljuba samota, še krokarji se sončijo kje med kakšno travo, ko pa je tako toplo in prijazno to jesensko sonce. Kar poleni ti ude, zakaj jih ne bi stegnil malo čez te skale pa malo pobingljal z njimi, kaj bi hiteli, saj nismo na hitrostnem plezanju Pa vendar... v Vodniku piše, da bi zdaj tu moral biti širok iztek grape, ki se končuje na grebenu. Grape tu res ni; še malo poprek čez steno, bomo že naleteli spotoma na kakšno grapo. Stena postaja vse težja, grape pa ni. Boris in Marja se mučita čez neki skalni skok, jaz jo pobrišem že prej navzgor, da bi se izognila težavam, pa se zalezem v čuden majav svet in šele čez nekaj časa vsa zadihana, opraskana in trepetajoča, prilezem do Marje in Borisa. A izteka grape ni, ni grebena, le stena je... Spet prečimo, končno — grapa, ki nas pripelje na greben.

Prvič po dolgem času, ko nas že mraz tiplje po prstih, se spomnimo ure. Štiri popoldan je. Gledamo opis. Nikjer nekakšnega vmesnega grebena, ki bi pripeljal na vrh Male Ponce. Prvič se nam tudi posveti, da morda le nismo tam, kot smo si ves čas domišljali, da smo. Pa vendar — levo je Škrlatica, te ne zgrešiš, mi pa smo nekje na enem grebenu med Poncami ali pa med Oltarjem in Ponco. Tam nekje spodaj na melišču pa mora biti bivak I. Kaj piše v Vodniku za to pot do bivaka I?

»Po strmem žlebu do skalnatega skoka, kjer nam je lahko zagode strmo snežišče. Obvezen cepin.« Hm, cepina ravno nimamo... sicer pa tako najbrž nismo vrh tistega žleba, ki ga opisuje Vodnik. Žleb pa vendarle je, kar po njem, spodaj že vabi nov bivak. Tudi skalnat skok se najde, pa ga preplezamo, pa še bolj strm žleb, še večji skok in potem sami skoki in stena, globoko spodaj pa snežišče, melišče... Za nameček se skala vse bolj kruši in ura je pet. Objem gore, po kateri smo tako hrepeneli, je vedno bolj čvrst in zaljubljen. Hm, gora nam očitno vrača ljubezen; hitro nazaj, da ne postane še ona tako strastna, kot smo bili mi še pred kratkim. Popihamo jo nazaj na greben, potem pa kar naravnost navzdol po drugi strani. Pa je tudi na tej strani grapa — prepad. Torej — spet nazaj na greben pa lepo mirno po stari smeri, odkoder smo prišli. V mraku tu lahko zaidemo. Marja ponuja čokolado, najbrž upa, da bi možganom ne škodila; pa gre le stežka »dol«. Spet prečimo steno in do skalnatega skoka, ki sem se ga prej »uspešno« izognila po svoji varianti, prilezemo že v popolni temi. Začuda imamo s seboj baterije, in to vsi trije — ampak ne čelnih, tako da ostane za manevriranje samo še ena roka (in dve nogi, hvala bogu). Drug drugemu svetimo čez skok in nekako ga minemo. Globine pač ni več, samo ozek svet svetlobnega stožca, tako da je kar nekako laže (če verjameš v to).

Še nekaj prečenja, pa smo na starem grebenčku, kjer smo prej bingljali z nogami in občudovali panoramo. Kolikor nam je ostalo v spominu, je od tu zdaj svet lažji. Ampak — ne hvali dneva pred večerom, oziroma večera pred nočjo. Od nekod se pripodi megla in naenkrat se počutimo, kot bi nam nekdo potegnil kletko čez glavo. Begamo sem in tja, iščemo znane oblike in prehode, pa je vse tako tuje, neznano; tako prepadno in neprehodno je nenadoma vse skupaj. Tu nekje bi moral biti izrazit skalni stožec, a je vse tako neizrazito; kot prikazni se rišejo iz megle skalne oblike, ko se nanje vsuje snop svetlobe. Tu je rob, tam je rob, dol iz globine štrli neka škrbina, kdo ve, če je prava? Vedno manj smo prepričani, da vemo, kje smo. Nazadnje prične iz megle še rahlo rositi. Gora nas vedno bolj zapira v svoj harem. Naš obupni beg traja od šestih do devetih, toda kletka ima zapahnjena vrata. Brez smisla; ne preostane nam drugega, kot da se pripravimo na tisto, kar smo v svojih glavah že od mraka naprej potiho kuhali, na bivakiranje. Kolikokrat sem že sanjala o bivaku nekje visoko v gorah: kakšna »luštkana« polička, pa puhovka, pa zvezde, zvezde... Zdaj je tu, bivak namreč, o puhovki in zvezdah ni ne duha ne sluha, tudi glede poličke se moramo sprijazniti s skromno grapico, ki je široka ravno za naša tri sedala (po JUS). Navlečemo nase vse, kar le kolikortoliko diši po kakšnem bombažu, sintetiki, volni...

Estetski videz ni pomemben. Delamo počasi, zavzeto, slavnostno, vse skupaj je še najbolj podobno pripravi na kak obred. »Morda pa le prigoljufamo kakšno minuto,« je naš skrivni motto. Do jutra je še devet ur — bog si ga vedi kakšnih? Pedantno posedamo po izpraznjenih nahrbtnikih, ostala šara je razstavljena po bližnjih poličkah, krokarjem na ogled (sicer pa, kateri je le tako neumen, da bo v taki pusti noči frfotal okrog). Čez noge vržemo Marjino pelerino in zložimo po kolenih naše salamino in kruhovsko bogastvo. Potem se začne načrten napad na čas. Marja počasi reže čim tanjše koščke salame in kruha, midva z Borisom, vsak s svoje strani, sveto spremljava vsak njen gib, potem vsi skupaj spoštljivo pospravimo obrok. Ritual se nadaljuje do viška, ko vse tri že pošteno tišči na prepono in moramo zaradi objektivnih razlogov obred prekiniti. Razveselimo se dejstva, da nam je uspelo pregnati eno celo debelo uro. Sledi nov napad na čas. Ob bateriji nama Boris bere časopis (podnevi je bil zvit v tulcu, skrbno pripet na nahrbtnik in seveda tarča mojih pikrih pripomb). Zdaj sem prav zvest in hvaležen poslušalec. Baterija je, žal, vedno šibkejša, tako smo tudi ob to orožje.

Spet je šla ena ura. Vsake toliko časa, ko se nam zdi primerno, stavimo, koliko je ura. Boris pravi enajst, Marja deset do enajstih, jaz deset čez enajst. Nekajkrat Boris ugane točno do minute in slednje je razlog, da se kak krokar na smrt prestraši, ko zasliši v gluhi noči iz mračne razbite stene čudne glasove, na las podobne človeškemu krohotu. Upravičeno ga je lahko strah! To ugibanje nam vsaj približno uspeva do kakih dveh ponoči, dotlej namreč preganjamo čas s flavto in grli, iz katerih se kotali čudna mešanica raznih pesmi, kar se pač trenutno kdo spomni. Borisu dokaževa, da tudi on zna peti, saj če noče, da njega zebe bolj kot naju, mora pritegniti zraven svoj bas. No, ob dveh ponoči pogruntamo, da ima Boris še eno pelerino in jo potegnemo čez glave, ker prha prehaja že v rosenje. Sama privlečem od nekod še svečko, prižgemo jo pod krilom pelerine in nenadoma postane bolj toplo — vsaj občutek je tak, pa tudi sicer se kar tepemo, kdo bo držal izvor toplote in svetlobe v rokah. Vsake toliko časa se menjavamo v častni službi; ampak čas, čas se nam začne najprej počiho, potem pa zmeraj bolj naglas posmehovati. Postanemo njegovi ujetniki in pogajanja je konec. Ne popusti niti za minuto, čeprav v začetku zagnano barantamo za ure. Potem pride še zaspanost, trpijo Borisova ramena, trpi Marjin vrat, trpijo moje noge, najbolj pa trpijo zadnje plati nas vseh. Gledam svečko in njen plamen ..., gledam svečko in njen plamen ... drsim ... drsim ... čutim svečko in njen plamen in se napol popečena zdramim. Potem gledam Marjino roko, ki drži svečko, svečka se začne nagibati, Marja se začne nagibati ... HOP! primem svečko in zbudim Marjo. Ta simfonija dremanja in zbujanja se potem ponavlja v nedogled. Tu pa tam komu uspe z obrazom ugasniti svečko in izza pelerine se zareži tema, globina, megla, mraz, divjina. Mi pa se stisnemo skupaj, prižgemo svečko in spet smo v malem, a nekam bolj prijaznemu svetu. Končno pa potrka na vrata naše najlonske izbice tudi dnevna svetloba; sprva plaho, potem pa čisto zares in kolikor bi radi, se kar ne moremo skopati iz ozkega prostorčka, kjer smo prebili noč. Sklepi so trdi in okorni, vse poka in škriplje, o včerajšnji mladostni lahkotnosti in zagnanosti ni sledu. Kot zarjaveli stroji se počasi izmotamo iz obilja cunj, potem pa sledi zajtrk. Malo nelagodno požiramo zalogaje in skrbi nas, če je kletka že dvignjena. Z velikim pričakovanjem stopimo nekaj korakov navzdol, v včerajšnji »prepad« in ugotovimo, da ni tako hudo. Kmalu se nam odpro oči, svet postane spet znan in srce veselo poskoči. Udi se nam razmehčajo in ne potrebujemo niti pol ure pa smo na melišču. Od tam je le še uživaški spust do treh macesnov, potem pa kar napol po nogah po vsega navajenih zadnjih plateh do ljubega prijaznega bivakca, ki je tako vabljiv s svojimi toplimi, mehkimi odejami.

Ne vem, če sem že katero noč tako sladko in udobno spala kot tistega sivega meglenega dne gor na bivaku III ...

Hoja in plezanje po gorah pred 100 leti.

Pravilna drža cepina iz plezalnih priročnikov starih mojstrov. Gorje tistemu, ki si je upal poleti v kopno skalo bez cepina! Dolga desetletja so bila potrebna, preden so mojstri spoznali, da je cepin v kopni skali pravzaprav le v napoto.

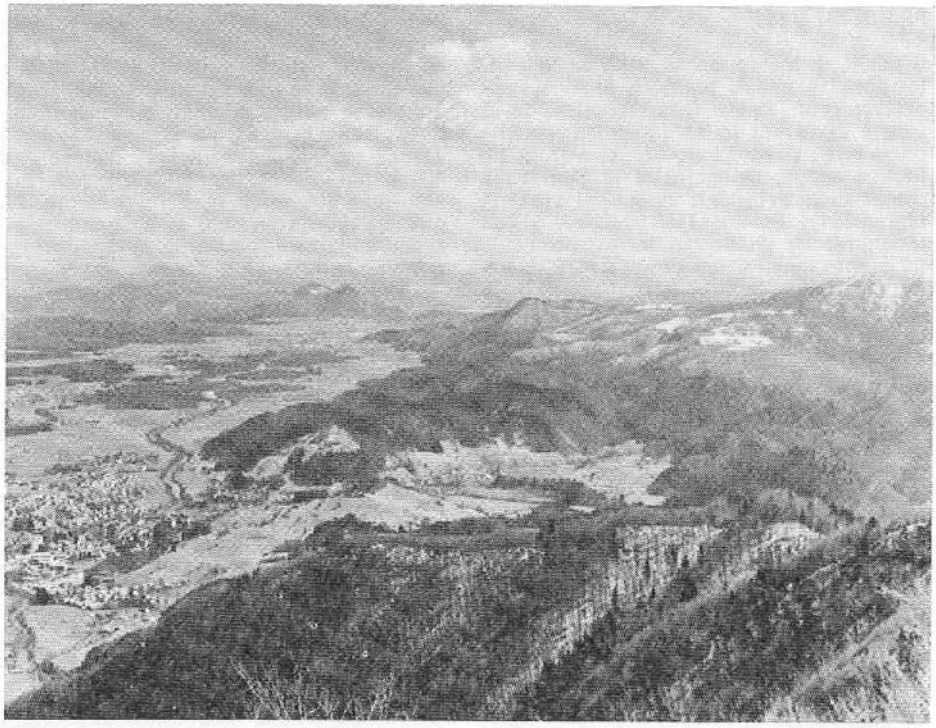

Sorško polje s Šmarno goro z Lubnika Foto Albert Sušnik

društvene novice

IVAN BREZNIK

24. februarja so se številni mariborski planinci poslovili od nenadno umrlega Ivana Breznika († 22. 2.). Od vsega začetka je delal pri Pohorski vzpenjači, prej pa pri njeni prednici, sedežnici Habakuk, in tako je dan za dnem prihajal v stik s planinci. Sodeloval je pri krajevnih družbenopolitičnih organizacijah, vendar se je pri PD Maribor-matica najrajši posvečal mladim planincem. Kot dolgoletni mentor planinske skupine na osnovni šoli v Radvanju, v vznožju Pohorja, je znal otroke navdušiti za gore, kot vodnik pa jim je neštetokrat odkrival lepote Pohorja, Kozjaka, Boča, Ojstrice in Triglava. Tudi pri izletih za odrasle planince je bilo leto za letom omenjeno njegovo ime; zlasti rad jih je vodil na Škrlatico. Največ požrtvovalnosti pa je pokazal ob vsakoletnem planinskem taboru v Julijskih Alpah, ki ga prireja PD Maribor-matica in na katerem otroci poslušajo poučna predavanja v okviru planinske šole, se učijo planinskih veščin, hodijo na izlete v bližnje gore, ob večerih pa se sprostijo ob tabornem ognju, razveselijo ob petju, igrah in skečih. Med tistimi, ki so največkrat prispevali, da jim je taborjenje ostalo v nepozabnem spominu, je bil prav Ivan Breznik.

V imenu PD Maribor-matica se je od pokojnika poslovil Vanč Kosi.

Sredi pohorskega gozda (tretji od leve je I. Breznik) Foto F. Vogelnik

PRISRČEN VEČER

V petek, 9. marca, so se v Klubu delegatov zbrali planinski prijatelji, planinski sodelavci prof. Tineta Orla, da bi v nevezanem pogovoru in neformalnem »slogu« pokramljali o spominih, ki nas vežejo na tega znanega, neumornega in marljivega planinskega delavca z njegovimi srečanji ob urejanju Planinskega vestnika, ki ga je dobrih 30 let vestno in skrbno vodil, pa o snovanjih, ki naj bi veljala za delovne »poudarke« v prihodnje, o uspehih pa tudi o tistem delu življenja, ki ni prizanašalo tudi Tinetu.

Tako je v svojem priložnostnem nagovoru označil to srečanje Marjan Oblak, predsednik Izvršnega odbora Planinske zveze Slovenije, ko je želel predvsem podčrtati — ob Tinetovem odhodu iz aktivnih vrst pri delu s Planinskim vestnikom — namen in razlog, da je Planinska zveza Slovenije pripravila tak in tako prijeten večer našemu zvestemu planinskemu prijatelju in tovarišu.

In če zraven dodamo že tisto »prozo«, ki jo najdemo navadno samo v številkah, potem moramo zapisati, da je Tine od leta 1949, ko je postal urednik naše osrednje planinske publikacije Planinskega vestnika pa do leta 1979, ko je to dolžnost odložil, bil neposredna priča snovanja, ki je prešlo v živo planinsko zgodovino, pa naj bo to na področju dogajanj v planinskem svetu, ko je spremljal posamezne prireditve, akcije, manifestacije, ko je s svojo črko in besedo reševal prenekatero zapleteno razvojno nujnost, beležil domače in tuje dogodke na planinskem in alpinističnem področju in ko je s svojo veščo roko znal uravnavati tudi tok slovenske planinske literature, ki je našla dandanes tako častno mesto na polici obče slovenske kulture. Tretjina dobe, kar izhaja Planinski vestnik, pomeni 30 knjig, debelih za 650 strani in več, mnogo stotin dopisnikov, mnogo spretnih peres, ki so se pozneje uveljavila tudi v širšem slovenskem kulturnem prostoru, mnogo prevodov in priredb tujih člankov in zapisov — vse to je oblikovalo v Tinetu Orlu moža, ki bi ga mogel v tem pogledu komaj kdo prekositi. S svojim širokim razgledom tudi po svetovni literaturi in planinski kulturi, dodaja k vsemu temu nekaj tistega dragocenega vzdušja, ki v mednarodnih merilih pomeni — sodelovanje s svetovnim planinstvom na enakopravni ravni v vsakem pogledu.

V pogovoru, v katerem so govorci predvsem obujali prijetne spomine na srečanja s Tinetom — »planinskim Orlom«, so sodelovali tudi Friderik Degen, ko se je spominjal predvsem tistih let, ko sta s Tinetom še skupaj »predsedovala«, on v Mariboru (pri PD Maribor-matica), Tine pa v Celju; prof. Evgen Lovšin, ki je prinesel s seboj kar izvod prvega letnika Planinskega vestnika, ko ga je začel Tine urejevati, v katerem je našel zapis izpod njegovega peresa »Pogled nazaj in naprej« in v katerem se zrcali tudi za današnji čas še dosti veljavnih resnic. Predvsem tole (kar je prebral tudi prof. Evgen Lovšin tudi ob tej priložnosti): »Pri vsem našem delu za novo usmerjanje alpinizma moramo imeti pred očmi, da temelji socialistična družba na proletarskem humanizmu, na pravi, pristni svobodi človeka, ki je ukrotil anarhistični razvoj proizvajalnih sil; da gre pri nas res za olepšanje življenja množic, za zdravo, vedro, nezagrenjeno uživanje vseh lepot našega sveta. In naša naloga je, da kažemo pot v gore vsem, ki so željni prirodnih krasot, prvobitnosti in vsega, vsega, zaradi česar hodimo v gore« (PV 1979, stran 40). Dr. Matjaž Kmecl se je spomnil Tinetove pronicljivosti, njegove vesele nature, ki se ni ustrašila »zagosti« tudi kakšne »originalno vesele dogodivščine«. Dr. Miha Potočnik je svoj nagovor povezal predvsem s poslanstvom Planinskega vestnika, ki ga je vsa leta varoval skupaj s sodelavci dosedanji urednik Tine, in s pomenom, ki ga ima to glasilo za planinstvo pri nas zdaj in v prihodnje.

Skratka, iz vseh teh »navrženih« misli je zvenela prisrčna struna planinskega tovarištva, ko je tudi sobesedništvo tisto, ki planinstvo povezuje, in ko so tudi izkušnje tiste, ki kažejo pot naprej, in ko je vse skupaj posoljeno s pristnim prijateljskim vzdušjem, pa naj bo to na planinski poti, v planinski koči ali pa v pogovoru na planinsko temo ob kateremkoli času. Tako je zaokrožil svoj prispevek temu zanimi-

vemu večeru tudi predsednik Planinske zveze Slovenije Tomaž Banovec.

Sedanji urednik Marijan Krišelj pa je »ponovil« pogovor, ko sta se pred kratkim s Tinetom pogovarjala o Planinskem vestniku in o rečeh, ki Vestnik zadevajo tam, kjer se rojevajo tudi skrbi zanj.

Pa je novega urednika zanimalo, kako da je Tine vsa ta leta, kar jih je prebil pri Vestniku, kako je vse to delo, poleg svojih rednih obveznosti — zmogel. Pa je Tine odgovoril: »Narava me je obdarovala s trdnim zdravjem. Z njim sem to zmogel!«

In mi vsi skupaj mu želimo, da bi tako še dolgo ostalo.

M. K.

PD RADOVLJICA:
RAJE TOPLA ENOLONČNICA
KOT SUHA HRANA IZ NAHRBTNIKA

Radovljiški planinci so na letni konferenci v marcu ugotovili, da je to društvo po številu članstva — vseh je 2286 — na četrtem mestu v Sloveniji. Članarino pobirajo poverjeniki in sicer od Žirovnice do Podnarta, dobro se povezuje tudi z ostalimi PD v občini.

Največje breme nosi gospodarski odbor, saj skrbi za tri planinske postojanke. Lani so denar obračali za redno vzdrževanje in za odplačevanje dolgov za žičnico. Le-ta je iz doline v Pogačnikov dom prepeljala 35 000 kg raznega materiala. Pogačnikov dom je obiskalo 3000 planincev; sploh se je promet v postojankah povečal, ne le zavoljo višjih cen in večjega obiska, pač pa tudi zato, ker se planinci raje odločajo za topel obrok kot pa za suho hrano iz nahrbtnika.

MO je imel med zimskimi počitnicami pri Valvazorjevem domu tradicionalni smučarski tečaj za mladino in to v dveh izmenah po 40 otrok.

Zelo aktiven je AO. S člani so izvedli odpravo v bolivijske Ande. V Draškem vrhu sta se smrtno ponesrečila dobra alpinista in tovariša — Milan Mravlje in Vili Tavčar. GRS ni imela veliko reševalnih akcij, posvetili so se preventivnemu delu in izpopolnjevanju znanja. Izvedli so zimski tečaj pri Valvazorjevem domu.

Člani AO in GRS zaslužijo pohvalo za pomoč, ko so vedno radi pomagali pri delih na postojankah ali na žičnici.

V tovarni Plamen v Kropi deluje planinska sekcija, samostojno prireja pohode, udeležuje pa se tudi drugih takih prireditev, predvsem pohoda železarjev Slovenije.

Prihodnje leto bo minilo 90 let od ustanovitve društva, praznovali bodo 25-letnico MO, 20-letnico GRS in 10-letnico pobratenja s PD Ravna gora iz Varaždina. Odbor je že pripravil okvirni program praznovanj. Zaključna osrednja proslava bo v septembru 1985.

Člani: Anton Štular, ing. Janko Pogačnik, Helena Pogačnik, Janez Primc, Lenčka Primc, Metod Purgar in Marko Purgar ter Danilo Eniko so prejeli značke za prehojeno planinsko pot.

Predsednik Finžgar se je oskrbniku Markunu in njegovi ženi zahvalil za dolgoletno sodelovanje in jima izročil spominsko darilo z željo, da bi še dolgo tako skrbela za Valvasorjev dom.

Navzoča sta bila tudi Tone Bučer kot predstavnik PZS in predsednik SO Radovljica tovariš Šetina.

V. M.

OB 80-LETNICI PD CERKNO:
NA VEČER PRED OTVORITVIJO
JE GOREL KRES...

Planinsko društvo Cerkno je med najstarejšimi na Primorskem. Ustanovljeno je bilo 28. februarja 1904 — komaj dva meseca po ustanovitvi PD Idrija. Že pred ustanovitvijo je bilo enajst planincev iz Cerkna včlanjenih pri Soški podružnici SPD.

Na ustanovnem občnem zboru so med drugim razpravljali tudi o društvenem področju, ki naj bi obsegalo Cerkljansko s Poreznom in Blegošem, Baško grapo s Črno prstjo in sosednjimi vrhovi. Tako so se tudi planinci iz Baške grape včlanili pri podružnici SPD Cerkno. Podružnica je ob ustanovitvi štela 57 članov.

Že 11. avgusta 1904 je podružnica priredila planinsko veselico s pestrim kulturnim programom. Čisti dobiček je znašal 276 kron. Isto leto so markirali vse pomembnejše poti na okoliške vrhove in tudi na Črno prst. Cerkljansko podružnico SPD so ustanovili planinci iz vrst narodnih buditeljev, ki so delovali v kulturno prosvetnem delu. Po ustanovitvi društva so organizirali več izletov. Posvetili so se raziskovanju jam in kulturnim prireditvam.

Dne 7. januarja 1906 je bil tretji občni zbor. Na njem so v glavnem razpravljali o gradnji planinske koče na Poreznu. To leto so se cerkljanski planinci udeležili tudi otvoritve planinske koče na Črni prsti. Že isto leto je bila tudi njihova Koča na Poreznu pod zasilno streho. Odprli so jo 11. avgusta 107 »ob veliki udeležbi planincev...« je zapisal kronist. Na večer pred otvoritvijo je na Poreznu gorel velik kres, po zraku pa so švigale rakete. »Ta dan je bil nadvse slavnosten, ne samo za cerkljansko temveč za vse slovensko planinstvo...« lahko spet preberemo zapis kronista. Otvoritve pa so se udeležili tudi planinci iz Češke.

Med aktivnimi organizatorji zasledimo tudi pokojnega Petra Breliha iz Cerkna; v planinski organizaciji je deloval še po osvoboditvi.

Toda, tudi tistikrat so živeli nepridipravi. Jeseni 1908 so v Koči na Poreznu po-

vzročili precejšnjo škodo; odtrgali so celo strelovodni drog. To leto so bili nadelali novo pot v Pasice, kjer je partizanska bolnišnica Franja. Tu je Peter Brelih prebil večino počitnic, ko je izsekaval stopnice v živo skalo. Dne 23. avgusta 1908 so pot v sotesko slovesno odprli. »Nova pot se je napravila v divne Pasice, to je skalno sotesko, polno slapov, tesni in drugih prirodnih krasot...« je zapisano v poročilu za občni zbor. Tu so potem prirejali veselice. Ko pa je izbruhnila I. svetovna vojna, se za Pasice ni nihče več zmenil. Osamljene so bile potem vseh 25 let italijanske okupacije. Take so jih med NOB našli partizani, ki so v varnem zavetju zgradili znamenito bolnišnico Franjo.

Cerkljanski planinci so to leto organizirali prvi izlet na Triglav. Oskrbovali so kočo na Poreznu; v letu 1909 je imela 226 obiskovalcev.

Na občnem zboru 1910. leta so sprejeli predlog, da cerkljanska podružnica SPD sproži akcijo za reorganizacijo osrednjega odbora SPD, da bi tako dosegli večjo samostojnost podružnic. To akcijo so ob podpori drugih podružnic uspešno zaključili, za to ima največ zaslug prav cerkljanska podružnica.

1911. leta so cerkljanski planinci v Koči na Poreznu silvestrovali, prav tako tudi 1912. leta.

Zadnji občni zbor pred I. svetovno vojno je bil 6. januarja 1914. Članov je bilo tedaj 65, Kočo na Poreznu je obiskalo 150 planincev. Ko je izbruhnila I. svetovna vojna je planinska dejavnost počasi ohromela. Dostop na Porezen je bil dovoljen le s posebnim dovoljenjem. Po I. svetovni vojni, 26. decembra 1918 so bili sklicali občni zbor podružnice. Obravnavali so razmere, v katerih se je znašlo društvo ob italijanski zasedbi. Leta 1922 je bil drugi in zadnji občni zbor podružnice po vojni. Z odlokom italijanskih oblasti je bilo razpuščeno tudi planinsko društvo. Kočo na Poreznu so zasedle italijanske obmejne straže in niso dovolile prenesti v Cerkno nepremičnin. Koča je začela propadati. Od nje je v letu 1945 ostalo le še nekaj žalostnih ruševin. Ohranjena pa je vpisna knjiga.

Po osvoboditvi so planinsko organizacijo v Cerknem obnovili. Ustanovni občni zbor je bil 13. julija 1946. Zopet so razpravljali o obnovitvi Koče na Poreznu. Domenili so se, da ne bodo obnavljali stare, temveč bodo preuredili bivšo italijansko vojašnico pod vrhom. Dne 26. novembra 1948 so sklenili, da se bodo obnove takoj lotili. Čez zimo so izdelali okenske okvire in drugo. V maju 1949 so pričeli delati. Material so prenašali na Porezen v koših in tudi s konji. Obenem so na vrhu Poreznа postavili tudi spomenik padlim borcem v ofenzivi 1945. leta.

Otvoritev koče in spomenika na Poreznu je bila 14. avgusta 1949. leta. V društvo so bili vključeni tudi planinci iz Podbrda. Tako je v letu 1950 štelo PD Cerkno 579 članov. To leto je bilo na Poreznu že 2316 obiskovalcev. Odprli so zavetišče na Robidenskem brdu in v Počah za zimske mesece, ko je koča na Poreznu zaprta.

Ob 50-letnici otvoritve prve koče na Poreznu je bila spominska svečanost; ob tej priložnosti so odkrili spominsko ploščo. Društvo je prevzelo v začasno oskrbo Lovski dom na Črnem vrhu.

V decembru 1958 so neznanci dvakrat vlomili v Kočo na Poreznu in jo precej izropali. Vlomilcem so prišli na sled. V letu 1959 so odprli zavetišče na Bevkovem vrhu, predvsem dobrodošlo za planince na Slovenski planinski transverzali. Nekaj let kasneje so ga ukinili, ker je hišni gospodar umrl. Odprli pa so zavetišče v Ravnah. V tem času je prejelo priznanje več aktivnih planincev.

Zaradi vse večjega obiska na Poreznu, ko so v ta gorski svet začeli zahajati tudi tujci, so cerkljanski planinci pričeli razmišljati o gradnji nove koče na Poreznu.

Ob tej priložnosti je prav, če se spomnimo tudi Robovega Toneta; ta je mnogo let tovoril z mulo material za postojanko. Mula je poginila, Tone je umrl. PD Cerkno se je znašlo pred vprašajem, kako oskrbovati postojanko. V tem času pa je krajevna skupnost Novaki zgradila cesto na Razpotje. To je prišlo prav cerkljanskim planincem, še posebej zato, ker misel na novo kočo ni usahnila. Zgradili so enajst kilometrov ceste proti vrhu Porezna, ki rabi le za tovorni promet. Tako je bil rešen problem oskrbe in bili so za korak bliže novi koči. Ni pa šlo vse gladko. Denar je PD Cerkno zbiralo s tombolo, pa ga je bilo premalo. Dobili so še družbena sredstva in priprave za gradnjo so stekle. 1974 so na stari koči odkrili spominsko ploščo Andreju Žvanu-Borisu in po njem poimenovali kočo. PD Cerkno je sodelovalo tudi pri postavitvi spomenika 97 ustreljenim borcem v Jesenici; borce so zajeli v Poreznu, 23. marca 1945. Leta 1975 so razvili prapor in to leto so skupaj z Gorenjskim vojnim področjem, Kosovelovo brigado in ZB Cerkno, organizirali prvi spominski pohod na Porezen v spomin na tragedijo 23. marca 1945. Letos je bil že deveti pohod. Skupaj z idrijskimi planinci so uredili idrijsko cerkljansko planinsko pot. V osnovni šoli — spomenik NOB — so dobili mentorje za mladinski odsek, ki dobro deluje. Udeležujejo se orientacijskih pohodov, kjer beležijo lepe uspehe. PD se je povezalo z družbeno političnimi organizacijami, še posebej s krajevno organizacijo ZB Cerkno. Združujejo vse oblike planinskega dela, razen alpinizma. Nekaj članov je včlanjenih v alpinistični odsek PD Idrija in so zelo aktivni. Za večjo družabnost organizirajo vsako leto v mesecu maju srečanje na Lajšah (vrh nad Cerknem).

Zadnja tri leta marljivo grade novo planinsko kočo na Poreznu, ki je že pod streho. Če bo šlo vse po sreči, bodo letos dela zaključili, kar bi še posebej oplemenitilo visoko obletnico društva. Ob tem jubileju bodo izdali posebno značko, mladinski odsek pa bo izdal jubilejno glasilo.
Ob tem jubileju moramo tudi ugotoviti, da je bilo gospodarstvo v PD Cerkno vedno vzorno, tako na postojankah kot v splošnem; pozabiti pa ne smemo tudi aktivnih starejših planincev. Veliko so storili po II. svetovni vojni za razvoj planinstva. Izmed vseh naj omenimo le Viktorja Jereba, ki še vedno spremlja delo mlajše generacije, ki dobro nadaljuje planinsko tradicijo v dolini pod Poreznom.

Janez Jeram

PD TOLMIN:
TOLMINSKO PLANINSTVO
V ŠTEVILKAH

Planinci iz Tolmina in okolice so 17. marca na svojem občnem zboru lahko z zadovoljstvom ugotovili, da je bilo minulo leto planinsko uspešno.
Lani so zaključevali dela pri koči na planini Razor. Uradna otvoritev bo na začetku letošnje sezone. Da so dela lahko opravili, je mnogo pomagala finančna pomoč PZS iz sredstev za gradnjo visokogorskih postojank (200 000 dinarjev). Mnogo dela so opravili prostovoljno in sicer na koči okrog 800 ur, pri ureditvi ceste na planino pa 580 ur. Tako bo koča na Razorju v novi sezoni v prijaznejši preobleki sprejemala goste — ljubitelje planin. Kočo je lani obiskalo 5300 obiskovalcev, prenočevalo pa je 1400 domačih in 65 planincev iz tujine.
Pri urejanju ceste med planinama Podkuk in Razor je tolminskim planincem pomagalo soško gozdno gospodarstvo; za pomoč se jim društvo toplo zahvaljuje.
Primorski planinci so na svojem področju organizirali dva meddruštvena odbora. PD Tolmin je zdaj sedež novega Posoškega meddruštvenega odbora, ki združuje planince severnoprimorskih občin. Predsednik tega odbora je Rudi Rauch, ki je pred več leti prizadevno in uspešno vodil PD Tolmin.
Jamarji so lani zapisali v svojo kroniko nov rekord — 419 metrov globine, ko so raziskovali jame in brezna na Tolminskem Migovcu.
Za alpiniste pa skoraj ni besed, s katerimi bi jim mogli izreči srčno priznanje: opravili so nič manj kot 630 alpinističnih tur (vzponov, pristopov in turnih smukov). S povprečnim številom 21 tur na člana sekcije, so bili najuspešnejši v primorskem odseku in sodijo med najaktivnejše v Sloveniji. Za seboj imajo kar 90 prvenstvenih smeri; mnoge od teh imajo naziv »Tolminska smer« ali »Primorska smer«. Le tisti, ki vsaj malo poznajo, koliko naporov terjajo vzponi, koliko človeških preizkušenj, bodo znali oceniti pomen dejanj, ki so jih uspeli opraviti alpinisti v svetovnih gorstvih.
Prizadeven je bil tudi mladinski odsek, člani GRS pa so lani praznovali 35-letnico svojega humanega delovanja.
Planinci so se zavezali, da bo vsak član vsako leto prispeval vsaj po en dan prostovoljnega dela v akcijah društva, tako pri urejanju okolice koče, kot pri varstvu narave.
Občni zbor so pozdravili tudi predstavniki sosednjih PD. Predstavnik iz Nove Gorice je povabil planince na otvoritev nove koče pri Krnskem jezeru, ki bo predvidoma 8. julija.
Ob tej priložnosti so člana Hinka Uršiča in Marijo Pucovo, za njune zasluge v dolgoletnem aktivnem sodelovanju v društvu, imenovali za častna člana društva. To društvo šteje zdaj 810 članov, od teh je kar polovica mladih, vodi pa ga novi predsednik Žarko Rovšček.
Za prijetno vzdušje je poskrbel učiteljski pevski zbor iz Tolmina, pod vodstvom Vere Klementejeve, po zboru pa so se tudi sproščeno »zavrteli«.

Mira Pagon

VII. POHOD NA OSANKARICO

Sedmega pohoda k Trem žebljem — v spomin na poslednjo bitko Pohorskega bataljona — se je udeležilo okoli 550 planincev PD MDO Savinjska pa tudi planinci iz Murske Sobote, Radgone in Lenarta. Doslej so podeljevali za enkratno do trikratno udeležbo bronaste značke, za štiri do šestkratno srebrne, prihodnje leto pa bodo udeležencem za šest oziroma sedem pohodov podelili zlate značke. Razveseljivo je, da je bilo med udeleženci veliko mladine, planincev iz osnovnih šol. Vreme je bilo ugodno, med pohodom pa je rahlo snežilo. Tisti, ki so se pohoda udeležili, so lahko opazili, da se glavni organizator — PD Zreče — zelo trudi, da bi bili pohodniki zadovoljni, pri tem pa mu pomaga tudi MDO Savinjska. Ob tem pa bi pričakovali, da bi SO Slovenska Bistrica vključevala ta pohod med prireditve ob praznovanju občinskega praznika. Prav tega dne pa navadno poteka tudi smučarski tek v organizaciji Smučarskega kluba iz Maribora. In tako se je zgodilo, da je pred zbranimi planinci na Osankarici organizator tega teka pozdravil le — tekače, planinci pa so ostali kljub velikemu številu, le — opazovalci. Vso pohvalo pa zasluži direktor Muzeja revolucije iz Maribora, ki je tudi tokrat planince in udeležence seznanil s podrobnostmi zadnje bitke legendarnega Pohorskega bataljona. Izkazali so se tudi učenci OŠ iz Zreč, ki so izvedli kulturni program. Predstavnikov SO Slovenska Bistrica, Slovenske Konjice in Celje

pa na tej slovesnosti ni bilo opaziti. Se je to morda zgodilo zavoljo tega, ker je Osankarica v konjiški občini, občinski praznik praznuje Slovenska Bistrica, organizacije ZB pa ne čutijo potrebe, da bi sodelovale pri obujanju tradicij v taki obliki? Na Rogli, kjer prejemajo planinci značke, izkaznice in topel čaj, pa je še slabše. Hotel je navadno nabito poln smučarjev, od katerih imajo seveda več koristi kot od planincev. Večina planincev pač nosi hrano s seboj. Morda bi prihodnje leto kazalo prestaviti zaključek pohoda v hotel Planja v Zrečah, kjer ni take gneče. Če bi našli v Mariboru, Celju, v Murski Soboti — in še katero mesto bi lahko zraven dodali — skupen jezik, bi to zmogli. Tako bi bil pohod izenačen z znanimi pohodi, kot so na primer Po poteh partizanske Jelovice, Pohod na Stol in Pohod na Porezen. Po številu žrtev, ki so pa padle Pri Treh žebljih, bi to zaslužili.

Pred glavnim pohodom bi lahko srednješolci iz Celja, Maribora in iz drugih mest organizirali pohod po isti poti ali pa po spremenjeni trasi. O tem bi lahko razmišljali občinski komiteji mladine. Tako bi bilo to res pravo obujanje spominov na NOB in ohranjanje tradicij naše revolucije.

Milan Gombač

Konec februarja meseca letos se je predsednik predsedstva republiške konference ZSMS tov. Andrej Brvar (na fotografiji je drugi z leve) ob obisku mladine ilirskobistriške občine, srečal tudi z vodstvom mladinskega odseka PD Snežnik Ilirska Bistrica. Ta mladinski odsek vključuje več kot 1100 mladih članov in letos slavi 15-letnico uspešnega delovanja.

PD ILIRSKA BISTRICA: SNEŽNIK ZDAJ TUDI SIMBOL TEGA DRUŠTVA

Zadnji petek v januarju so se ilirskobistriški planinci zbrali na svojem rednem občnem zboru, pregledali opravljeno delo in so sprejeli nove naloge. Predvsem jih čakajo zahtevne naloge pri zaključnih delih v Zavetišču na Velikem Snežniku pa tudi pri delu s članstvom, zlasti z mladino, saj jih vključujejo že več kot tisoč.

Ob tej priložnosti so soglasno in z velikim navdušenjem uresničili dolgoletno željo, da bi planinsko društvo poimenovali po Snežniku — gori, ki jl planinci že skoraj osem desetletij posvečajo pretežni del svojih naporov.

Drago Karolin, starosta bistriških planincev, je v imenu Planinske zveze Slovenije podelil marljivim društvenim delavcem častne znake slovenske planinske organizacije. Najvišje priznanje — zlati znak PZS — so prejeli Hinko Poročnik, Janko Muha in Emil Maraž.

Pozivu, da bi aktivnejše proslavljali letošnji slovenski kulturni praznik, so se odzvali tudi mladi ilirskobistriški planinci. Na večer pred praznikom so pripravili velik kres na Gradišču (vzpetina nad Ilirsko Bistrico), mladi pevci pa so pred rojstno hišo Bogumila Brinška, znamenitega planinca, jamarja in fotoamaterja, katerega 100-letnico rojstva praznujemo prav letos, zapeli »podoknico«.

LETO DNI DELA PD PODNANOS

Člani PD Podnanos so 4. februarja prvič zborovali. Imajo 80 članov. Izlet v Kranjsko goro, na tekmovanje alpskih smučarjev, je bila prva organizirana akcija novega PD, potem zimski pohod na Stol; z Vipavci in Ajdovci pa so se povzpeli tudi na Snežnik in na Porezen. Zastopani so bili pri prenosu štafete mladosti iz Trente v Vrata. Ob osrednji primorski proslavi za Dan borca v Podnanosu so ponesli venec k spominskemu kipu heroja Vojka na Nanos. Tudi ob 90-letnici SPD so se izkazali, ko so pomagali dograditi kočo pri Krnskih jezerih.
Skrb za mladi rod in za izobraževanje je bila ena pomembnih nalog. Želijo, da bi dobili svoje društvene prostore.

ZBOR GS IN MARKACISTOV

V nedeljo 18. marca 1984 je bil I. zbor članov odseka za VN in GS pri PD Polzela. V planinski sobi v domu na Gori Oljki se je zbralo 14 GS. Zbor je odprl predsednik društva Vili Vybihal, vodil pa ga je B. Jordan. V savinjskem MDO je bilo na tečajih za GS tudi nekaj lovcev. Vse kaže, da bi morali to GS in varstvo okolja bolj razširiti. Še naprej pa bo odsek vodil Edi Bašič.
Delo so pregledali tudi markacisti, poročal je Milan Orešnik. Za 25-letnico društva bodo obnovili markirana pota (Savinjsko planinsko pot, dostope na Goro Oljko in Dobrovlje).

ORIENTACIJA »MALI VRH—DOBRIČ«

V soboto 17. marca 1984 je PD Polzela pripravila orientacijsko tekmovanje, posvečeno 25-letnici društva, 10. obletnici Šaleške poti, 15-letnici konference SKOJ in 80-letnici Šaleške podružnice SPD. Udeležilo se ga je 31 pionirskih ekip (T. Velenje 2, Petrovče 1, Zabukovica 2, Žalec 5, Šempeter 5, Polzela 16), 1. in 2. mesto so zasedli Polzelani, tretje Velenjčani, četrto Šempetrani. Mladinskih ekip je bilo 5 (T. Velenje 1, Šempeter 1, Polzela 3). 1. mesto je zasedla Polzela, drugo Velenje in tretje Šempeter. Članski ekipi sta bili dve (združena Savinjska in Šempeter) in ena starejša članska. Vse ekipe so prišle na cilj. Progo in organizacijo tekmovanja so izvedli planinski vodniki, pomagali pa so tudi člani društva.

B. J.

varstvo narave

VLOGA IN NALOGE PLANINCEV PRI VAROVANJU NARAVE V GORSKEM SVETU

Koordinacijska komisija za varstvo narave pri Planinski zvezi Jugoslavije je lani izdala drobno publikacijo; napisal jo je Željko Kašpar: Vloga in naloge planincev pri varovanju narave v gorskem svetu.

V kratkem uvodnem delu je avtor v grobih obrisih očrtal zgodovinski pregled varstva narave v planinski organizaciji predvsem na Hrvaškem, kjer so ustanovili svojo zvezo pred več kot 110 leti.

V drugem delu Ž. Kašpar opozarja na nekaj najbolj perečih problemov, s katerimi se danes srečujemo. Tako omenja snovi, ki zastrupljajo zrak, brezglavo izkoriščanje gozdov, probleme smučarskih terenov s cestami, posekami in žičnicami, opozori pa tudi na probleme gorskih izvirov, potočkov in rek. Posebno »zanimivost« predstavlja premlčna tovarna eteričnih olj na pobočjih Durmitorja, v samem osrčju tega najlepšega črnogorskega narodnega parka. Izkoriščajo vršičke ruševja na enem mestu, ko pa jih tam zmanjka, tovarno preprosto — preselijo.

In kaj smo naredili planinci v Jugoslaviji na tem področju? V okviru Planinske zveze Jugoslavije deluje Koordinacijska komisija za varstvo narave, prav tako imajo svoje komisije tudi republike in pokrajini ter posamezna planinska društva. Bilo je več posvetovanj v republikah in na zvezni ravni. Mnogo narodnih parkov, rezervatov in drugih oblik zavarovane narave v Jugoslaviji je bilo osnovanih prav na pobudo planinske organizacije. Organizirana je vzgoja in izobraževanje na vseh stopnjah — od vrtcev, osnovnih šol, srednjih šol, do odraslih; organizirane so bile že mnoge propagandne akcije.
Zadnji del publikacije ponovno našteva naloge planincev, naloge, ki bi jih morali že dobro poznati.

Nada Praprotnik

SKOBERNE, P., 1984: ZAVAROVANE RASTLINE PD ŠKOFJA LOKA

Drobna knjižica s Froelichovim svlščem na naslovni strani nas spomni na Naše zaščitene rastline, vodnik, ki ga je napisal Tone Wraber ob razstavi Prirodoslovnega muzeja Slovenije v Ljubljani v letu 1963.

Tudi s te publikacije nas pozdravlja modrocvetni endemit Kamniških Alp.
Zadnji odlok o zavarovanju redkih in ogroženih rastlinskih vrst je bil sprejet v letu 1976. Šele po osmih letih pa je izšla samostojna publikacija z barvnimi fotografijami. Velikim založbam je tiskanje takšne drobnjarije premajhen ali morda prevelik zalogaj. Le nekaterim trmastim posameznikom z avtorjem na čelu in planinskemu društvu, ki niti ni med največjimi, se lahko zahvalimo, da je tako pogrešana, tako želena in težko pričakovana knjižica sploh izšla. Spet bi lahko potegnili vzporednico. Pred dvajsetimi leti je podobno delo opravil Prirodoslovni muzej Slovenije in tedanji kustos za botaniko.
Tretja črta, ki jo lahko potegnemo, pa povezuje oba avtorja: učitelja in učenca v najbolj žlahtnem pomenu besede.
Kratek uvod v Zavarovanih rastlinah nas seznani z vzroki ogroženosti posameznih rastlinskih vrst. Posredno so ogrožene zaradi spreminjanja njihovega življenjskega okolja, neposredno pa kot gospodarsko zanimive vrste in ne nazadnje seveda zaradi trganja.
Na kratko so orisani višinski rastlinski pasovi in našteta fitogeografska območja Slovenije.
Iz republiškega odloka je v knjižici z barvnimi fotografijami predstavljenih 26 zavarovanih rastlin. Manjkata le goba bela žrdana *(Amanita ovoidea)* in žafranasta lilija *(Lilium croceum)*. Občina Nova Gorica pa je leta 1981 na svojem območju zavarovala vrste, ki jih predstavljajo preostale štiri fotografije: venerine lasce *(Adiantum capillus-veneris)*, rod mečkov *(Gladiolus)*, bodečo lobodiko *(Rascus aculeatus)* in jesenčka *(Dictamnus albus)*.
Fotografije so posnete skozi objektive Staneta Peterlina, Luke Pintarja, Petra Skoberneta in Toneta Wrabra.
Pod vsako barvno fotografijo je slovensko in latinsko ime rastline in zgoščeni opisi, ki označujejo:
— zunanji videz (zelišče, grm ali drevo); velikost; čas cvetenja;
— oznako rastišča in razširjenost v Sloveniji;
— od kdaj in kje je rastlina zavarovana.
Obširnejše opise posameznih rastlin bralci lahko najdejo v drugi, delno spremenjeni in dopolnjeni, izdaji priročnika Narava v gorskem svetu, Planinska založba Slovenije, 1982.
Drobni knjižici lahko samo še zaželimo, da bi postala delček naše planinske opreme!

Nada Praprotnik

*OGROŽENOST KOŠUTNIKA ZARADI IZKOPAVANJA**

Zaradi pretiranega izkopavanja, ruvanja in nabiranja zdravilnih rastlin so mnoge od njih že redke ali vsaj močno ogrožene. Grozi jim nevarnost, da bodo na nekem območju povsem iztrebljene. Spomnimo se nekaterih modnih rastlin! Pred leti so mnogi prisegali na vsestransko zdravilnost hermelike. Iz podobnih vzrokov je arnika ponekod že dokaj redka.
Ena najbolj farmacevtsko zanimivih in prav zaradi tega tudi ogroženih vrst je košutnik ali rumeni svišč. V Sloveniji rasteta dve podvrsti. Rumeni svišč ali navadni košutnik (*Gentiana lutea* subsp. *lutea*) raste na kamnitih travnikih, gorskih tratah in meliščih v Julijskih Alpah, v Karavankah na Begunjščici in v Kamniških Alpah pod Kokrskim sedlom. Zavarovan je z Odlokom o zavarovanju redkih ali ogroženih rastlinskih vrst (Uradni list SRS, št. 15/76), na ozemlju Slovenije pa je zaščiten že od leta 1922. Druga podvrsta se imenuje bratinski košutnik (*Gentiana lutea* subsp. *symphyandra*), ki se od pravega košutnika loči predvsem po zraslih prašnicah. Pri nas je veliko bolj razširjen kot prej omenjena podvrsta. Raste v Julijcih, v Trnovskem gozdu, na Nanosu, Slavniku in Snežniku po kraških košenicah in gmajnah. Prav tako je zavarovan že od leta 1922, posebej pa še na območju občine Sežana od leta 1969 (Uradne objave 6).
Korenike košutnika so močno iskane na svetovnem tržišču drog. Vsebujejo mnogo zdravilnih grenčin, ki lajšajo želodčne težave. Že rimski zdravnik in naravoslovec Dioskurid je v svojem znamenitem delu De materia medica pisal o tej rastlini in ji dal ime po ilirskem kralju Gentiusu, ki je cenil njeno zdravilno moč.
Skozi stoletja je ostala med najbolj priljubljenimi zdravilnimi rastlinami. Tudi botanik V. Plemel je že leta 1858 ugotavljal, da je v Bohinjskih gorah že močno iztrebljena. Kot gospodarsko zanimiva rastlina so košutnik oziroma njegove korenike lahko tudi izvozni artikel. Evropska gospodarska skupnost potrebuje na leto kar 50 000 ton te droge. Že v preteklosti so iz naših krajev, z Balkana, izvažali velike količine posušenih korenik. Saj je že Dioskurid pisal, da prav v ilirskih deželah raste najboljši košutnik! Leta 1958 so na primer iz Srbije, Makedonije, Bosne in Hercegovine izvozili kar 219 ton korenik. Kaj to pomeni? Oglejmo si nekaj številk! Za 1 kg droge potrebujemo 4 kg svežih korenik, za 1 kg svežih korenik pa moramo izkopati 6 odraslih rastlin. Lahko si predstavljamo, da mnogokrat travniki izgledajo kot bojišče po bombnem napadu. Vsako povečano zanimanje in večje potrebe prinašajo tudi nevarnost čezmernega izkoriščanja. Kako se temu izogniti? Eden od načinov je plantažno gojenje košutnika, ki pa je pri nas šele v prvi razvojni in raziskovalni fazi. S tem se ukvarja Inštitut za hmeljarstvo in pivovarstvo v Žalcu, kjer so leta 1976 osnovali Vrt zdravilnih rastlin. Drugi način, ki zahteva več moralne odgovornosti nabiralcev, pa je izkopavanje pod strokovnim nadzorstvom. Izjemno in

omejeno izkoriščanje bratinskega košutnika mora ostati v mejah naravnega prirastka. Z nadzorom bomo preprečili brezglavo nestrokovno uničevanje, imeli bomo pregled nad tem, koliko je rastlin na posameznih rastiščih, hkrati pa bomo omogočili naravno obnavljanje in s tem tudi ohranitev vrste. Žal pa pri nas še vedno prevladuje izkopavanje na črno. Le v redkih posameznih primerih je urejeno kopanje z dovoljenjem ustreznih strokovnih organov (pri nas Zavod SR Slovenije za varstvo naravne in kulturne dediščine). Tako dovoljenje imajo nabiralci portoroške Droge.

Med velikimi potrošniki droge ni samo farmacevtska industrija aromatičnih alkoholnih pijač, znanih pod imenom »encijan«. Na nalepkah je sicer slika Clusijevega svišča, vendar so v pijači grenčice iz košutnikovih korenik. Ta »napaka« pa je povzročila, da marsikje ruvajo tudi modrocvetne svišče in njihove korenike namakajo v žganje.

Bežno si oglejmo še, kako je urejena mednarodna trgovina z zdravilnimi rastlinami. V Washingtonu so leta 1973 sprejeli Konvencijo o mednarodni trgovini ogroženih vrst divje flore in favne (Convention on international trade in endangered species of wild fauna and flora, kratica je CITES, lahko jo imenujemo tudi Washingtonska konvencija). Med tistimi državami, ki so jo ratificirale, še ni Jugoslavije. Kljub temu se mora držati pravil te konvencije v trgovini s tistimi državami, ki so jo sprejele. V te dežele ne moremo izvažati redkih in ogroženih vrst, ki so pri nas zavarovane. Ko bomo spet v naravi, med rastlinjem, ko se nam bo oko zaustavljalo med pisanimi cvetovi, si tu pa tam le natrgajmo nekaj zdravja za zimo, ne bodimo pa podobni kobilicam, za katerimi ostanejo opustošene, gole planjave.

Nada Praprotnik

* Članek je nastal ob pripravljanju razstave Zdravilne rastline v Prirodoslovnem muzeju Slovenije.

iz planinske literature

VODNIK PO JUGOSLOVANSKIH GORAH IN REKAH

Milan Čepelka, Ladislav Jirásko, Ludek Leder, Antonin Zaruba: Jugoslávske hory a reky. Lysa nad Labem, TJ Slovan 1983. 377 str. 54 zemljevidov in risb.

Pred nekaj leti sta agilna planinska delavca M. Čepelka in ing. L. Jirásko v Lysi izdala vodnik po Julijskih (1979) in Savinjskih Alpah (1980), konec preteklega leta pa je izšel dokaj zajeten informativen vodnik po jugoslovanskih gorah in rekah. Dejstvo je, da med češkimi planinci narašča zanimanje za naše gore, vzpostavljajo se stiki, zimske olimpijske igre pa so gotovo pomenile še dodatno pobudo. Pri pisanju vodnika je bila avtorjem v pomoč obstoječa vodniška literatura, ki je najbogatejša za Slovenijo in Hrvaško, najbolj pomanjkljiva pa za Črno goro in Makedonijo. Treba se je bilo obračati na posamezna planinska društva, najbolj zanesljivo pa je seveda osebno obiskovanje gora. Odmaknjenega gorskega sveta ne gre zanemarjati; za moderne planince, vajene udobja in nadelanih poti, je dandanes še posebno vabljiv. In v Jugoslaviji, ki spada med najbolj gorate dežele v Evropi, je take divjine še dovolj.

V uvodu so nanizani splošni podatki za obiskovalce naših gora. V prvem poglavju so prikazane Julijske Alpe, od slovenskega gorskega sveta le še Karavanke (publikacija o Grintovcih najbrž še ni pošla), predalpsko hribovje in vsa sredogorja so izpuščena. Med našimi rekami, ki prihajajo v poštev za vodne športe, so opisane Sava Dolinka in Bohinjka, Triglavska in Kamniška Bistrica, Radovna, Soča, Idrijca in Kokra. Nadaljnja poglavja prikazujejo Velebit, Sarajevo z gorskim zaledjem, Durmitor, Sinjajevino, Komove, Prokletije, Šar planino, Jakupico in Babo. Številni grebenski zemljevidi so nujno potrebno dopolnilo k besedilu, ki je omejeno le na najnujnejše podatke.

S to knjigo so prizadevni češki planinci naredili korak k poznavanju naših gora v zamejstvu. Množičen obisk naših gora pa bo postopoma oživil nekdanje vezi med češkimi in slovenskimi planinci in jih razširil na vso državo.

-k-

NOVA KNJIGA ZA LJUBITELJE PTIC

Lovska zveza Slovenije je izdala razmeroma obsežno knjigo z naslovom Ptiči Slovenije z letnico 1983. Knjiga predstavlja štirinajsto edicijo Zlatorogove knjižnice, napisal pa jo je Ivo Božič. Ptičji svet, ki je v tej knjigi zbran, je značilen tako za Slovenijo kot deloma tudi za Jugoslavijo in Evropo. Predstavlja nam ptičje vrste, ki živijo pri nas poleti, vse leto, nas obiskujejo ob času selitve, ali pa pri nas prezimijo. Vsebina je tudi bogato ilustrirana z značilnimi barvnimi slikami o pticah in iz življenja ptic, dodan pa ji je tudi abecedni seznam slovenskih imen, latinskih imen, avtor pa navaja tudi literaturo. Knjigo je uredil Veljko Varičak, opremo je prispeval Rado Čenčič, fotografije in skice pa avtor, Vittorio Peracino in Boris Leskovic.

M. K.

KRONIKA POMEMBNEJŠIH VZPONOV V ZIMSKI SEZONI 1983/84

Škotska

V februarju in marcu so Bogdan Biščak, Janko Humar, Rok Kovač, Marjan Kregar, Igor Škamperle in Žarko Trušnovec plezali v Caingormu, Craig Meaghidnu in Ben Nevisu in opravili 130 vzponov, večinoma najvišje težavnostne stopnje.

Francija

Zahodne Alpe

10. 3., V stena Mt. Blanc du Tacula, Jaegerjev ozebnik: IV, 600 m, 2 uri in pol, 1. JZP Andrej Beg-Pavle Kozjek, 11. 3., 2. JPZ Vlasta Kunaver—Lidija Honzak in 16. 3., 3. JZP Robi Jamnik — Rok Kolar.

24. 2., V stena Mt. Blanc du Tacula, Gervassutijev ozebnik: IV, 50°—55°, 800 m, 3 ure, 3. JZP Boštjan Kekec—Damjan Vidmar, 10. 3., 4. JZP Andrej Beg—Pavle Kozjek v sestopu, 11. 3., 5. JZP Zoran Gaborovič — Ničo Kregar, Sandi Marinčič solo in 16. 3., 6. JZP Robi Jamnik — Rok Kolar v sestopu.

11. 3., V stena Mt. Blanc du Tacula, Gabarroujev ozebnik: V+, 70°—85°, 600 m, 2. JZP Andrej Beg — Pavle Kozjek.

11.—12. 3., SV stena Les Droites, Lagardov ozebnik: V+, 90°/70°—80°, 1100 m, 1. JZP Robi Jamnik—Rok Kolar in 18.—19. 3., 2. JZP, 11 ur, Tomo Česen z angleško navezo.
13. 3., S stena Tour Ronde: IV—, 56°/49°, 400 m, 1. JZP Vlasta Kunaver — Sandi Marinčič.
15. 3., V stena Mt. Blanca, Steber Brenve: IV—, 1000 m, 8 ur, 1. JZP Ničo Kregar — Sandi Marinčič in Vlasta Kunaver — Lidija Honzak.

15. 3., V stena Mt. Blanca, Major: IV, V, 1000 m, 4 ure, 1. JZP Pavle Kozjek, sestopil po smeri Sentinelle Rouge: III, 45°—55°, 1000 m, 1. JZP.

Julijske Alpe

30. 12.—1. 1., S stena Stenarja, Direktna smer: VI, A_2, e, 600 m, 25 ur, 1. ZP Srečo Rehberger — Iztok Tomazin.
31. 12.—2. 1., S stena Triglava, Tržaška smer: VI—/IV—V, 600 m, 20 ur, 1. ZP Ines Božič — Janez Skok.
15. 1., SZ stena Srebrnjaka, Grapa med Srebrnjakom in Ribežni: V+, 75°—85°/45°—55°, 800 m, PrV Slavko Svetičič — Peter Poljanec.
12.—13. 2., Trentarski Pelc—Vratica, Luska: VI—, A_3, e/A_1, 300 m, 20 ur, 1. ZP (2. P) Peter Poljanec — Slavko Svetičič.
18. 2., JV stena Nad Šitom glava, Kamenkov kamin: VI—, A_0/III—IV, 120 m, 3 ure, 2. ZP Zlatko Gantar — Hine Kranjc.
17. 3., Z stena Krna, Zagon: V+, A_1, 90°, 80°/III—IV, 55°, 800 m, 1. ZP Alojz Fon — Peter Podgornik.
17. 3., JZ stena Maslenika (Krn), Klic samote; V, A_0, 40°—70°, 8 ur, 600 m, PrV Bojan Počkar — Slavko Svetičič in Edo Kozorog — Igor Škamperle.

Kamniške in Savinjske Alpe

28. 12., S stena Škarij, Smer bratov Golob: VI, A_2, 180 m, 2 ZP Rajko Štalekar — Franček Tamše.
14.—15. 3., V stena Kalške gore, Vremenska smer: V+, A_2, 210 m, 17 ur, 1. ZP/1. P. Cene Berčič — Marjan Kregar — Bojan Pollak.
17. 3., JV stena Planjave, Dokončana smer: A_2, V+/V, 1. ZP (2. P) Dare Božič — Edo Pavlič.

Karavanke

10. 3., SZ stena Velikega vrha, Bero: V, IV, 370 m, PrV Filip Bence — Jože Rozman in 17. 3., 1. P Maja Dolenc — Iztok Tomazin.
18. 3., SZ stena Velikega vrha, Flamingo: V+, A_0/IV—V, 350 m, 8 ur, PrV Maja Dolenc — Iztok Tomazin.

Bosna in Hercegovina

29.—31. 12., Steber Izgorjele grude (Prenj): V, IV, 840 m, 25 ur, 1. ZP Dragan Ilić — Željko Marić.

14.—16. 3., S stena Botina (Velež), Davorova smer: V—, A_1, 370 m, 20 ur, 1. ZP (3. P) Boris Kovačević — Željko Rudan.

Slapovi

14. 1., SZ stena Ledinskega vrha, Spodnji slap: 90°/70°—85°, 180 m, 1. P Srečo Rehberger — Iztok Tomazin in 16. 2., 2. P Matjaž Beguš — Tomo Česen — Andrej Štremfelj.

17. 2., Polog, Pološki slapovi: 100°/80°—90°, 60°, 280 m, 6 ur, PrV Janko Humar — Žarko Trušnovec.

18. 2., Beli potok, Desni Skočniki: 90°/70°, 140 m, 6 ur, PrV Bogdan Biščak — Igor Mezgec — Igor Škamperle.

2., Slap v Rajblu: 90°/70°—80°, 120 m, 1. JP Milan Nikolič — Robi Rot.

23. 2., Cascades d'Argentiere (Francija): 90°/65°—85°, 160 m, 1. JP Boštjan Kekec — Damjan Vidmar.

Legenda:

PrV	— prvenstveni vzpon
1. P	— prva ponovitev
1. ZP	— prva zimska ponovitev
1. JZP	— prva jugoslovanska zimska ponovitev
1. JP	— prva jugoslovanska ponovitev

INDOK služba PZS:
Tomo Česen

— — — — — —

PREVEČ PLEZALCEV V JUŽNI FRANCIJI?

Prepoved plezanja v Buouxu na pomlad 1983 bi nikakor ne smela vzbujati samo zgražanja. Treba je vsaj poskusiti, da bi pregledali tudi vzroke, zaradi katerih je do tega prišlo. Francoski dopisnik revije »Alpin« Jean-Marc Troussier je za kaj takega posebno primeren, saj velja za najpomembnejšega raziskovalca in poznavalca slovitih ostenj v Buouxu.

Dejstvo je, da je južna Francija evropski plezalski paradiž št. ena. Da se je o tem na široko razpisalo tudi časopisje, ni nič nenavadnega, saj je množičen obisk zagotovo pospeševal stike med številnimi plezalci. Seveda pa ni šlo brez posledic: v enaki meri kot je naraščala množica obiskovalcev, so se kazale tudi negativne spremljevalne okoliščine. Sedanji položaj v Buouxu je zelo nazoren: na eni strani navdušenje plezalcev nad čudovitimi apnenčevimi stenami in veličastnimi plezalskimi smermi, na drugi strani pa postajajo vedno izrazitejše alergične reakcije domačinov, ki ne premorejo prav nič razumevanja za plezalce.

Višek dotoka obiskovalcev je Buoux doživel za veliko noč 1983, ko je naskakovalo tamkajšnje strmine na tisoče plezalcev iz domala vseh bogatih dežel. Ob ozkih gorskih cestah je bilo na stotine parkiranih avtomobilov in povsod na kupe smeti, tujci pa so se obnašali, kot da je njihov ves svet. Vse to je spodbudilo v prebivalcih Buouxa opazno nenaklonjenost do tujih plezalcev, ki pa se je kaj hitro prenesla tudi na nas Francoze. Kot primer naj omenimo le skupino mladih plezalcev iz Münchna, ki so dejansko ves teden vzeli v zakup smeri na »Mur de Corbeau«, tako da ni mogel tam plezati nihče drug. Vedno huje je prebivalstvo pritiskalo na svojega župana, naj že vendar prepove vsakršno plezarijo, do česar je nato prišlo po veliki noči. Plezalci so bili seveda presenečeni, saj je pravna plat zadeve zlasti v Buouxu zares zelo zapletena. Izvajanja kateregakoli športa gotovo ni mogoče prepovedati, vendar stoje te gore na zasebnih zemljiščih, zato je mogoče dostop do sten docela zakonito zapreti. Izjema je le večina stene Aiguebrun, saj leži na področju mesta Marseilla, le-to pa prepovedi plezanja ni podpisalo.

In kaj lahko storimo zdaj plezalci? Pozimi se je treba Buouxu po možnosti izogniti, to pa velja tako za Francoze kot tudi tujce. Nekoliko južneje je plezalskih področij prav na izbiro. Toda tudi tam velja: bodite skrajno zadržani in obzirni! Šotore postavljajte le na uradnih prostorih za kampiranje, ne puščajte za seboj nikakršnih odpadkov, avtomobile pa parkirajte le na označenih parkiriščih.

Toliko o tem, pri čemer se etičnih in plezalsko-ideoloških vprašanj namenoma sploh nismo dotaknili.

Vsi skupaj upajmo, da se bo položaj v ostenjih Buouxa morebiti nekega dne le spremenil. K temu bomo morali prispevati predvsem sami s svojim obnašanjem in obzirnostjo. V tem smislu: veliko veselja pri plezanju v južni Franciji!

(»Alpin«, 2/1984.)

M. A.

ŽENSKA IN EKSTREMNO PLEZALSTVO: »VZPENJATI SE V NOVO IN NEGOTOVO...«

Številne plezalke menijo, da se morajo za svoje ekstremno početje neprestano opravičevati. Za kaj takega nima Anna Hecher, sicer prijateljica južnotirolskega ekstremnega plezalca Hanspetra Eisendleja, prav nobenega povoda. Zato pa poskuša izpovedati in tudi analizirati vso čudovitost plezalskih doživetij.

»Ko sem pred petimi leti prvič plezala skupaj s Petrom, sem v hipu začutila, da lahko postanejo resničnost tudi najbolj skrivne sanje. Pod menoj prepadi, ki vzbujajo vrtoglavico, vendar sem sama gledala le navzgor proti Petru, ki je telovadil visoko zgoraj od prijema do prijema, do naslednje stopnje, do razpoke, stojišča, soncu nasproti. Imela sem občutek, da sem na pravi poti. Kajti plezanje ustreza mojemu ritmu. Že od nekdaj sem bila rada v naravi, stapljala sem se z njo med hojo in opazovanjem.

Gore so že od vsega začetka obdajale moje življenje, prav blizu pod njimi sem doraščala. Že takrat sem občutila njihovo privlačnost, saj so izžarevale prijaznost in toplino. V dežju in megli, ko so se spreminjale v divje in pustolovske postave, pa so mi zbujale strah, kadar sem morala sama iskati pod skalnimi stenami pasočo se živino.

Vleklo me je na vršace in grebene, otroška radovednost mi ni dala miru toliko časa, dokler nisem prišla tako visoko, da sem se lahko razgledala po daljavah. Pozneje mi je bilo skupaj s Petrom v veliko veselje, da sem lahko globlje prodrla v divjino. Njegova bližina in zaupljivost sta mi dajala občutek varnosti in poguma, ko sem se vzpenjala v vrtoglave višine, kjer so bili človeški sledovi vedno bolj redki. Peter je hodil naprej, jaz za njim in bilo mi je dobro. Kajti kot najstarejša med sedmimi otroki kmečke družine sem morala vedno sama hoditi prva. Zdaj je bilo prijetno, da sem se lahko pustila voditi, še bolj pa zato, ker sem čutila pri tem oporo in razumevanje za bojazen.

To bi utegnilo zveneti v ušesih prenekaterih žensk kot opravičevanje moje drugorazredne vloge; toda naj bo. Seveda tudi sama čutim željo po neodvisnosti in samostojnosti. Vendar tega nikakor ne bi hotela dokazovati s tem, da želim isto kot možje in to tudi brez njih izpeljati. Vedno pa se predajam iskanju mojih lastnih potreb, vedno znova in pri vsem, kar z veseljem počnem, tudi pri plezanju. To sicer spravlja pravila najinega druženja vsaj včasih iz ravnotežja, prihaja do trenj in že je tu netivo za spore. Sposobna sem celo pravega srda, kadar se mi zazdi plezarija preveč naporna, ali če sem napravila neumnost.

Sama pri sebi moram razčistiti, ali sem zares želela plezati ali karkoli skupaj z njim doživeti. Preizkusiti sem morala nekaj novega in drugačnega: ali sploh ne več plezati ali plezati z drugimi partnerji, plezati kot prva v navezi. Pri tem sem odkrila, da je treba trdo trenirati, če se hočem zares uveljaviti v strminah, ki presegajo peto težavnostno stopnjo. Vendar še vedno ne vem, če imam za kaj takega dovolj volje in moči. Toda doživela sem tudi to, ko sem plezala skupaj s Helgo.

Začutila sem, da lahko črpam občutek varnosti tudi iz sebe same, če se le sprijaznim z mejami lastnega poguma in znanja. In tako sem se lažje sprijaznila in včasih zares uživala, ko sem samo pobirala stopinje za njim. Kajti še vedno mi je najbolj všeč, če sem sama skupaj s Petrom na težavni in dolgi turi. v ‚Niagari' na Sassu Pordoi v minulem poletju je bilo z menoj spet vse v redu: čudovita skala, midva sama, spet enkrat zelo zaljubljena, skupaj in vendar vsak zase, scela v napetosti najinega početja.

Kaj bom počela v letošnjem poletju, zdaj še ne vem. Zima mi postavlja hude zahteve glede mojega študija. Samo eno vem docela zanesljivo, da me bo vedno znova — poleti in pozimi — vleklo tja, kjer je konec premočrtnega, logičnega reda in kjer se začenja divjina.«

(Okrajšano po »Alpin«, 2/1984.)

M. A.

TIRIČ MIR, 7706 m

Najvišji vrh v Hindukušu, Tirič Mir, so avgusta lani preplezali tudi po novi varianti z južne strani. Sedemčlansko odpravo je organiziral taborniški klub Katowice, vodil pa jo je Ryszard Warecki. Odprava je 24. julija postavila bazno taborišče na južnem ledeniku Barum, 4400 m visoko. Že dva dni za tem so postavili na ledeniku prvo višinsko taborišče (5350 m). Ker so bili snežni pogoji v norveški smeri zelo nevarni, so se odločili za »Sedlo S«, kar je eni navezi uspelo 2. avgusta (6500 m, tabor II). 11. avgusta sta se s sedla odpravila na vzpon proti vrhu Rafal Cholda in Artur

Tirič Mir 2 JV smeri: 1. Japonska varianta, 1983; 2. Norveška smer, 1950, desno od glavnega vrha Tirič Mir — vzhod, 7692 m. Risba: jn

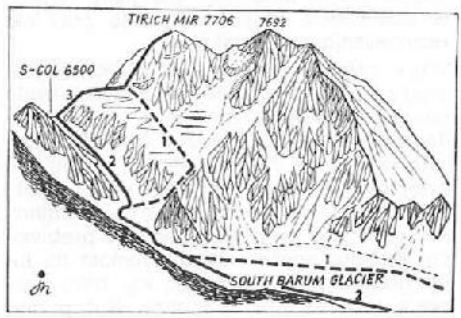

Hajzer. Po južnem razu (japonska smer) sta dosegla »Jankovskega teraso«, tu sta bivakirala. 12. avgusta sta po norveški smeri (1950), ki sta ji le s težavo sledila, srečno prišla na vrh. Med sestopom sta spet bivakirala na terasi. Alpinista sta vzpon na vrh skupaj s povratkom opravila v sedmih dneh. Naveza je morala zaradi pomanjkanja časa in hrane zelo pohiteti. 9. avgusta se je odpravila proti vrhu še druga naveza, ki pa ni uspela. Snežni plaz je potegnil za seboj Janusza Mikolajczyka. Na srečo jo je odnesel le z lažjimi poškodbami, vendar je potreboval pomoč, tako da so se morali vrhu odpovedati.

(jn)

JANNU — ALI RES NOVA SMER?

Z začudenjem sem v reviji »Bergsteiger« 12/1983 (s. 63—64) prebral poročilo o »novi smeri« v severovzhodnem stebru Jannuja (Francozi pod vodstvom Sambardiera, spomladi 1983), piše Jozef Nyka. Kot je splošno znano, je južni steber Jannuja že leta 1981 preplezala slovaška (ne »češka«) odprava. Odprava je takrat zastavila čez ledenik Thron dve varianti (glej »Bergsteiger 2/1982, s. 52) »a« — neposredno z zahoda na vrh in »b« — manj elegantno — čez jugovzhodni raz. V varianti »a« so morali, zaradi slabega vremena, odnehati 100 m pod vrhom, vendar so trije člani odprave (Laurenc Divald, Robert Galfy in Ivan Vozarik) 23. maja 1981 dosegli vrh po jugovzhodnem razu in torej ni res, da »Čehi« vrha »niso mogli doseči«. Kot je razvidno, pri Francozih ne gre za novo smer, temveč za ponovitev slovaškega vzpona — z novim »direktnim pristopom na vrh«.

Francozi so v »Montagnes-Magazine« št. 53 objavili o vzponu obsežno poročilo — 10 tiskanih strani. V njem izražajo tudi sožalje, ker so se »Čehi« morali umakniti 150 m pod vrhom; o tem, da so tedaj smer končali po alternativni varianti, pa bralec ne zve niti besedice.

Žal postaja odrekanje zaslug drugim v sodobnem planinstvu že vsakdanja praksa.

jn

razgled po svetu

OB JUBILEJU ALBERTA GAYLA

Šestnajstega aprila je dopolnil osemdeseto leto življenja naš dolgoletni sodelavec, učitelj in prijatelj, Albert Gayl, član gorske reševalne službe na sosednjem avstrijskem Koroškem.

Nagnjenje do narave ga je usmerilo, da se je na univerzi Hohenheim pri Stuttgartu izšolal za diplomiranega inženirja poljedelstva in gozdarstva, ljubezen do gora pa, da je že leta 1928 postal gorski reševalec. Za njim je prek petdeset let delovanja v tej človekoljubni organizaciji, v kateri se ni izmikal nobeni dolžnosti. Prav posebno pa se je posvetil vprašanjem reševanja iz plazov in varstva pred belo nevarnostjo. To delo je bila tudi stična točka našega sodelovanja vse od leta 1962 naprej, v IKAR oziroma njeni podkomisiji za plazove. S snežnimi plazovi se je Albert Gayl največ srečeval kot reševalec, ki je že zelo zgodaj spoznal, da je najbolje, če nesrečo že vnaprej izključimo. Priznati mu moramo, da je v tej smeri storil največ, kar je bilo mogoče.

Ko se je leta 1955 kot agronom zaposlil pri koroški deželni vladi v Celovcu, je med drugim veliko naporov vložil v oblikovanje Službe za plazove (Lawinenwarndienst) na Koroškem. K tej so sodile tudi komisije za varstvo pred plazovi (Lawinenkommission) in opazovalne točke. Za zgled so mu mogli biti samo Švicarji, kjer je nekaj podobnega vzniknilo že leta 1942 in Vorarlberg z začetki leta 1953. Nasprotno pa je njegovo delo našlo posnemalce v vseh drugih avstrijskih zveznih deželah in tudi onkraj državnih meja, do neke mere tudi pri nas. Je izrazit praktik in vzgojitelj. Veliko je prispeval, da je bilo na Koroškem vedno dovolj sposobnih lavinskih psov. Med prvimi je doumel pomen elektronskih naprav za iskanje zasutih v plazu in nenehno priporočal njih širjenje in uporabo, pri čemer ni manjkalo razočaranj in slabe volje. Deloval je kot sodni izvedenec; od ustanovitve naprej je član avstrijskega Kuratorija za varstvo pred gorskimi nesrečami. Zelo uspešno se je izkazal kot pisec priročnika »Plazovi«. Ta je v Avstriji in ZR Nemčiji doživel kar pet izdaj: za reševalce, za alpiniste in mladino. Priročnik smo prevedli tudi v slovenski jezik in je doslej prvi in edini priročnik te vrste v našem jeziku.

Jubilanta ne bi omenjali, ko bi ne bil tesno povezan z našo dejavnostjo na področju varstva pred plazovi. Bil je pogost gost na naših tečajih za lavinske pse in predavatelj na seminarjih na témo plazov. Posredoval nam je izkušnje in napotke ter ponekod pripomogel, da so najbolj ogroženi prišli do elektronskih pripomočkov za iskanje zasutih. Pravice za prevod svojega priročnika nam je velikodušno poklonil brez kakršnihkoli odškodninskih zahtevkov. Sicer pa je bilo v tem skupnem četrtsto-

letnem delovanju še dosti drobnih in velikih prijaznosti in zvestega sodelovanja. Albertu Gaylu, ki je kljub visokim letom še vedno živahen in delaven, želimo, da še naprej pridno izpopolnjuje svoj priročnik, pripravlja referate, izvaja preventivo in doživlja naravo zdrav in čil še mnogo let.

Pavle Šegula

NA GORAH PREBIVA SVOBODA!
JE SVOBODA V RESNICI ŠE DOMA NA GORAH?

Nov rekord na Matterhornu: 481 vzponov v enem dnevu, nad 300 na Grossglocknerju. Na Montblancu v enem dnevu 280 planincev. Seznam bi bil lahko še veliko daljši. V letu 1963 se je znašlo istega dne nekako sto ljudi na vrhu Mt. McKinleyja, 10 000 pa se jih je v istem letu podilo po stezi Inkov. Na področju Everesta pa že več let zapored naštejejo letno po 5000 obiskovalcev. Vek množičnega turizma je napočil tudi v svetu visokih gorstev. Planinstvo in še bolj alpinizem sta v modi. Tudi televizija poroča o tem pogosto in rada, dnevni časniki priporočajo, svetujejo, se navdušujejo. Ustrezna industrija povečuje proizvodnjo celo v časih gospodarske krize. Množice se odpravljajo na vrhove, preplavljajo doline, skupaj z njihovimi gostišči, se gnetejo v planinskih postojankah, prepevajo in se radostno veselijo.

Zastrašujoč razvoj torej od dejanj nekdanjih redkih izbrancev do današnjega početja. Vendar ali je res tako? Mar pravičnik med planinci zares ljubi zgolj in samo samoto, je torej skrajni individualist? Mar nismo posameznika in individualizma nasploh napravili za previsoko mero vseh stvari? V svojem bistvu je namreč človek tudi bitje, ki išče družbo. Brez povezanosti s skupnostjo in v skupnosti bi gotovo ne bilo nikakršnega razvoja. Nekoč smo živeli v krdelih in velikih družinah, toda šele povezanost v rod je dala človeku varnost, šele v njem je bilo poskrbljeno za vsakdanji kruh in meso. Tako so se ljudje tudi odpravljali na potovanja, pri čemer preseljanja narodov nikakor ne bi smeli šteti za najzgodnejši pojav množičnega turizma. Vzroki so namreč bili: pomanjkanje, lakota in iskanje boljših življenjskih razmer. Tudi pozneje je bilo dosti organiziranih oblik množičnih popotovanj. Nič se ne spotikajmo, toda nešteta in včasih hudo pogosta romanja so zvito povezovala potrebe telesa z duševno blaženostjo. Nasploh so bile romarske poti nekoč domala edina možnost, ko si je tudi najneznatnejši človek lahko potešil slo po spoznavanju neznanega, strast po potovanju, hrepenenje po daljnih krajih in svetovih. In bili so vsi lepo na kupu (kot tudi danes). In čutili so se bolj varne, hkrati je bila pot v družbi prijetnejša. Že od nekdaj pa je bila seveda tudi potreba po samoti. Mnogo jih je vleklo vanjo. Toda sla po samoti v pokrajini, kot jo poznamo in si jo želimo dandanašnji, je za gotovo novejšega porekla.

Množični turizem potemtakem nikakor ni nič novega. Nova je le sodobna oblika. Družabna potovanja so prirejali že v začetku 19. stoletja. Avtobusi, vlaki, avtomobili, letala so se pač pridružili šele zdaj. Nič čudnega tudi, da je turistični veletok pljusnil tudi v gore. Zato se bodo tudi izbranci pač morali sprijazniti s tem, saj bi si nihče ne smel prilaščati pravice, da bi drugim kratil užitke v gorah, ki jim sam postavlja tako visoko ceno. V številnih med nami in globoko v nas še živi takšna oblika egoizma, vendar nikakor ne bi smela in tudi ne sme nikogar izključevati.

Tudi planinska društva in združenja so udeležena pri razcvetu tega strašnega množičnega turizma. Seveda saj tudi ni bilo druge možnosti; brez tega bi namreč marsičesa ne bilo. Nekaj malega ekskluzivnosti je kljub temu še vedno ostalo: denimo med alpinisti. In prav je tako, četudi jih je malo. In če že niso sol v velikem kotlu turistične juhe, bi morali ostati vsaj poper. Nikogar pač ne gre omejevati, zlasti tega ne, ko skuša najti duhovno in snovno svobodo v svetu gora. Dandanašnji je pač že zelo veliko takih, ki si v gorah poživijo duha in telo, ki se radi vsaj za hip umaknejo vsakdanjim tegobam, ki prostovoljno nekaj storijo za svoje zdravje. In tudi vse več jih je, ki si to lahko privoščijo. Kdo bi jim torej lahko ali smel kratiti njihovo svobodo?

Nikakor ne gre ob vsem pozabiti, da imajo vsi ti sodobni ali zgolj sedanji pojavi tudi svoje senčne strani. Vse pogostejše nesreče, škodljivi posegi v naravo, odpadki, iztrebki, preplašena divjad, prenapolnjena zavetišča in koče, razvade in nerazumna početja. Kjer je veliko ljudi, pogosto pač ne gre drugače. Razmišljati pa le kaže o tem, kaj storiti, da bi večino senc in neprijetnosti odpravili. Z zgledi, pravili, prijazno besedo in ostro kaznijo, če je že treba.

(Povzetek daljšega članka, ki ga je za lansko oktobrsko številko revije »Deutscher Alpenverein« napisal Fritz März.)

M. A.

NEKDANJA NADLOGA ČLOVEŠTVA:
BEBAVOST IN GOLŠAVOST V ALPAH

Koliko neumnosti je bilo napisanih v minulih in celo še v sedanjem 20. stoletju o prebivalcih Alp. Pri tem ne mislim zgolj na izumitelje Saracenov in drugih Hunov, marveč tudi na vse tiste, ki so na poti po naši deželi srečevali izključno bebce in golšavce. To velja v določeni meri tudi za Švicarje same, ki jim prav tako ni uspelo, da bi se bili znebili predsodkov in posploševanja. Primer za to je Hermann

von Keyerling, ki je leta 1928 v svoji sloviti razpravi »Spekter Evrope« zapisal:

»Ko sem v času po letu 1918, tedaj je ves svet videl v Švici zgled za prihodnjo Evropo, znamenitemu učenjaku dežele čestital, ker so Švicarji toliko prej kot drugi dokazali svojo razumnost, mi je s švicarsko spotakljivim posmehom odvrnil: Pri tem pozabljate na naš endemični kretenizem, česar je v mnogočem nedvomno kriva tudi narava. Ne samo golšavost, ampak vse nenavadne lepotne pomankljivosti našega ljudstva je za gotovo mogoče pripisati njenemu vplivu.«

Še danes je za prebivalce prenekaterega kraja v francosko govorečem delu Wallisa: Brämis (Bramois), Fully, Leytron, Vissoie, Vollège — v splošni rabi psovka »gotreux« (goitreux — golšavec), medtem ko prebivalce Montheyja zmerjajo s »cretins de Place«.

Predvsem v spisih 18. in 19. stoletja so na neštetih straneh opisane deloma simpatične, deloma odbijajoče poteze naših, v gorah živečih prednikov. Vendar je dejstvo, da je bilo po ljudskem štetju leta 1839 na alpskem področju Švice le 0,3 % primerov kretenizma, medtem ko jih je bilo na ravninskem področju 0,4 %. Štetje iz leta 1870 je za vso deželo ugotovilo 0,22 % kretenov. Napaka številnih popotnikov je bila torej v tem, da so posploševali, ko so pojav omejevali zgolj na Wallis. Znanstveno je namreč dokazano, da je bil kretenizem v tedanjem času zelo razširjena bolezen po številnih deželah. To velja še posebno za celotno obdonavsko področje, za alpska področja kraljevine Sardinije in tudi Francijo, kjer so leta 1854 našteli 370 000 golšavih bolnikov in od tega 120 000 bebcev. Raziskovalci iz Pariza, Londona in drugih mest so potemtakem utemeljevali svoje sodbe le na zelo pomanjkljivih in omejenih informacijah.

V času, ko je Jean Jacques Rousseau razglašal tezo o dobrih divjakih« in jih puščal živeti v nekaterih odročnih visokogorskih dolinah, se pri drugih avtorjih množijo ugotovitve o neznanskem številu bebcev in golšavcev. To velja celo za slovitega d'Alemberta, ki si je umišljal, da bo moral tudi sam preučiti pojav kretenizma. Velika večina potopiscev je tako podlegla vtisu, »da so videli veliko kretenov, zunanji znaki njihove nakaznosti pa so velikanska golša, olivna barva obrazov in topoglavost«.

Na račun Valižanov izrečene psovke so bile v splošni rabi že dolga stoletja. Star primer: vemo za številne »vojne« med prebivalci Berna in Wallisa, ko je šlo za pašniške pravice v gorah, ki so jih ločevale. Med takšnimi spopadi so Bernčani psovali svoje nasprotnike z golšavci. Leta 1212 so se tako Bernčani znašli nasproti ljudem iz Munda, bili pa so tako prepričani v svojo zmago, da so vzeli s seboj celo žene in otroke. Ko so opazili sovražno predhodnico, ki je bila oborožena s kosami in drugim kmečkim orodjem, naj bi bil neki Bernčan zaklical: »Zdaj prihajajo, mundske golše!« Vendar se je spopad končal z zmago Valižanov. V mundski zakristiji še danes hranijo prapor kot trofejo bitke iz leta 1212. Prekleto dobri bojevniki, tile kreteni!

Potopisci 18. in 19. stoletja so najčešče ugotavljali, da so bebci in golšavci žrtve vročine in zasmrajenega zraka v dolinah, kjer je bilo takrat precej močvirij, marsikod pa je bilo čutiti tudi smrad, ki je nastajal pri parjenju lanu. Nekateri drugi so spet pripisovali krivdo za pojave bebavosti in glošavosti vodi. Tako je Salomon Walcher leta 1833 pisal: »Okolica je prijetna in tu pridelujejo dober muškat, ima pa skrajno slabo vodo, ki povzroča vodeničnost glav. Take primerke je videti na ulicah Sidersa v vseh mogočih inačicah, vsi pa so nasledek velike nesnažnosti prebivalstva, slabe pitne vode, hude vročine in kužnega smradu močvirij.«

Le malo popotnikov pa je bilo, ki bi si bili drznili povezati pogostnost golšavosti in bebavosti z rasnimi vzroki. Največkrat so navajali kot vzroke neugodne učinke okolja na človeški organizem, prav tako pa tudi nezadostno in napačno prehrano ter sokrvno izrojenost, pod čemer so razumeli poroke znotraj majhnih skupin, zlasti v težko dostopnih gorskih dolinah.

V literaturi kar mrgoli poročil, ki zatrjujejo, da sta golšavost in bebavost razširjeni med celotnim prebivalstvom. To je bila vsekakor neznansko vznemirljiva snov, s katero si mogel vzbuditi enkratno pozornost v pariških in drugih salonih tedanjega časa. Enega najbolj napihnjenih primerov nam je zapustil kraljevi zemljepisec Ludvika XIV. M. Robert. V knjigi o potovanju po Švici, izšla je v usodnem letu 1789, je zapisal: »Bebci so v Wallisu zelo številni. Srečati jih je mogoče v mestih in trgih, na cestah in javnih prostorih, na poljih in deželi, in sicer oba spola. Najhuje pa je, da ni nikakršne jasne razlike med bebci in tistimi, ki ne sodijo mednje.«

Temu je seveda sledilo pismo, ki je bilo leta 1795 objavljeno v Jornal Littéraire de Lausanne. Vikar v Val d'Illiezu Clément je o Robertovih trditvah zapisal, da nas spravljajo v skušnjavo tudi samega avtorja prišteti med bebce, saj očitno ni sposoben razlikovati niti tega, kdo v Wallisu je bebec in kdo ni.

Iz tega je jasno videti, kako vprašljiva so bila poročila številnih popotnikov in kako daleč je pri nekaterih segala nepoštenost. Toda sledovi takih nepremišljenih poročil so še danes navzoči v tezi o bebastem prebivalstvu na alpskem področju, kot tudi v tezah o domnevnem madžarskem ali saracenskem poreklu prebivalstva v nekaterih delih Alp.

Oglejmo si še pisma Angleža V. Coxa, ki so izšla leta 1770 pod naslovom »Voyage en Suisse«. Coxe opisuje, da je med svojimi potovanji po Wallisu videl golše v velikosti lešnika, pa tudi šestfuntnega okroglega hleba. Enake razlike je zaznal tudi pri bebcih: videl je take, ki še premorejo iskro razuma, in take, ki so nemi in gluhi in nimajo nič več človeškega. Čeprav se Coxe za svoje hipoteze opravičuje, kljub temu domneva, da povzročata vročina in težko ozračje ravnodušnost prebivalstva. Na drugi strani pravi, da snežnice ne gre kriviti za povzročitelja golšavosti, saj bi sicer za to boleznijo obolevalo tudi prebivalstvo v višinah, hkrati pa bi je ne moglo biti v takih deželah, kot sta to Sumatra in Indija ali v Neaplju.

V tedanjih časih je pogosto srečati tudi teorijo, po kateri ni golšavcev v krajih, ki ležijo več kot 500 klafter (975 m) nad morjem, ker da je zrak v višinah odličen. Coxe je tako domneval krivca predvsem v vodi, ki je vsebovala raztopljen lehnjak. Na nekem drugem mestu isti avtor zatrjuje, da golšavost ni dedna, zavrača pa tudi vsakršno rasno pogojenost. Dodaja pa, da isti vzroki, ki povzročajo golšavost, po vsej verjetnosti učinkujejo v primeru bebavovosti; kajti povsod tam, kjer je veliko prvih, je znatno tudi število drugih.

Coxe zaključuje svoje pisanje z ugotovitvijo: »Če bi sodili po poročilih številnih popotnikov, bi morali verjeti, da so vsi prebivalci dežele bebci in golšavci. V resnici pa so Valižani na splošno zelo krepki ljudje.« V enakem smislu je pisal tudi Walser prav tako v letu 1770: »Valižani so zdravi in močni, prisrčni, delovni, dobro prenašajo vročino in mraz, dosegajo pa visoko starost. Toda precej jih je, ki imajo deloma velike, deloma majhne golše, zato je njihova govorica hripava, nerazumljiva in neprijetna.«

Kako naj si torej pojasnimo, da je od tistih časov endemična golšavost in z njo povezana bebavost skoraj v celoti izginila iz naših dolin? Proti temu zlu so se v začetku bojevali izkustveno, v 19. stoletju pa z znanstveno preizkušenimi metodami. Do preobrata je prišlo v letu 1820, ko je dr. Condet iz Ženeve razglasil svojo terapijo z jodom. Francoska akademija znanosti je to odkritje potrdila šele leta 1853. Jod dejansko preprečuje in lajša golšavost, vendar vsa vprašanja o vzrokih te bolezni še danes niso zadovoljivo pojasnjena. Najslavnejši švicarski specialist za obolenja ščitne žleze je bil nedvomno Theodor Emil Kocher (1841—1917), ki je razvil uspešno metodo operiranja golše in je zato leta 1909 dobil Nobelovo nagrado.

Po vsej Evropi, seveda tam, kjer je bila golšavost endemična, so v tistem času priporočali jodiranje kuhinjske soli, 1 kg soli so dodajali 5 do 10 mg joda. To so storili seveda tudi v Švici in z zakonom uveljavili jodiranje soli za vso deželo.

Pripomniti še velja, da prištevajo danes bebavost med posebne oblike idiotizma, pojasnjujejo pa jo s pomanjkljivim delovanjem ščitne žleze, ki lahko povzroči tudi nastanek golše. Sicer pa sta tako golšavost kot bebavost še danes endemični bolezni v številnih delih sveta. Boju proti tema boleznima je bilo namenjeno tudi posebno zasedanje svetovnega sveta za prehrano pri OZN, ki je bilo junija 1978 v Mehiki. Svetovna zdravstvena organizacija pa je ugotovila, da boluje za golšavostjo najpogosteje prebivalstvo med obema povratnikoma, ki uživa veliko manioka. Določeni delci te rastline namreč preprečujejo ščitni žlezi, da bi lahko sprejemala jod.

Danes živita bebavost in golšavost v Alpah le še v spominih. To je nedvomno zasluga sodobne civilizacije, čeprav se marsikje, posebno starejši ljudje, še spominjajo časov ko je bilo v vsaki vasi po več nesrečnih žrtev nedelujoče ščitne žleze. Zato se veselimo skupaj z Valižani — temi »nekdanjimi bebci«, kot jih imenuje pesnik — zmage joda in higiene nad brbotajočim izvirom literarne hudobije. Zdaj pustošita bebavost in golšavost v nekem drugem, tretjem svetu. Mi, ki smo morali nekoč požreti toliko sramotitev, moramo zdaj paziti, da ne bomo sami prevzeli nehvaležne vloge »kraljevih zemljepiscev«.

(To je znatno skrajšan povzetek sestavka z enakim naslovom, ki ga je napisal Max Liniger, objavila pa švicarska revija »Die Alpen« v zadnji številki letnika 1983.)

M. A.

JE HRANA V NAHRBTNIKU ZARES POTREBNA?

Današnji popotnik in planinec praviloma briljira s svojo vrhunsko opremo, najboljšo obleko in brezhibnimi pripomočki — koliko ume te tudi zares uporabljati, je pogosto zapisano na drugi strani. V nečem pa so številni med njimi še prav »srednjeveški«, namreč glede na proviant za turo: torej jedačo in pijačo.

Pri tem velja posebno za številne alpiniste v prostem času, ki iz leta v leto hitijo v domače gore: pri močeh ostane prav do konca ture le tisti, ki redno (najmanj vsaki dve uri) dovaja svojemu telesu potrebno trdno in tekoče gorivo. Kdor tega načela ne spoštuje, tvega predčasno utrujenost in izčrpanost, omrzline, višinsko bolezen itd. Njegov užitek med turo je komaj omembe vreden, povečuje pa se možnost nesreče. Več kot polovico vseh primerov, ko planinci na gori odpovedo, je mogoče pripisati napačni jedači in pijači.

Trdno hrano med turo naj bi tvorila skoraj izključno živila, ki imajo veliko ogljikovih hidratov, to pa pomeni kruh, pecivo, slad-

kor, sadje in testenine. Ker pa se zaloge ogljikovih hidratov v telesu razmeroma hitro praznijo, jih je treba najmanj vsako poldrugo ali drugo uro dopolnjevati. Občutek lakote pri tem nikakor ni zadostno merilo: da celo prav takrat, ko ne čutimo nikakršne potrebe po hrani, je treba spraviti v želodec nekaj grižljajev.

Posebno dobro so se obnesle najnovejše športne mešanice, ki jih je že nekaj časa mogoče dobiti v trgovinah. So zelo okusne in zlahka prebavljive, vsebujejo pa vse pomembne sestavine. Vse te mešanice zalijemo z mlekom in že imamo pred seboj idealno malico za popotnika in planinca. O pitju na gori so še vse do nedavnega prevladovale v planinskih krogih strahovite zmote: kdor preveč pije, obremenjuje krvni obtok, se preveč poti itd. Medtem pa je postalo docela jasno, da je pogosto in redno pitje pred, med in po turi včasih celo življenjskega pomena. Vzdržljivostni testi so pokazali, da pohodniki in planinci skoraj vedno premalo jedo in predvsem pijejo. Izdatno pitje kot nadomestilo za izgubljeno telesno tekočino je posebno nujno v veliki vročini ali med hudimi napori, predvsem v velikih višinah. Pijača bodi bogata mineralnih soli, kar naj ne pomeni, da mora vsebovati kuhinjsko sol, za gotovo pa kalij, magnezij in fosfor. Za delujoče mišice je posebno pomemben kalij. Kot pri jedi velja tudi za pitje, da je treba piti tudi tedaj, kadar ne občutimo žeje. Kajti na gori ne jemo in ne pijemo, da bi si potešili lakoto in žejo, ampak da bi si ohranili vzdržljivost.

(Sestavek je napisal dr. Franz Berghold, objavljen pa je bil v Obvestilih avstrijskega alpskega združenja, 1/1984.)

M. A.

BO NA VRHOVIH TESNO?

Po napovedih avstrijskega inštituta za gospodarstvo prostega časa se bo do leta 1990 povečalo število turnih smučarjev za 180 %. Kljub temu se baje ni treba bati, da bi iz take usmeritve nastalo posebno množično gibanje.

Res pa je, da se vse več smučarjev odvrača od sejmarstva na urejenih smučiščih in znova odkriva lepoto turnega smučanja. Dolge vrste pred vlečnicami in visoke cene za dnevne karte so zanesljivo samo eden izmed vzrokov za takšen razvoj. Tudi želja po miru in sprostitvi v nedotaknjeni naravi, kjer ni množice obiskovalcev, prispeva k temu. Toda tudi samote na znanih zasneženih vršacih je že zdavnaj konec. Prelzkušenim turovcem se že zdaj toži po starih časih, ko so le redki utirali smučine po gorskem svetu.

Če naj verjamemo napovedim omenjenega inštituta, bo na vrhovih tudi v zimskem času kaj kmalu zares tesno. Namesto 50 000 turnih smučarjev, kolikor so jih našteli v letu 1981, se bo njihovo število do začetka zadnjega desetletja v tem stoletju povečalo na 140 000.

In kaj se bo zgodilo v resnici? Poznavalci namreč sodijo, da bo turno smučanje ostalo šport individualistov. Razen tega so Alpe tako velike, da je dovolj prostora še za veliko novih turnih smučarjev. Vse skupaj bo v naslednjih letih seveda odvisno tudi od domišljije posameznikov. Kajti že zdaj se ne dogaja tako redko, da se zbere na počivalnem vrhu kar zajetna druščina, medtem ko na vrhovih v soseščini ni skoraj nikogar. Kdor išče samoto, jo bo našel tudi v prihodnje, le malo bolj potruditi se bo treba.

(»Alpin«, 2/1984.)

M. A.

na kratko...

XIV. PLANINSKI TABOR — POLŽEVO 84

Letošnji planinski tabor ljubljanskih planinskih društev bo 27. maja na Polževem, in sicer v organizaciji PD Litostroj in MDO planinskih društev ljubljanskega območja, ki združuje 54 društev s približno 25 000 člani. Pokrovitelj Tabora je Skupščina občine Grosuplje. Dostop do prireditvenega prostora je možen tudi z avtomobili, sicer pa bo prireditelj organiziral poseben vlak iz Ljubljane do Višnje gore, odhod iz Ljubljane ob 7. uri, kulturni program pa se bo začel ob 11. uri.

PLANINCI V TITOVEM VELENJU

Stalna skrb jim je njihov dom na Paškem Kozjaku, potem skrbe tudi za sekciji v Šmartnem ob Paki in v Škalah.

Upravni odbor želi, da bi planinstvo zaživelo tudi v vrtcih, osnovnih šolah, srednji šoli, KS in v OZD. Letos bodo proslavljali 35-letnico. Zdaj imajo že 2000 članov. Letos so pripravili že 8. tradicionalni planinski ples; obiskalo ga je kar 340 ljubiteljev takih prireditev.

Julijana Hočevar

PO POTEH 1. POHORSKEGA BATALJONA

Planinsko društvo Zreče organizira vsako leto — okoli 8. januarja — pohod po poteh 1. Pohorskega bataljona iz Osankarice mimo Treh žebljev do Rogle.

Spominskega pohoda — ob 41-letnici — smo se udeležili tudi člani planinskega krožka osnovne šole Primoža Trubarja Laško.

Blaž Krajnc
Planinski krožek
Osnovna šola Primoža Trubarja Laško

JAKA ČOP TUDI V TITOVEM VELENJU

Glas o planinski pravljici o Zlatorogu je segel tudi do nas. Jaka Čop je povabilo, naj obišče Titovo Velenje, z navdušenjem sprejel.

Pravljico o Zlatorogu so v februarju mesecu letos tiho in zbrano poslušali in to prav vsi učenci od 1. do 5. razreda. Jaka Čop je obiskal tri šole in več kot 1000 otrokom ob diapozitivih navdušeno pripovedoval o lepotah naših Julijcev.

Metka Mahne
COŠ Veljko Vlahović
Titovo Velenje

IZLETNIŠKA DEJAVNOST PTT LJUBLJANA

Začela se je nova sezona izletov, pohodov in vzponov na naše gore. V izletniškem odseku PD PTT Ljubljana so ocenili svojo lansko dejavnost, ki jo bodo nadaljevali tudi letos. Od 34 načrtovanih izletov, pohodov ali vzponov, so jih lani izvedli kar 32, le dva sta zaradi premajhnega števila prijav odpadla. Vseh izletov pa se je udeležilo 1856 ptt planincev.

S. M.

POHOD »ZDRAVJU NAPROTI«

PD Polzela že nekaj let organizira zimski pohod na Goro Oljko. Od lanskega leta se ta pohod imenuje »Zdravju naproti«. Letos je bil ta pohod konec januarja. Udeležili pa so se ga tudi delavci »Ferralita« iz Žalca, pa tudi nekaj planincev iz okolice. Ker je hoja na Goro Oljko prijetna, ni zahtevna, se letošnjega pohoda ni udeležilo veliko planincev. Organizatorji pričakujejo, da bo drugič udeležba boljša, kajti pohodi so namenjeni prav tistim, ki delajo v zdravju škodljivem okolju.

S. M.

PLANINSKI IZLET MLADIH PLANINCEV IZ PETROVČ

V slabem januarskem vremenu se je odpravilo 17 mladih planincev iz Petrovč na Svetino—Tolsti vrh—Celjsko kočo in na Zagrad. Savinjsko planinsko pot so prehodili v snegu, seveda pod vodstvom planinskih vodnikov. Zadovoljstvo ob koncu pohoda je bilo veliko. Zato planinska sekcija Osnovne šole Petrovče načrtuje še več planinskih izletov ob koncu tedna.

S. M.

LETOŠNJA PRAZNOVANJA V ŽALSKEM OKOLIŠU

Letos praznujejo v žalskem okolišu dva znana planinska jubileja. 29. junija pred 85 leti so bili na Mrzlici odprli prvo planinsko kočo v spodnji Savinjski dolini. Pred 65 leti pa je bilo v Žalcu uradno ustanovljeno prvo planinsko društvo, ki je povezalo ljubitelje narave in planin iz Žalca in okoliških krajev.

S. M.

PLANINSKO DRUŠTVO SLOVENIJA CESTE-TEHNIKA JE IMELO OBČNI ZBOR

Člani planinskega društva SCT so imeli redno letno skupščino že konec januarja. Kljub odmaknjenosti samega dogodka so nekateri podatki zanimivi, saj dokazujejo vzpon in aktivnost planincev tega podjetja. S planinskim društvom SCT je na izlete, vzpone in ture lani odšlo kar 768 udeležencev. V društvu je zdaj včlanjenih 273 planincev; lani so pridobili tudi močan mladinski aktiv in sicer planinski krožek osnovne šole iz Smlednika.

Zahtevnejših izletov na vrhove čez 2000 m se je udeležilo 150 članov.

Najzahtevnejšega alpinističnega programa pa se je udeležilo 107 članov. V tej skupini so bili dosegli tudi največji uspeh društva v minulem letu, to je vzpon na 4107 m visoko goro v Zahodnih Alpah — Ecrins. Udeležencev je bilo 30.

V rekreativnem programu tega planinskega društva pa je sodelovalo 511 izletnikov.

ČLANSTVO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE V LETU 1983

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	VRSTA ČLANSTVA			Skupaj 1983	Skupaj 1982
		člani	mladinci	pionirji		
1.	Agrostroj Ljubljana	42	9	—	51	70
2.	Aero Celje	365	36	73	474	420
3.	Ajdovščina	172	18	49	239	419
4.	Avtomontaža Ljubljana	203	81	99	383	210
5.	Akademsko PD Ljubljana	31	71	2	104	98
6.	Avtotehna Ljubljana	60	5	11	76	30
7.	Blagajana	40	3	21	64	113
8.	Bled	592	51	76	719	656
9.	Bohinj-Srednja vas	450	100	70	620	580
10.	Bohinjska Bistrica	398	90	71	559	539
11.	Bohor Senovo	404	107	710	1 221	1 243
12.	Bovec	203	51	65	319	278
13.	Borovnica	45	35	50	130	91
14.	Brežice	107	47	346	500	471
15.	Celje	800	294	191	1 285	1 444
16.	Cerknica	100	35	31	166	123
17.	Cerkno	624	91	230	945	935
18.	Črna	1 088	297	330	1 715	1 620
19.	Črnuče	133	38	137	308	592
20.	Črnomelj	32	28	13	73	63
21.	Delo Ljubljana	240	42	91	373	301
22.	Dol pri Hrastniku	585	48	310	943	911
23.	Dolga pot	31	7	6	44	—
24.	Domžale	619	131	205	955	974
25.	Donit — Velika Loka	51	32	10	93	170
26.	Donačka gora	95	27	43	165	129
27.	Dovje-Mojstrana	508	79	101	688	657
28.	Drago Bregar — Ljubljana	202	26	191	419	516
29.	Dramlje	30	14	50	94	73
30.	Dravograd	194	86	45	325	374
31.	Fram	110	35	20	165	204
32.	Gorenje — Fecro, Sl. Gradec	123	10	21	154	132
33.	Gradis	213	4	22	239	158
34.	Gorje — Zgornje Gorje	519	109	125	753	823
35.	Gornik	73	20	15	108	135
36.	Gornji grad	212	69	102	383	332
37.	Gornja Radgona	285	83	80	448	326
38.	Gorenja vas	104	31	86	221	186
39.	Gozd Martuljek	200	46	70	316	298
40.	Hotiza	20	20	10	50	50
41.	Hrastnik	316	19	358	693	819
42.	Idrija	402	97	341	840	863
43.	Ig	27	11	31	69	100
44.	Ilirska Bistrica	199	19	1 171	1 388	1 431
45.	Ines — Ribnica	45	30	1	76	70
46.	Instalacija Ljubljana	150	10	20	180	160
47.	Integral Ljubljana	146	12	60	218	211
48.	IMP Ljubljana	341	46	58	445	383
49.	IMPOL Slovenska Bistrica	380	146	230	756	686
50.	ISKRA Ljubljana	284	50	73	407	336
51.	Janez Trdina Mengeš	304	71	112	487	521
52.	Javornik — Koroška Bela	1 399	224	277	1 900	1 835
53.	Jesenice	1 546	212	327	2 085	2 015
54.	Jezersko	180	50	70	300	196
55.	Jugobanka Ljubljana	52	—	10	62	30
56.	Kamnik	860	272	255	1 387	1 376
57.	Kanal — Valentin Stanič	150	31	28	209	211
58.	Kidričevo	16	5	2	23	24
59.	Kobarid	219	37	222	478	456
60.	Kočevje	306	46	54	406	396
61.	Kompas Ljubljana	30	10	11	51	57

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	VRSTA ČLANSTVA			Skupaj 1983	Skupaj 1982
		člani	mladinci	pionirji		
62.	Komunalno podjetje Ljubljana	30	5	—	35	25
63.	Kozjak Maribor	213	26	43	282	282
64.	Kranj	1 800	500	750	3 050	3 350
65.	Kranjska gora	200	30	50	280	280
66.	Križe	283	52	270	605	501
67.	Kum Trbovlje	650	72	105	827	738
68.	Lenart	136	46	172	354	333
69.	Lesnina Ljubljana	150	10	10	170	148
70.	Laško	316	50	76	487	479
71.	Lisca Sevnica	643	100	321	1 064	1 021
72.	Litija	350	60	250	660	562
73.	Litostroj Ljubljana	361	37	52	450	445
74.	Ljubljana-matica	4 995	2 163	1 090	8 248	7 703
75.	Ljubno	193	50	111	354	299
76.	Ljutomer	108	49	299	456	436
77.	Logatec	211	60	87	358	368
78.	Lovrenc	306	78	140	524	479
79.	Loče	67	18	46	131	129
80.	Luče	174	37	120	331	362
81.	Majšperk	67	23	72	168	158
82.	Maribor-matica	1 855	840	838	3 533	3 444
83.	Mariborski tisk	300	30	50	380	380
84.	Medvode	294	84	332	710	455
85.	Metlika	100	—	—	100	17
86.	Mežica	971	140	193	1 304	1 255
87.	Mirna	51	4	61	116	21
88.	Mislinja	59	23	33	115	85
89.	Mozirje	509	134	93	736	532
90.	Mura — Murska Sobota	250	55	220	415	406
91.	MTT Maribor	239	41	44	324	300
92.	Matica — Murska Sobota	208	85	49	342	290
93.	Nova Gorica	675	173	523	1 371	1 433
94.	Novo mesto	459	319	269	1 047	1 056
95.	Obrtnik Ljubljana	65	5	140	210	250
96.	Očnica Ljubljana	230	115	179	524	548
97.	Oplotnica	20	20	30	70	50
98.	Ormož	61	74	71	206	238
99.	Obalno PD Koper	469	128	679	1 276	1 006
100.	Onger Mengeš	331	61	212	604	—
101.	Planinac Kranj	240	30	80	350	345
102.	Podbrdo	99	20	70	189	159
103.	PAP Ljubljana	80	20	5	105	54
104.	Podnanos	61	7	14	82	—
105.	Poljčane	353	186	352	891	896
106.	Polzela	209	47	189	445	530
107.	Postojna	199	71	80	350	500
108.	Preserje	72	15	51	138	127
109.	Prevalje	1 138	213	322	1 673	1 611
110.	Prebold	465	140	411	1 016	918
111.	PTT Celje	160	30	20	210	205
112.	PTT Ljubljana	1 147	140	213	1 500	1 584
113.	PTT Maribor	755	56	97	908	908
114.	Ptuj	464	260	534	1 258	1 182
115.	Radeče	607	114	203	924	971
116.	Radlje	90	49	40	179	228
117.	Radovljica	1 543	298	445	2 286	2 320
118.	Rašica Ljubljana	485	157	370	1 012	1 009
119.	Rateče	82	6	17	105	96
120.	Ravne	1 148	122	319	1 589	1 558
121.	Rečica	65	20	—	85	43
122.	Rimske Toplice	242	45	113	400	352

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	VRSTA ČLANSTVA			Skupaj 1983	Skupaj 1982
		člani	mladinci	pionirji		
123.	Rogaška Slatina	240	50	200	490	480
124.	RTV Ljubljana	250	50	40	340	340
125.	Ruše	434	263	620	1 317	1 251
126.	Saturnus	159	18	24	201	212
127.	SCT Ljubljana	138	99	—	237	165
128.	Sežana	400	110	306	816	827
129.	Sladki vrh — Paloma	129	2	29	160	172
130.	Sloga Rogatec	160	17	125	302	171
131.	Slovenj Gradec	548	143	215	906	673
132.	Slovenske Konjice	105	45	50	200	182
133.	Slovenijales Ljubljana	194	26	64	284	309
134.	Slovenijašport Ljubljana	41	—	5	46	39
135.	Snežnik — Stari trg	44	1	40	85	—
136.	Solčava	93	18	40	151	164
137.	Sovodenj	119	15	75	209	230
138.	Šentjur	134	36	72	242	178
139.	Šentvid	11	4	1	16	81
140.	Škofja Loka	1 099	167	194	1 460	1 591
141.	Šmarna gora	257	68	70	395	311
142.	Šoštanj	161	99	25	285	278
143.	Špik Ljubljana	114	54	57	225	237
144.	Tabor	50	50	30	130	160
145.	TAM Maribor	788	181	695	1 664	1 773
146.	Tolmin	421	75	314	810	891
147.	Trbovlje	966	137	454	1 557	1 741
148.	Triglav Sevnica	100	—	20	120	120
149.	Trimo Trebnje	17	4	2	23	35
150.	Tržič	560	80	530	1 170	1 209
151.	TOMOS Koper	234	46	73	353	263
152.	Titovo Velenje	974	236	800	2 010	2 009
153.	Velike Lašče	39	17	17	73	59
154.	Viharnik Ljubljana	177	18	34	229	275
155.	Vipava	82	39	49	170	186
156.	Vitanje	104	37	104	245	208
157.	Vrhnika	680	100	125	905	905
158.	Vuzenica	99	24	84	207	204
159.	Vransko	17	8	16	41	350
160.	Vevče	127	25	29	181	209
161.	Nuklearna elektrarna Krško	33	4	9	46	42
162.	Zabukovica	968	67	463	1 498	1 508
163.	Zagorje	1 181	209	554	1 944	1 811
164.	Zreče	200	70	80	350	190
165.	Železničar Ljubljana	396	29	98	523	582
166.	Železničar Celje	352	69	173	594	393
167.	Železničar Maribor	550	80	140	770	730
168.	Železniki	363	105	223	691	717
169.	Železar Štore	190	27	58	275	267
170.	Žiri	663	103	400	1 166	1 150
171.	Žalec	192	39	212	443	351
172.	Žičnica Ljubljana	10	5	—	15	55
173.	Žužemberk	—	—	—	—	—
174.	Hilkurd — Bagdad	230	—	—	230	126
	Skupaj:	61 396	14 815	27 848	104 059	
	Skupaj 82:	57 769	15 439	27 261	100 469	
	Razlika:	+ 3 627	— 624	+ 587	+ 3 590	

PREGLED INVESTICIJ ZA NADELAVO, POPRAVILO IN MARKIRANJE POTOV V LETU 1983

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	INVESTIRANO					
		iz lastnih sredstev	prostovoljno delo	v vrednosti	dotacija DD 1983	ostale subvencije	skupaj
		din	ur	din	din	din	din
1.	Ajdovščina	1 000,00	33	5 940,00	—	—	6 940,00
2.	Avtomontaža	5 000,00	30	5 400,00	—	19 400,00	29 800,00
3.	Bohinj-Srednja vas	76 265,00	50	9 000,00	—	5 500,00	85 265,00
4.	Bohor Brestanica	652,00	10	1 800,00	—	—	7 952,00
5.	Brežice	—	35	6 300,00	—	—	6 300,00
6.	Celje	—	52	9 360,00	5 000,00	—	14 360,00
7.	Črna	19 996,00	22	3 960,00	8 000,00	—	31 956,00
8.	Domžale	—	576	103 680,00	—	3 500,00	107 180,00
9.	Dovje-Mojstrana	673,00	140	25 200,00	—	—	25 873,00
10.	Dol pri Hrasniku	55 000,00	56	10 080,00	—	—	65 080,00
11.	Dramlje	2 500,00	15	2 700,00	—	—	5 200,00
12.	Fram	2 000,00	60	10 800,00	—	—	12 800,00
13.	Gorje	72 893,00	168	30 240,00	10 000,00	—	113 133,00
14.	Gornji grad	5 580,00	149	26 820,00	—	—	32 400,00
15.	Gozd Martuljek	1 500,00	24	4 320,00	—	—	5 820,00
16.	Idrija	15 500,00	130	23 400,00	—	—	38 900,00
17.	Ig	4 000,00	122	21 960,00	—	6 744,00	32 704,00
18.	Integral	10 000,00	30	5 400,00	—	—	15 400,00
19.	Janez Trdina Mengeš	—	40	7 200,00	—	—	7 200,00
20.	Javornik Koroška Bela	5 500,00	—	—	—	—	5 500,00
21.	Jesenice	10 350,00	30	5 400,00	—	—	15 750,00
22.	Jezersko	2 000,00	—	—	—	10 000,00	12 000,00
23.	Kamnik	5 306,00	149	26 820,00	—	—	32 126,00
24.	Kobarid	5 000,00	80	7 400,00	—	—	12 400,00
25.	Kočevje	—	20	3 600,00	—	—	3 600,00
26.	Križe	18 000,00	290	52 000,00	—	—	70 000,00
27.	Kum Trbovlje	470,00	155	27 900,00	—	—	28 370,00
28.	Lisca Sevnica	14 800,00	180	28 800,00	—	—	43 600,00
29.	Ljubljana-matica	144 890,00	1 245	224 100,00	70 000,00	—	294 100,00
30.	Litostroj	31 240,00	—	—	—	—	31 240,00
31.	Litija	—	—	—	3 000,00	—	3 000,00
32.	Loče	1 000,00	24	4 320,00	—	—	5 320,00
33.	Logatec	24 190,00	1 357	244 260,00	—	—	268 450,00
34.	Lovrenc na Pohorju	6 020,00	232	41 760,00	—	12 750,00	60 530,00
35.	Luče	—	16	2 880,00	—	—	2 880,00
36.	Maribor-matica	2 015,00	300	54 000,00	—	—	56 015,00
37.	Medvode	34 985,00	250	45 000,00	36 000,00	—	115 985,00
38.	Mežica	10 500,00	120	21 600,00	10 000,00	—	42 100,00
39.	Mozirje	14 200,00	60	10 800,00	—	—	25 000,00
40.	Nova Gorica	—	20	3 600,00	—	—	3 600,00
41.	Podbrdo	—	45	8 100,00	—	—	8 100,00
42.	Poljčane	3 000,00	190	34 200,00	—	—	37 200,00
43.	Postojna	—	120	21 600,00	—	—	21 600,00
44.	Prebold	6 200,00	95	17 100,00	—	—	23 300,00
45.	Prevalje	1 008,00	—	—	—	—	1 008,00
46.	PTT Ljubljana	—	214	27 650,00	—	—	27 650,00
47.	Ptuj	15 500,00	580	104 400,00	—	—	119 900,00
48.	Radovljica	25 000,00	30	5 400,00	—	—	30 400,00
49.	Rašica	1 213,00	56	10 080,00	—	—	11 293,00
50.	Ravne	—	30	5 400,00	—	—	5 400,00
51.	Rimske Toplice	1 700,00	85	15 300,00	—	—	17 000,00
52.	Rogaška Slatina	9 340,00	37	6 660,00	—	—	16 000,00
53.	Ruše	20 000,00	94	16 920,00	—	—	36 920,00
54.	Sežana	3 499,00	128	23 040,00	—	—	26 539,00
55.	Sladki vrh	—	—	—	—	280 000,00	280 000,00
56.	Slovenske Konjice	—	10	1 800,00	—	—	1 800,00
57.	Solčava	1 000,00	128	23 040,00	1 000,00	—	25 040,00
58.	Sovodenj	2 340,00	96	17 280,00	—	—	19 620,00
59.	Šentjur	420,00	18	3 240,00	—	—	3 660,00
60.	Škofja Loka	3 146,00	106	19 080,00	—	—	22 226,00
61.	Mariborski tisk	2 600,00	30	5 400,00	—	—	8 000,00
62.	Kranj	7 800,00	716	128 880,00	5 000,00	—	141 600,00
63.	Titovo Velenje	2 536,00	144	25 920,00	—	—	28 456,00
64.	Tolmin	20 000,00	50	9 000,00	—	—	29 000,00
65.	Tomos Koper	7 500,00	80	14 400,00	—	—	21 900,00
66.	Tržič	16 600,00	100	18 000,00	8 000,00	—	42 600,00
67.	Trbovlje	31 400,00	156	28 080,00	—	—	59 480,00
68.	Vevče	7 000,00	125	22 500,00	—	—	29 500,00
69.	Vipava	763,00	231	4 158,00	—	—	4 921,00
70.	Vrhnika	1 000,00	20	3 600,00	—	—	4 600,00
71.	Zabukovica	3 000,00	100	18 000,00	—	—	21 000,00
72.	Zagorje	8 500,00	35	6 300,00	—	—	14 800,00
73.	Železničar Celje	8 900,00	420	75 600,00	—	—	84 500,00

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	INVESTIRANO					
		iz lastnih sredstev	prosto-voljno delo	v vrednosti	dotacija DD 1983	ostale subven-cije	skupaj
		din	ur	din	din	din	din
74.	Železničar Maribor	3 520,00	12	2 160,00	—	—	5 680,00
75.	Železniki	2 300,00	60	10 800,00	—	—	13 100,00
76.	Pot Ljubljana—Reka, nabava vrvi, svedri itd.	—	—	—	44 000,00	—	—
	Skupaj 1983:	819 810,00	31 611	5 689 980,00	200 000,00	337 894,00	7 047 684,00
	leto 1982:	788 674,00	10 299	1 647 840,00	144 200,00	176 432,00	2 757 146,00
	Razlika:	+ 31 136,00	+ 21 312	+ 4 042 140,00	+ 55 800,00	+ 161 462,00	+ 4 290 538,00

PREGLED KAPACITET, OBISKOV IN NOČITEV V PLANINSKIH POSTOJANKAH V LETU 1983

Zap. št.	PLANINSKA POSTOJANKA	Nadmorska višina m:	PLANINSKO DRUŠTVO	Število obiskovalcev po oceni	Število nočitev po knjigi gostov			Kapaciteta ležišč		
					domačih	tujih	skupaj	postelje	ležišča	skupaj
	1. JULIJSKE ALPE S PREDGORJEM									
1.	Blejska koča na Lipanci	1633	Bled	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				18	20	38
2.	Vodnikov dom na Velem polju	1817	Bohinj-Srednja vas	31 718	2 966	209	3 175	22	31	53
3.	Koča pod Bogatinom	1513	Bohinj-Srednja vas	29 000	3 041	137	3 178	39	16	55
4.	Planinska koča Bohinjskih prvoborcev na Vojah	689	Bohinj-Srednja vas	18 440	191	51	242	10	—	10
5.	Planinska koča Jeseniško-Bohinjskega odreda na Uskovnici	1138	Bohinj-Srednja vas	16 440	3 076	88	3 164	36	12	48
6.	Koča na Kobariškem Stolu	1673	Kobarid	1 000	400	—	400	4	11	15
7.	Dom na Predelu	1156	Bovec	Dom je zaprt						
8.	Koča Zlatorog v Trenti	622	Bovec	20 000	539	331	870	22	—	22
9.	Dom Petra Skalarja na Kaninu	2350	Bovec	2 500	260	31	291	40	40	80
10.	Koča na Mangartskem sedlu	2200	Bovec	3 000			Ni prenočitvenih kapacitet			
11.	Aljažev dom v vratih	1015	Dovje Mojstrana	27 000	5 120	2 509	7 629	26	154	180
12.	Tržaška koča na Doliču	2151	Gorje	19 000	6 158	443	6 601	93	34	136
13.	Dom Planika pod Triglavom	2408	Gorje	15 500	4 982	365	5 347	27	63	90
14.	Dom Valentina Staniča pod Triglavom	2332	Javornik-Koroška Bela	8 500	3 224	160	3 384	40	42	82
15.	Kovinarska koča v Krmi	892	Javornik-Koroška Bela	21 000	60	31	91	12	15	27
16.	Erjavčeva koča na Vršiču	1515	Jesenice	27 000	3 353	382	3 734	15	33	48
17.	Tičarjev dom na Vršiču	1650	Jesenice	30 000	2 496	876	3 372	36	40	76
18.	Koča pri izviru Soče	876	Jesenice	17 000	504	57	561	14	20	34
19.	Zavetišče (koča) pod Špičko	2050	Jesenice	45 000	621	125	746	—	31	30
20.	Koča v Krnici	1238	Kranjska gora	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				27	20	47
21.	Mihov dom na Vršiču	1150	Kranjska gora	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				12	10	22
22.	Koča na Gozdu	1226	Kranjska gora	Koča je zaprta						
23.	Koča pod Voglom	1545	Avtomontaža	1 516	385	—	385	14	—	14
24.	Dom na Komni	1520	Ljubljana-matica	33 000	8 864	723	9 587	90	30	120
25.	Koča pri Triglavskih sedmerih jezerih	1683	Ljubljana-matica	17 000	4 514	1 004	5 518	62	53	115
26.	Triglavski dom na Kredarici	2515	Ljubljana-matica	12 000	4 780	—	4 780	180	56	236
27.	Koča pri Savici	651	Ljubljana-matica	19 000	390	18	408	—	7	7
28.	Dom v Tamarju	1108	Medvode	19 000	921	208	1 129	68	60	128
29.	Koča pri Krnskih jezerih (v gradnji)	1385	Nova Gorica	8 481	1 085	—	1 085	28	32	60
30.	Gomiščkovo zavetišče na Krnu	2210	Nova Gorica	4 500	710	61	771	—	40	40
31.	Dom Klementa Juga v Lepeni	680	Nova Gorica	9 600	558	61	619	40	14	54
32.	Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti	1844	Podbrdo	6 600	800	37	837	16	14	30
33.	Poštarski dom na Vršiču	1725	PTT Ljubljana	31 300	2 057	688	2 745	36	20	56
34.	Zasavska koča na Prehodavcih	2050	Radeče	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				39	16	45
35.	Pogačnikov dom na Kriških podih	2052	Radovljica	7 500	2 607	1 093	3 700	40	30	70
36.	Koča na planini Razor	1317	Tolmin	8 700	1 048	62	1 110	53	—	53
37.	Kosijev dom na Vogarju	1050	Železničar Ljubljana	14 000	410	—	410	27	13	40
38.	Koča dr. Janeza Mencingerja	805	Bohinjska Bistrica	Planinsko društvo ni posredovalo . . .			—	6	17	23
39.	Planinski dom A. Žvana-Borisa na Poreznu	1633	Cerkno	16 840	680	4	684	5	50	50
40.	Koča na Črnem vrhu nad Novaki	1228	Cerkno	4 000	Koča še ni urejena		—	14	—	14
41.	Koča na planini pri Jezeru	1450	Integral	Koča se po požaru obnavlja in ne evidentira nočitev						
42.	Slavkov dom na Golem Brdu	440	Medvode	37 000				Prenočišč ni		
43.	Koča na Ratitovcu	1666	Železniki	12 000	220	—	220	39	29	68
44.	Dom Borisa Ziherla na Lubniku	1024	Škofja Loka	28 000	195	—	195	21	—	21
45.	Koča Škofjeloškega odreda na Blegošu	1391	Škofja Loka	18 000	343	2	345	26	25	61
46.	Mihelčičev dom na Govejku	812	Obrtnik Ljubljana	12 000	733	44	777	28	—	28
47.	Dom na Goropekah	742	Žiri	Koča je bila zaprta			—	9	42	51
48.	Dom Triglavske XXXI. udarne divizije na Ermanovcu	964	Sovodenj	Koča v letu 1983 še ni evidentirala obiska						

2. KAMNIŠKE IN SAVINJSKE ALPE S PREDGORJEM

49. Mozirska koča na Golteh	1344	Mozirje	PD Mozirje je kočo prevzelo koncem leta 1983, zato obisk še ni evidentiran				65	—	65
50. Frischaufov dom na Okrešlju	1378	Celje	20 000	1 327	75	1 402	42	52	94
51. Dom planincev v Logarski dolini	800	Celje	22 000	1 636	76	1 712	18	27	45
52. Kocbekov dom na Korošici	1808	Celje	10 300	2 066	103	2 169	20	67	87
53. Dom na Smrekovcu	1377	Črna	12 000	9 310	90	9 400	45	50	95
54. Koča na Ježevem	1140	Črna	4 500	—	—	—	—	—	—
55. Dom na Mali planini	1528	Črnuče	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
56. Češka koča na Spodnjih Ravnah	1543	Jezersko	13 300	2 653	362	3 015	40	28	68
57. Cojzova koča na Kokrskem sedlu	1791	Kamnik	19 600	3 071	148	3 219	33	66	99
58. Koča na Jermanovih vratih — na Kamniškem sedlu	1884	Kamnik	19 300	3 064	122	3 186	44	66	110
59. Dom Kokrskega odreda na Kališču	1565	Kranj	18 700	2 400	40	2 440	24	50	74
60. Planinski dom na Gospincu	1445	Kranj	55 000	3 200	—	3 200	40	12	52
61. Kranjski dom na Ledinah	1700	Kranj	8 700	2 800	—	2 800	60	—	60
62. Koča na Kriški gori	1582	Križe	22 000	17 412	88	17 500	31	18	49
63. Dom v Kamniški Bistrici	601	Ljubljana-matica	22 000	807	160	967	36	—	36
64. Koča na Loki pod Raduho	1580	Luče	16 000	1 276	18	1 294	58	46	104
65. Koča na Grohatu pod Raduho	1695	Mežica	8 900	1 650	57	1 707	21	30	51
66. Koča na Klemenči jami	1206	Solčava	7 200	160	6	166	22	20	42
67. Dom pod Storžičem	1123	Tržič	12 000	320	15	335	36	24	60
68. Kostanjčeva koča na Dobrči	1520	Tržič	12 300	435	41	476	22	—	22
69. Koča na Čreti	966	Vransko	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
70. Dom na Veliki planini	1550	Domžale	16 225	1 027	—	1 027	53	—	53
71. Dom na Menini planini	1453	Gornji grad	9 800	315	—	315	28	40	68
72. Mengeška koča na Gobavici	433	Janez Trdina Mengeš	18 900	13	—	13	2	—	2
73. Planinski dom Rašiške čete na Rašici	641	Rašica	8 500	—	—	—	—	—	—
74. Planinski dom na Resevni	682	Šentjur pri Celju	9 800	360	53	413	12	24	36
75. Koča pod Olševo	1260	Solčava	1 700	—	—	—	—	—	—
76. Planinski dom na Oljki	734	Polzela	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				15	30	45

3. KARAVANKE

77. Koča na Golici	1582	Jesenice	Koča je še v gradnji in ni evidentiranega obiska						
78. Dom Pristava na Javorniškem Rovtu	928	Javornik-Koroška Bela	28 000	1 370	25	1 395	42	22	64
79. Prešernova koča na Stolu	2139	Javornik-Koroška Bela	9 300	287	33	320	32	9	41
80. Dom na Peci	1665	Mežica	8 700	1 694	24	1 718	81	19	100
81. Dom na Uršlji gori	1696	Prevalje	17 300	557	—	557	70	—	70
82. Planinski dom na Šiji	1528	Planinac Kranj — VP 1098	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				38	—	38
83. Poštarska koča pod Plešivcem	800	PTT Maribor	23 400	1 188	19	1 207	13	10	23
84. Valvazorjev dom pod Stolom	1180	Radovljica	13 500	400	20	420	42	—	42
86. Roblekov dom pod Begunjščico	1757	Radovljica	7 850	470	25	495	25	15	40
87. Koča na Naravskih Ledinah	1128	Ravne	14 100	1 485	12	1 497	10	15	25
88. Dom na Kofcah	1505	Tržič	16 500	400	20	420	40	—	40
89. Dom na Zelenici	1536	Tržič	7 800	500	50	550	60	—	60

4. POHORJE S SV SLOVENIJO

90. Štuhcev dom pri Treh kraljih	1200	IMPOL — Slovenska Bistrica	PD je oddalo postojanko v najem DO IMPOL, zato podatki veljajo le za sobe, ki jih ima PD						
			3 000	500	80	580	10	24	34
91. Mariborska koča z razglednim stolpom	1040	Maribor-matica	19 000	1 600	344	1 944	45	14	59
92. Koča na Pesku	1382	Oplotnica	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				30	—	30
93. Ruška koča	1250	Ruše	45 000	3 200	198	3 398	21	15	36
94. Ribniška koča na Pohorju	1530	Sladki vrh	11 750	2 371	15	2 386	42	24	66
95. Koča pod Kremžarjevim vrhom	1161	Slovenj Gradec	37 500	1 810	89	1 899	21	43	64
96. Grmovškov dom pod Veliko Kopo	1380	Lesna — Slovenj Gradec	Ni v upravljanju PD, zato ni podatkov						
97. Koča Planinc	1010	Vuzenica	PD Vuzenica je sporočilo, da je koča zaprta						
98. Dom na Boču	698	Poljčane	16 500	1 020	—	1 020	15	30	45
99. Dom na Kozjaku	705	Kozjak Maribor	9 750	220	—	220	30	—	30

Zap. št.	PLANINSKA POSTOJANKA	Nadmorska višina m:	PLANINSKO DRUŠTVO	Število obiskovalcev po oceni	Število nočitev po knjigi gostov			Kapaciteta ležišč		
					domačih	tujih	skupaj	postelje	ležišča	skupaj
100.	Koča na Žavcarjevem vrhu	914	Maribor-matica	7 300	116	—	116	26	12	38
101.	Dom na Paškem Kozjaku	960	Velenje	14 000	270	—	270	22	18	40
102.	Dom na Klokočovniku	475	Loče	Koča je še v gradnji in ni evidentiranega obiska						
	5. ZASAVJE									
103.	Koča na Bohorju	925	Bohor Senovo	15 000	161	25	186	9	20	29
104.	Dom na Gorah	791	Dol pri Hrastniku	38 250	2 831	129	2 960	24	36	60
105.	Koča na Kalu	956	Hrastnik	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				32	18	50
106.	Dom na Kumu	1219	Kum Trbovlje	23 000	629	63	692	28	—	28
107.	Dom na Šmohorju	669	Laško	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				22	23	45
108.	Tončkov dom na Lisci	947	Lisca Sevnica	35 500	7 190	218	7 408	47	32	79
109.	Jurkova koča na Lisci	949	Lisca Sevnica	6 780	384	—	384	—	16	16
110.	Planinski dom II. grupe odredov na Jančah	794	Litija	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				16	20	36
111.	Dom pod Reško planino	738	Prebold	4 200	80	—	85	—	18	18
112.	Gašperjeva koča pod Velikim Kozjem	513	Radeče	Koča ne evidentira obiska						
113.	Koča na Kopitniku	914	Rimske Toplice	18 200	132	—	132	24	—	24
114.	Dragov dom na Homu	608	Zabukovica	10 800	121	4	125	8	25	33
115.	Dom na Mrzlici	1122	Trbovlje	30 856	2 256	—	2 256	98	—	98
116.	Koča na Zasavski gori	849	Zagorje	18 700	265	—	265	26	—	26
117.	Koča dr. Franca Goloba na Čemšeniški planini	1206	Zagorje	11 300	285	—	285	32	—	32
	6. DOLENJSKA									
118.	Dom Vinka Paderšiča na Gorjancih	822	Novo mesto	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
119.	Dom na Mirni gori	1048	Črnomelj	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				21	20	41
120.	Koča pri Jelenovem studencu	850	Kočevje	7 800	111	—	111	4	8	12
	7. PRIMORSKA IN NOTRANJSKA									
121.	Iztokova koča pod Golaki	1260	Ajdovščina	2 500	Postojanka je neoskrbovana, zato nočitve niso evidentirane			—	12	12
122.	Koča Antona Bavčerja na Čavnu	1242	Ajdovščina	9 100	188	3	191	30	10	40
123.	Planinski dom Kekec	310	Nova Gorica	88 000	—	—	—	—	—	—
124.	Pirnatova koča na Javorniku	1240	Idrija	5 400	80	7	87	27	12	39
125.	Koča na Hleviški planini	907	Idrija	10 200	185	12	197	6	6	12
126.	Koča na Snežniku	1796	Ilirska Bistrica	9 800	150	25	175	—	25	25
127.	Planinskih dom na Sviščakih	1242	Ilirska Bistrica	15 500	—	—	—	3	9	18
128.	Stjenkova koča na Trstelju	664	Nova Gorica	4 300	Postojanka nima prenočišč					
129.	Tumova koča na Slavniku	1028	OPD Koper	24 000	280	—	280	28	21	49
130.	Vojkova koča na Nanosu	1246	Postojna	29 000	105	45	150	16	32	48
131.	Koča Mladika na Pečni rebri	703	Postojna	Koča je zaprta zaradi adaptacije						
132.	Tončkov dom — Kališe	746	Logatec	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
133.	Koča na Planini	733	Vrhnika	2 000	—	—	—	13	—	13
134.	Dom Rudar Vojsko	1090	IMP Ljubljana	Dom upravlja DO IMP Ljubljana, podatkov ni				25	9	34
	8. BIVAKI									
	Julijske Alpe									
135.	Bivak pod Luknjo	1430	Dovje Mojstrana	Bivak je v adaptaciji in nima evidence				—	6	6
135.	Bivak pod Špikom	1420	Gozd Martuljk	369	138	—	138	—	6	6
136.	Bivak I. — Velika Dnina	2180	Jesenice	30	25	—	25	—	5	5

137. Bivak II. — Pod Rokavi	2140	Jesenice	80	47	—	47	—	5	5
138. Bivak III. — Za Akom	1340	Jesenice	150	87	—	87	—	8	8
139. Bivak IV. — Na rušju	1980	Jesenice	250	120	—	120	—	8	8
140. Maretova koča v Martuljku	930	Jesenice	1 500	403	—	403	—	20	20
141. Zavetišče (bivak) železarjev na Zadnjem Vogiu	1420	Jesenice	220	176	—	176	—	12	12
142. Bivak v Črniku nad Drežnico	1310	Kobarid	Bivak je na novo odprt in ni evidence				—	6	6
Kamniško-Savinjske Alpe									
143. Bivak pod Ojstrico	1700	Celje	Podatkov o obisku nismo dobili				—	4	4
144. Bivak v Kočni	1952	Kranj	Podatkov o obisku nismo dobili				—	6	6
145. Bivak pod Skuto	2104	Ljubljana-matica	Podatkov o obisku nismo dobili				—	12	12
146. Bivak v Storžiču	1750	Tržič	Podatkov o obisku nismo dobili				—	6	6
147. Bivak Pavla Kemperla pod Grintavcem		GRS Kamnik	Podatkov o obisku nismo dobili				—	4	4
9. ZAVETIŠČA									
Julijske Alpe									
148. Zavetišče na Robidenskem Brdu	715	Cerkno	6 000	—	—	—	2	—	2
149. Zavetišče v Šebreljah	815	Cerkno	2 000	—	—	—	—	—	—
150. Zavetišče na Planini Kuhinja	1012	Kobarid	Obiskov niso evidentirali, ker je še v gradnji				—	20	20
Kamniško-Savinjske Alpe									
151. Zavetišče v Gozdu	864	Križe	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
152. Zavetišče pri Pucu	750	Mežica	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov				Prenočišč ni		
154. Antejevo zavetišče na Travniku	1610	Ljubno	3 670	Nočitev niso evidentirali			—	12	12
155. Bivak GRS na Okrešlju	1370	Celje GRS	Objekt je zaprtega tipa namenjen GRS in ne evidentira obiska					12	12
156. Zavetišče GRS na Golleh	1340	Celje GRS	Objekt je zaprtega tipa namenjen GRS in ne evidentira obiska					16	16
157. Zavetišče GRS na Krvavcu	1620	Kranj GRS	Objekt je zaprtega tipa namenjen GRS in ne evidentira obiska						
Karavanke									
158. Zavetišče GRS na Španovem vrhu	1343	Jesenice GRS	Objekt je zaprtega tipa namenjen GRS in ne evidentira obiska					9	9
159. Zavetišče Pikovo	986	Mežica	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
160. Zavetišče Helena	730	Mežica	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
Pohorje s SV Slovenijo									
161. Zavetišče na Donački gori	550	Sloga Rogatec							
162. Zavetišče pri Knezu v Pernicah	1060	Vuzenica	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
163. Zavetišče Podipje	840	Vuzenica	Planinsko društvo ni posredovalo podatkov						
Primorska in Notranjska									
164. Zavetišče na Jelenku	1106	Idrija	9 000	—	—	—	—	—	—
165. Furlanovo zavetišče pri Abramu	915	Vipava	4 500	—	—	—	—	—	—
Skupaj:			1 745 105	159 484	12 739	172 223	3357	2609	5966
Leto 1982:			2 043 519	162 587	11 996	174 583	3006	2386	5392
Razlika:			— 298 414	— 3 103	+ 743	— 2 360	+ 351	+ 223	+ 574

PREGLED GRADBENIH INVESTICIJ V LETU 1983

Zap. št.	PLANINSKO DRUSTVO	PLANINSKA POSTOJANKA	Iz lastnih sredstev din	Prostovoljno delo ur	Prostovoljno delo v vrednosti din	Dotacije DD 1983 din
1.	Ajdovščina	Bavčarjevo zavetišče na Čavnu	48 010,00	352	6 336,00	—
		Iztokova koča pod Golaki	—	40	7 200,00	—
2.	Avtomontaža	Koča pod Voglom	125 000,00	1 775	319 500,00	—
3.	Bohinj-Srednja vas	Koča Jeseniško-Bohinjskega odreda na Uskovnici	70 000,00	—	—	—
		Koča Bohinjskih prvoborcev na Vojah	68 600,00	—	—	—
		Koča pod Bogatinom	76 111,00	50	9 000,00	—
4.	Bohor	Koča na Bohorju	91 220,00	280	50 400,00	—
5.	Bovec	Dom Petra Skalarja na Kaninu	150 000,00	1 540	277 200,00	850 000,00
6.	Celje	Kocbekov dom na Korošici	35 480,00	65	13 000,00	—
		Frischaufov dom na Okrešlju	—	112	20 200,00	—
7.	Cerkno	Dom na Poreznu	514 237,00	1 514	272 520,00	600 000,00
		Črni vrh	86 076,00	250	45 000,00	—
8.	Črna	Dom na Smrekovcu	187 765,00	100	18 000,00	—
9.	Dol pri Hrastniku	Dom na Gorah	1 484 713,00	3 780	680 400,00	—
10.	Domžale	Dom na Veliki planini	300 000,00	2 375	427 500,00	—
11.	Dovje Mojstrana	Aljažev dom v Vratih	552 447,00	80	14 400,00	—
12.	Gorje	Tržaška koča na Doliču	234 204,00	158	28 440,00	—
		Dom Planika pod Triglavom	609 467,00	172	30 960,00	—
13.	Gornji grad	Dom na Menini planini	684 200,00	3 600	648 000,00	—
14.	Gozd Martuljek	Bivak pod Špikom	4 419,00	320	57 600,00	—
15.	Idrija	Pirnatova koča na Javorniku	10 000,00	120	21 600,00	—
		Koča na Jelenku	15 000,00	80	14 400,00	—
		Koča na Hleviški planini	34 000,00	650	117 000,00	—
16.	Ilirska Bistrica	Dom na Sviščakih	—	50	9 000,00	—
17.	Impol	Štuhcev dom pri Treh kraljih	420 000,00	500	90 000,00	—
18.	Integral	Dom na planini pri Jezeru	97 300,00	10 140	1 825 200,00	1 000 000,00
19.	Janez Trdina	Mengeška koča na Gobavici	39 970,00	270	48 600,00	—
20.	Javornik	Kovinarska koča v Krmi	103 380,00	60	10 800,00	—
		Prešernova koča na Stolu	581 558,00	470	84 600,00	401 154,00
21.	Jesenice	Koča na Golici	602 589,00	3 010	541 800,00	1 000 000,00
		Tičarjev dom na Vršiču	143 347,00	300	54 000,00	—
		Erjavčeva koča na Vršiču	38 098,00	120	21 600,00	—
		Koča pri izviru Soče	20 273,00	40	7 200,00	—
		Zavetišče pod Špičkom	145 417,00	250	45 000,00	—
22.	Jezersko	Češka koča	370 000,00	320	57 600,00	—
23.	Kamnik	Koča na Kamniškem sedlu	251 965,00	2 200	396 090,00	2 000 000,00
24.	Kobarid	Koča na planini Kuhinja	136 980,00	1 211	217 980,00	—
		Koča na Stolu	99 253,00	1 689	304 020,00	—
25.	Kočevje	Koča pri Jelenovem studencu	60 262,00	56	10 080,00	—
26.	Kozjak MB	Dom na Kozjaku	14 628,00	350	63 000,00	—
27.	Kranj	Dom Kokrškega odreda na Kališču	60 000,00	200	36 000,00	—
		Dom na Gospincu	280 000,00	—	—	—
		Kranjski dom na Ledinah	55 000,00	—	—	—
28.	Krže	Koča na Kriški gori	150 000,00	420	33 600,00	—
29.	Kum Trbovlje	Dom na Kumu	257 500,00	2 385	429 300,00	—
30.	Lisca Sevnica	Tončkov dom na Lisci	260 000,00	250	40 000,00	—
		Jurkova koča na Lisci	—	516	92 800,00	—
31.	Ljubljana-matica	Triglavski dom na Kredarici	820 000,00	1 100	198 000,00	—
		Dom na Komni	1 835 000,00	—	—	—
		Koča pri Savici	191 959,00	—	—	—
		Dom v Kamniški Bistrici	371 631,00	—	—	—
32.	Ljubno ob Savinji	Antejevo zavetišče	6 000,00	97	17 500,00	—
33.	Loče	Dom v Klokočovniku	20 000,00	500	90 000,00	—
34.	Luče	Loka pod Raduho	175 000,00	810	145 800,00	—
35.	Maribor-matica	Mariborska koča	—	550	99 000,00	—
		Koča na Žavcarjevem vrhu	115 831,00	150	27 000,00	—
36.	Medvode	Dom v Tamarju	—	182	32 760,00	rebalans
37.	Mežica	Dom na Peci	34 441,00	250	45 000,00	—
		Koča na Grohatu	11 480,00	300	54 000,00	—
38.	Mozirje	Mozirska koča na Golteh	—	600	108 000,00	—
39.	Nova Gorica	Dom pri Krnskih jezerih	523 289,00	12 194	2 194 920,00	1 200 000,00
		Gomiščkovo zavetišče	31 807,00	878	158 040,00	—
		Planinski dom Kekec	267 530,00	90	16 200,00	—
		Stjenkova koča na Trstelju	16 219,00	80	14 400,00	—
		Dom Klementa Juga v Lepeni	1 139 633,00	776	139 190,00	—
40.	Podbrdo	Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti	47 017,00	140	25 200,00	—
41.	Poljčane	Dom na Boču	—	600	108 000,00	—
42.	Prebold	Dom pod Reško planino	135 000,00	700	126 000,00	—
43.	Prevalje	Dom na Uršlji gori	97 289,00	3 357	604 260,00	500 000,00
44.	PTT Ljubljana	Poštarski dom na Vršiču	107 199,00	1 356	244 080,00	—
45.	Radeče	Pogačnikov dom na Krških podih	—	—	—	—
46.	Radovljica	Valvazorjev dom	252 753,00	10	1 800,00	—
		Pogačnikov dom	633 382,00	100	18 000,00	—
47.	Rašica	Dom Rašiške čete	—	230	41 400,00	—
48.	Ravne	Dom na Naravskih ledinah	66 840,00	462	83 160,00	—
49.	Rimske Toplice	Koča na Kopitniku	74 176,00	250	45 000,00	—
50.	Rogaška Slatina	Zavetišče na Donački gori	—	12	2 160,00	—
51.	Ruše	Ruška koča	1 808 215,00	400	72 000,00	—
52.	Sladki vrh	Ribniška koča na Pohorju	—	—	—	—
53.	Slovenj Gradec	Koča pod Kremžarjevim vrhom	—	260	46 800,00	—
54.	Solčava	Koča na Klemenči jami pod Ojstrico	360 000,00	832	149 760,00	500 000,00

iz sredstev	Posojilo IS PZS	Ostale dotacije		Ostala posojila			Skupaj
PVP 1983		TKS	občine	ostali viri	banka	ostalo	
din	din	din	din	din	din	din	din
—	—	—	—	—	—	—	54 346,00
—	—	—	—	—	—	—	7 200,00
—	—	25 000,00	—	—	—	—	469 500,00
—	—	—	—	—	—	—	70 000,00
—	—	—	—	—	—	—	68 600,00
200 000,00	—	—	—	—	—	—	285 111,00
—	—	120 000,00	—	54 000,00	—	—	315 620,00
—	—	—	—	—	—	1 500 000,00	2 777 200,00
70 000,00	—	—	—	—	—	—	118 480,00
80 000,00	—	—	—	—	—	—	100 200,00
—	—	—	—	—	—	—	1 386 757,00
—	—	—	—	162 426,00	—	—	293 502,00
100 000,00	—	50 000,00	50 000,00	570 000,00	—	—	975 765,00
—	—	50 000,00	—	130 000,00	—	—	2 345 113,00
—	—	148 000,00	—	—	—	—	926 000,00
—	—	—	—	—	—	—	566 847,00
—	—	—	—	—	—	—	262 644,00
—	—	37 440,00	—	—	—	—	677 867,00
p 100 000,00	—	25 000,00	20 000,00	270 100,00	—	300 000,00	2 047 300,00
—	—	40 000,00	—	13 500,00	—	400,00	115 919,00
—	—	—	25 000,00	—	—	—	56 600,00
—	—	—	10 000,00	—	—	—	39 400,00
—	—	20 000,00	30 000,00	—	—	—	201 000,00
—	—	—	2 070 000,00	—	—	—	2 079 000,00
—	—	—	—	—	—	—	510 000,00
—	—	29 472,00	20 000,00	2 488 534,00	—	500 000,00	5 960 406,00
—	—	—	—	—	—	—	88 570,00
—	—	—	—	100 000,00	—	—	214 180,00
—	—	—	—	117 500,00	—	—	1 184 712,00
—	—	45 000,00	50 000,00	873 345,00	—	—	3 112 734,00
—	—	—	—	—	—	—	197 734,00
—	—	—	—	—	—	—	59 698,00
—	—	—	—	—	—	—	27 473,00
—	—	—	—	—	—	—	190 417,00
—	—	90 000,00	—	—	—	—	517 600,00
300 000,00	—	—	—	—	—	—	2 948 055,00
p 100 000,00	—	—	—	—	—	—	454 960,00
—	—	—	—	—	—	25 000,00	428 273,00
—	—	28 000,00	—	—	—	—	98 342,00
—	—	—	—	100 000,00	—	—	177 628,00
—	—	100 000,00	—	—	—	—	196 000,00
—	—	—	—	100 000,00	—	—	500 000,00
—	—	—	—	—	—	—	55 000,00
—	—	35 000,00	—	65 000,00	—	—	283 600,00
p 80 000,00	—	420 000,00	—	82 500,00	—	—	1 269 300,00
—	—	—	—	—	—	—	300 800,00
—	—	—	—	144 200,00	—	—	247 000,00
—	—	—	—	23 982 000,00	—	3 000 000,00	28 000 000,00
—	—	—	—	1 165 000,0	—	—	3 000 000,00
—	—	—	—	—	—	—	191 959,00
—	—	—	—	—	—	—	371 631,00
—	—	—	—	—	—	—	31 000,00
—	—	7 500,00	—	20 000,00	—	—	190 000,00
100 000,00	—	—	—	—	—	—	420 800,00
—	—	61 000,00	—	147 017,00	—	—	243 047,00
—	—	—	—	—	—	—	142 831,00
—	—	—	—	—	—	—	32 760,00
p 150 000,00	—	50 000,00	—	—	—	—	279 441,00
p 50 000,00	—	50 000,00	—	—	—	—	165 480,00
80 000,00	—	—	—	—	—	—	188 000,00
—	—	—	—	—	—	—	3 918 209,00
—	—	—	—	—	—	—	189 847,00
—	—	—	—	—	—	—	283 730,00
—	—	—	—	—	—	—	30 619,00
—	—	—	—	—	—	—	1 278 813,00
—	—	—	—	—	—	—	72 217,00
—	—	—	—	—	—	—	108 000,00
—	—	—	—	—	—	—	261 000,00
—	—	320 000,00	—	480 000,00	—	—	2 001 549,00
p 70 000,00	—	—	—	671 417,00	—	—	1 092 696,00
50 000,00	—	—	—	—	—	—	50 000,00
50 000,00	—	—	—	—	—	—	254 553,00
p 50 000,00	—	60 000,00	—	—	—	—	761 382,00
—	—	—	—	—	—	—	41 400,00
50 000,00	—	50 000,00	—	—	—	—	250 000,00
—	—	—	—	—	—	—	119 176,00
—	—	—	—	—	—	—	2 160,00
—	—	—	—	—	—	—	1 880 215,00
—	—	—	—	—	397 630,00	—	397 630,00
—	—	—	—	—	—	—	46 800,00
179 436,00	—	67 000,00	—	138 000,00	—	—	1 394 196,00

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	PLANINSKA POSTOJANKA	Iz lastnih sredstev din	Prostovoljno delo ur	Prostovoljno delo v vrednosti din	Dotacije DD 1983 din
55.	Sovodenj	Dom Triglavske XXXI. udarne divizije Ermanovec	293 288,00	1 657	290 160,00	—
56.	Šentjur	Dom na Resevni	140 000,00	250	45 000,00	—
57.	Škofja Loka	Dom Škofjeloškega odreda na Blegošu	281 437,00	—	—	—
58.	Tolmin	Koča na Razor planini	100 000,00	750	135 000,00	—
59.	Trbovlje	Dom na Mrzlici	40 425,00	2 025	369 360,00	—
60.	Tržič	Dom na Zelenici	820 000,00	—	—	—
		Dom na Kofcah	878 100,00	850	153 000,00	300 000,00
61.	Velenje	Dom na Paškem Kozjaku	26 069,00	387	69 660,00	—
62.	Vrhnika	Zavetišče na Planini	26 080,00	625	112 500,00	—
63.	Zabukovica	Dom na Homu	14 500,00	162	29 160,00	—
64.	Zagorje	Koča na Čemšeniški planini	284 740,00	210	37 800,00	—
		Koča na Zasavski gori	28 191,00	30	5 400,00	—
65.	Železničar LJ	Kosijev dom v Vogarju	200 000,00	990	178 200,00	—
66.	Železniki	Koča na Ratitovcu	56 581,00	400	72 000,00	—
67.	MK PZS	MC v Bavšici	—	200	36 000,00	323 246,00
		Skupaj 1983:	21 899 571,00	78 049	14 046 820,00	8 674 400,00
		V letu 1982:	25 836 223,00	78 792	12 606 720,00	8 551 971,00
		Razlika:	— 3 936 652,00	— 743	+ 1 442 100,00	+ 122 429,00

iz sredstev	Posojilo IS PŽS	Ostale dotacije		Ostala posojila			Skupaj
PVP 1983		TKS	občine	ostali viri	banka	ostalo	
din	din	din	din	din	din	din	din
—	—	54 000,00	25 000,00	142 182,00	—	—	804 630,00
—	—	142 000,00	—	—	—	—	327 000,00
70 000,00	—	—	—	—	—	—	351 437,00
200 000,00	—	—	—	—	—	—	535 000,00
—	—	97 630,00	—	800 000,00	—	—	1 307 415,00
—	—	—	—	—	—	—	820 000,00
—	—	—	2 658 459,00	—	—	—	3 989 559,00
—	—	100 000,00	—	—	—	—	195 729,00
—	—	35 000,00	—	5 000,00	—	—	178 580,00
—	—	—	—	—	—	—	53 660,00
31 324,00	—	80 000,00	75 000,00	12 300,00	—	—	521 164,00
—	—	—	—	—	—	—	33 591,00
—	—	—	—	—	—	—	1 078 200,00
—	—	—	—	—	—	700 000,00	128 581,00
—	—	—	—	—	—	—	359 246,00
2 110 760,00	—	2 437 042,00	5 083 459,00	32 833 921,00	397 630,00	6 025 400,00	93 511 003,00
1 630 000,00	100 000,00	3 483 229,00	1 474 264,00	8 872 365,00	350 806,00	670 000,00	63 575 578,00
+ 480 760,00	— 100 000,00	— 1 046 187,00	+ 3 609 195,00	+23 961 556,00	+ 46 824,00	+ 5 355 400,00	+ 29 935 425,00

PREGLED OBISKOV PO NARODNOSTIH

Država	Število obiskovalcev
Jugoslavija	1 708 861
Italija	10 416
Avstrija	10 004
Nemčija	9 234
Anglija	533
Francija	381
Švica	433
Madžarska	289
ČSSR	1 765
Poljska	165
ZDA	387
Danska	56
SSSR	43
Švedska	172
Belgija	368
Grčija	32
Romunija	15
Nizozemska	1 655
Kanada	143
Bolgarija	22
Avstralija	16
Norveška	42
Španija	15
DDR	4
Japonska	17
Ostali	37
Skupaj:	1 745 105

NESREČE V GORAH SLOVENIJE 1983

Zap. št.	Kraj nesreče — pogorje	Datum nesreče	Ime in priimek ponesrečenca	Rojstni datum	Državljanstvo
1.	Krn, Julijske Alpe	2. 1. 1983	Birsa Silvester	9. 2. 1936	SFRJ
2.	Grintovec — nad Jamami, Kamniške Alpe	2. 1. 1983	Gabrielčič Dušan	12. 2. 1966	SFRJ
3.	Kokrško sedlo, Kamniške Alpe	2. 1. 1983	Kordiš Roman	2. 10. 1962	SFRJ
4.	Ojstrica — juž. pob., Kamniške Alpe	2. 1. 1983	Primožič Anton	27. 5. 1940	SFRJ
5.	Vršič — vrh, Julijske Alpe	8. 1. 1983	Matejčič Lenko	19. 8. 1957	SFRJ
6.	Pot na Komno, Julijske Alpe	22. 1. 1983	Podobnik Sandi	14. 9. 1930	SFRJ
7.	Koča pod Bogatinom, Julijske Alpe	28. 1. 1983	Režonja Štefan	3. 10. 1959	SFRJ
8.	Triglav — Bavarska smer, Julijske Alpe	29. 1. 1983	Cajzek Alojz	31. 5. 1962	SFRJ
9.	Brana — severno pobočje, Kamniške Alpe	5. 2. 1983	Homar Ciril	31. 5. 1956	SFRJ
10.	Bobnar v Brani, Kamniške Alpe	29. 2. 1983	Levstek Luka		SFRJ
11.	Cosinov koren nad Podkorenom	27. 2. 1983	Grilc Friderik	14. 10. 1925	SFRJ
12.	Ribno Selo — proti Boh. Bela, predgorje	11. 3. 1983	Gracelj Ivana	5. 6. 1897	SFRJ
13.	Logarska dolina, Kamniške Alpe	20. 3. 1983	Planinšek Rudi	22. 11. 1938	SFRJ
14.	Porezen	27. 3. 1983	Zupan Uroš	20. 11. 1965	SFRJ
15.	Lajnar — južno pobočje, Julijske Alpe	27. 3. 1983	Magajna Pavel	26. 1. 1965	SFRJ
16.	Na poti čez Prag — Triglav, Julijske Alpe	16. 4. 1983	Šebek Dijana	20. 3. 1961	SFRJ
17.	Storžič — južno pobočje, Kamniške Alpe	24. 4. 1983	Strukelj Franc		SFRJ
18.	Lučka Bela — žleb pod Presedljajem, Kamniške Alpe	6. 1983	Tratnik Magda		
19.	Okrešelj — Zaspani hrib, Kamniške Alpe	7. 5. 1983	Mastnak Marjan	5. 8. 1935	SFRJ
20.	Brana — sev. pobočje pod Kam. sedlom, Kamniške Alpe	10. 5. 1983	Hadler Zsuzsanne	2. 7. 1923	Madž.
21.	Studor — sev. stena, Julijske Alpe	15. 5. 1983	Šurc Matej	11. 5. 1961	SFRJ
22.	Špik — sev. stena — Dibonova smer, Julijske Alpe	21. 5. 1983 21. 5. 1983	Zellinger Günther Mayerhofer Rudolf	18. 8. 1958 20. 8. 1957	Avst. Avst.
23.	M. Mojstrovka — JV ostenje, Julijske Alpe	26. 5. 1983	Zekanović Siniša Petković Slobodan Madžarac Zoran	11. 9. 1968 12. 4. 1966 19. 9. 1968	SFRJ SFRJ SFRJ
24.	Ojstrica — Kocbekov greben, Kamniške Alpe	4. 6. 1983	Kranjc Vlado	21. 3. 1916	SFRJ
25.	Brana — sev. pobočje, Kamniške Alpe	11. 6. 1983	Zlof Drago	30. 10. 1940	SFRJ
26.	Pod Korošico, Karavanke	11. 6. 1983	Rožič Filip	1941	SFRJ
27.	Pod Starec vrhom, Julijske Alpe	12. 6. 1983	Raclet Berthe	4. 6. 1961	Fran.
28.	Raduha — Grohat, Kamniške Alpe	19. 6. 1983	Povše Urška	5. 11. 1974	SFRJ
29.	Triglav — sev stena, Julijske Alpe	26. 6. 1983	Gnezda Franc Skvarča Srečko	21. 2. 1957 27. 2. 1967	SFRJ SFRJ
30.	JV stena Goličice — pov. Vršič—Malkot—Jalovec, Julijske Alpe	26. 6. 1983	Lozej Kate Lozej Angelo	7. 12. 1924 7. 5. 1927	SFRJ SFRJ

Prebivališče kraj, ulica	Poškodbe	Vzrok nesreče
N. Gorica, Cankarjeva 15	smrtna — zlom tilnika	zdrs na snegu — invalid
Ljubljana, Mivka 19	poškodbe glave, leve roke in bolečine v hrbtenici	zdrs na snegu — samo cepin
Ljubljana, Novosadska 18	zlom desne stegnenice in odrgnine po telesu	zdrs na snegu — smučarske palice, dereze v nahrbtniku
Celje, Na zelenici 8	zlom obeh gležnjev, obtolčenine	zdrs na snegu — pomanjkanje izkušenj
Zagreb	zlom desne noge v gležnju	padec na snegu
Ljubljana, Hudovernikova 30	zlom d. roke, poškodbe na glavi in 8 rebrov zlomljenih	zdrs na snegu — padec po skalah
Borovnica 264	bolezen — visoka temperatura	
Rim. Toplice, Senežete 5	smrtna	spuščanje ob vrvi, klin se je izpulil
Domžale, Dob 37	smrtna	sestop — zdrs na zmrznjenem snegu
Ljubljana	smrtna — poškodbe glave in zasut v plazu	snežni plaz
Podkoren 74	smrtna — srčna slabost	
Ribno 29	smrtna — utopljena	ponoči je zašla, v vodi ji je spodrsnilo
Liboje 121	smrtna	izčrpanost na tekmi — prevelik napor
Bohinjska Bela	bolezen	neznan
Petrovo brdo, Gore 30	smrtna	zdrs na snegu oz. zmrznjeni trasi
Osijek, V. D. Bjedića 16	smrtna	zdrs na snegu s cepinom
Tržič, Bistrica	smrtna	nesreča z jadralnim letalom
	smrtna — okostje in drugi ostanki	neznan
Celje, Trnovlje 169 a	poškodbe kolka, udarec v ledvice	padec pri turnem smučanju
Budapest, Varasnovo 72	smrtna	zdrs v brezpotju, padec 30 m
Jesenice, Bokalova 13	zlom leve noge v kolku	padec v steni
Linz, Noraugasse 5 Graz, Bobenlergerst. 7	izčrpanost — duševna depresija izčrpanost — duševna depresija	
Vukovar, Adlića 4 Vukovar, Lužac 48 Vukovar, Prol. brig. 30	lažje poškodbe, izčrpanost	nepromišljenost, neizkušenost, nevzdržljivost, pomanjkanje alpinistične tehnike in opreme
Celje, Klajnškova 8	smrtna	pod nogo se mu je odkrušil kamen, padec 150 m
Celje, Kajuhova 9	poškodba temena glave, prsni koš	zdrs na snežišču, brez derez in cepina, 100—150 m
Tržič, Loka 24	smrtna	zds in padec, ca. 40 m
Isere, La Barie Mautgossan	težja poškodba kolena in pogačice	zdrs na mokrem terenu
Ljubljana, Pot na Fužine 39	težja bolezen	sleplč
Idrija, Trg svobode 7 Idrija	izčrpanost, odrgnine na kolenu	zašla izven smeri
Zagreb, Z. Brigade Zagreb, Z. Brigade	smrtna smrtna	zdrs na snegu z derezami — brez cepina

Zap. št.	Kraj nesreče — pogorje	Datum nesreče	Ime in priimek ponesrečenca	Rojstni datum	Državljanstvo
31.	Okrešelj — Turski žeb, Kamniške Alpe	2. 7. 1983	Grandovec dr. France	5. 8. 1934	SFRJ
32.	Kočna — Zg. Dolca, Kamniške Alpe	5. 7. 1983	Cotar Bojan	29. 8. 1961	SFRJ
33.	Triglav — Skalaška, Julijske Alpe	6. 7. 1983	Leskošek Bojan	6. 1. 1961	SFRJ
34.	Triglav — Kredarica, Julijske Alpe	7. 7. 1983	Velikonja Peter		SFRJ
35.	Špik — Dibonova smer, Julijske Alpe	9. 7. 1983	Goljič Simona	15. 1. 1963	SFRJ
36.	Storžič — levo od Žrela, Kamniške Alpe	9. 7. 1983	Kuželj Samo	6. 7. 1968	SFRJ
37.	Triglav — na ledeniku, Julijske Alpe	22. 7. 1983	Teraš Mirko	28. 10. 1966	SFRJ
38.	Triglav — smer Melba, Julijske Alpe	24. 7. 1983	Tomek Milan Borovec Peter	22. 5. 1945 19. 5. 1966	ČSSR ČSSR
39.	Žagarjev graben — Vogel, Julijske Alpe	24. 7. 1983	Havelkova Olga	12. 7. 1923	ČSSR
40.	Knežke Ravne, predgorje	25. 7. 1983	Cvek Avguštin	23. 1. 1936	SFRJ
41.	Triglav — sev. stena — Zahodna zajeda, Julijske Alpe	5. 8. 1983	Böhm Karol	20. 8. 1959	ČSSR
42.	Triglav — sev. stena, Julijske Alpe	6. 8. 1983	Krajšek Uroš	8. 1. 1962	SFRJ
43.	Martuljek — Za Akom, Julijske Alpe	10. 8. 1983	Pečar Meta	14. 5. 1922	SFRJ
44.	Veliki Draški vrh — smer Trapeza, Julijske Alpe	11. 8. 1983	Tavčar Vili Mravlje Milan	7. 6. 1958 4. 7. 1944	SFRJ SFRJ
45.	Prisojnik, Julijske Alpe	14. 8. 1983	Gorenjak Srečko	21. 5. 1961	SFRJ
46.	Triglav — Kredarica, Julijsk Alpe	15. 8. 1983	Lunaček Boris	5. 4. 1949	SFRJ
47.	Triglav — pot čez Plamenice, Julijske Alpe	17. 8. 1983	Eržen Ema	23. 5. 1969	SFRJ
48.	Dom pod Golico, Karavanke	19. 8. 1983	Koblar Stane	29. 3. 1919	SFRJ
49.	Med Savico in Komno — brezpotje Julijske Alpe	20. 8. 1983	Bilič Josip Klenovšek Vili	19. 3. 1930 20 11. 1948	SFRJ SFRJ
50.	Krn — koča, Julijske Alpe	21. 8. 1983	Dacar Julijana	9. 8. 1948	SFRJ
51.	Vežica — smer Geršak-Gričar, Kamniške Alpe	21. 8. 1983	Lanišek Sonja	4. 11. 1961	SFRJ
52.	Na Grohotu — pod Raduho, Kamniške Alpe	22. 8. 1983	Kolar Boris	9. 9. 1959	SFRJ
53.	Triglav, Julijske Alpe	22. 8. 1983	Ledinek Jožica		SFRJ
54.	Triglav — pot Dolič—Vrh, Julijske Alpe	27. 8. 1983	Težak Jože	14. 3. 1935	SFRJ
55.	Triglav — Staničeva koča, Julijske Alpe	27. 8. 1983	Zajec Alojz	17. 4. 1950	SFRJ
56.	Triglav — vrh—Dolič, Julijske Alpe	9. 9. 1983	Temlin Darja	29. 10. 1961	SFRJ
57.	Triglav, pot Staničeva koča—Vrata, Julijske Alpe	11. 9. 1983	Gantar Marjan	23. 4. 1930	SFRJ
58.	Plevelniki — Kepa, Karavanke	23. 9. 1983	Jamnik Rajko	17. 8. 1924	SFRJ
59.	Planjava — Kamniško sedlo, Kamniške Alpe	25. 9. 1983	Jazbec Dragica	9. 5. 1955	SFRJ
60.	Triglav — Planika, Julijske Alpe	27. 9. 1983	Vogelnik Marcel	27. 11. 1957	SFRJ

Prebivališče kraj, ulica	Poškodbe	Vzrok nesreče
Maribor, Majerjeva 17	poškodovan gleženj, zvin, praske po slegnu in rokah	zdrs
N. Gorica, Gregorčičeva 13	zvin desnega gležnja, odrgnine po glavi	zdrs na melišču
Ljubljana, Grafenauerjeva 29	poškodba gležnja, odrgnine	padec, odlom oprimka
Kranj, Zg. Bitnje 109	zlom levega gležnja	padec
Ljubljana, Na Peči 4	udarec v tilnik in čelo, krvavitev iz nosu	padajoče kamenje
Kranj, Gubčeva 2	poškodba glave, rame, hrbet — odrgnine	padec v skalah, ca. 8 m
Mojstrana, Triglavska 67	kompliciran zlom leve podlahti	padec pri smučanju, trening
Ostrava, Vyroči 40 Ostrava, Balzakova 9	smrtna smrtna	padec v navezi — možno tudi padajoče kamenje
Praga	zlom desne noge nad gležnjem	zdrs na mokrem terenu
Kneža 17	smrtna	zdrs na mokrem terenu
Vrbove, Hviecdoslavova 889	zlom desnega gležnja	zdrs in padec
Medvode, Klanjska 4	udarec v komolec in šok od padca	padel ca. 40 m — sopleznlec ga je zadržal
Ljubljana, Rašiška 20	smrtna	zdrs na kamnitih ploščah
Radovljica, Tavčarjeva 1 a Radovljica, Gorenjska c. 33	smrtna smrtna	odlom luske, padec drugega v navezi izruval varovalni klin
Celje, Ul. F. žrtev 23	poškodba glave, zlomil roko v zapestju, odrgnine	zdrs — padec prvega v navezi
Ljubljana, Cankarjeva 4	bolezen — obolelost ledvic	
Škofja Loka, Ševlje 28	smrtna	padajoče kamenje — sprožil kozorog
Jesenice, Bokalova 9	smrtna — možganska kap	
Kranj, Delavska 19 Kranj, Delavska 19	zlom desne ključnice	zašla s poti v steno — zdrs in padec 30 m
Ljubljana, Ziherlova 4	izčrpanost	prehud napor in vročina
Kamnik, Laniše 11	smrtna	padec — odtrgal se je oprimek, padla 8 m
Mežica, Prežihova 17	zvin gležnja na desni nogi	pri hoji zdrs na skali
	poškodbe od strele	strela
Dole pri Suhorju	kompliciran zlom roke	padajoče kamenje
Trebnje, Potoki 3	infarkt	napor
Ljubljana, Kozinova 5	poškodba levega gležnja	napačna obremenitev noge
Dolenja vas 12 pri P. Gradcu	izčrpanost	pomanjkanje telesne vzdržljivosti
Medvode, Kuraltova 1	smrtna	padec
Tržič, Križe 22	težja bolezen	napad dobila med potjo
Radovljica, Ljubljanska 159	bolezen — visoka temperatura, bljuvanje krvi	

Zap. št.	Kraj nesreče — pogorje	Datum nesreče	Ime in priimek ponesrečenca	Rojstni datum	Državljanstvo
61.	M. Ponce, Julijske Alpe	7. 11. 1983	Malovič Lazar	29. 6. 1935	SFRJ
62.	Razor Planina, Julijske Alpe	13. 11. 1983	Leban Nataša	24. 4. 1964	SFRJ
63.	Pot Klem. pl. v Logarsko dol. Kamniške Alpe	20. 11. 1983	Bezovnak Robert	19. 9. 1960	SFRJ
64.	Kurica — zg. Krma, Julijske Alpe	30. 11. 1983	Gnezda Franc	21. 2. 1967	SFRJ
65.	Mozirska planina, Kamniške Alpe	10. 12. 1983	Goličnik Pavel	17. 1. 1929	SFRJ
	Za slednje reševalne akcije oziroma nesreče ni poročil:				
66.	Skalnata stena Ranšča, Kamniške Alpe		Žnidar Janez		SFRJ
67.	Češka koča, Kamniške Alpe	19. 6. 1983	P. Anton		SFRJ
68.	Koluder nad zaselkom Vrsnik, Julijske Alpe	23. 8. 1983	Jelpek Fritz		ZRN

Prebivališče kraj, ulica	Poškodbe	Vzrok nesreče
Kranjska gora, Ledine 9	nn	nn
Podbrdo 49	poškodba nosne kosti, obraza, zob, nezavest	vrv sprožila kamen
Ljubno, Ivanje 6	smrtna	zdrs
Idrija, Trg svobode 7	poškodbe levega gležnja	zdrs na poledeneli površini
Mozirje, Smihel 26	dvojni zlom leve noge — gležnj	padec na poti
Zg. Brnik	hujše poškodbe	odlom oprimka, padec 8 m v potok
Kropa	hujše poškodbe	padec iz jekl. vrvi tovorne žičnice
Hanover	smrtna	zdrs v 160 m globok prepad

POIZVEDOVALNE — ISKALNE AKCIJE

Zap. št.	Kraj nesreče — pogorje	Datum nesreče	Ime in priimek ponesrečenca	Rojstni datum	Državljanstvo
1.	Dolina Pišnice, Julijske Alpe	2. 2. 1983	Frank Orgen Kristianes Volund Per Hjerrild Finn Nielsen	25. 10. 1959 6. 8. 1961 19. 6. 1960	Danska Danska Danska
2.	Šite, smer Jeslh-Potačnik, Julijske Alpe	6. 2. 1983	Kunaver Vlasta Honzak Lidija	6. 3. 1963 15. 7. 1956	SFRJ SFRJ
3.	Velika planina, Kamniške Alpe	27. 2. 1983	Ložar Jakob	1926	SFRJ
4.	Področje Komne, Julijske Alpe	27. 3. 1983	Klinec Elizabeta Klinec Janja	12. 8. 1959 11. 6. 1962	SFRJ SFRJ
5.	Petrovo brdo—Porezen—Soriška planina, predgorje	1. 4. 1983	Magajna Pavel	26. 1. 1936	SFRJ
6.	Soriška planina — Lajnar, predgorje	6. 4. 1983	Magajna Pavel	26. 1. 1936	SFRJ
7.	Slemenova špica — sev. stena, Julijske Alpe	1. 5. 1983	Zinauer Milan	23. 10. 1908	SFRJ
8.	Korošica, Karavanke	14. 5. 1983	Rožič Filip	1914	SFRJ
9.	Vogradi nad pl. Lazam, Julijske Alpe	26. 6. 1983	Revnik Peter	2. 8. 1948	SFRJ
10.	Krvavec, Kamniške Alpe	4. 7. 1983	NN		SFRJ
11.	Kokrško sedlo, Kamniške Alpe	21. 8. 1983	Knific Matjaž	3. 9. 1959	SFRJ
12.	Dolina Vrat, Julijske Alpe	31. 8. 1983	Kolbel Rafko	23. 7. 1963	SFRJ
13.	Tominškova pot na Triglav, Julijske Alpe	14. 9. 1983	Gregorc Janko Cokan Mirko	 6. 3. 1958	SFRJ SFRJ
14.	Triglav, pot čez Prag—Kredarica, Julijske Alpe	16. 9. 1983	Velikonja Peter Bevc Peter	11. 5. 1955	SFRJ SFRJ
15.	Begunjščica vzh. greben, Karavanke	23. 9. 1983	NN		nn
16.	Rušica in Rigljica (Martul. skupina), Julijske Alpe	25. 9. 1983	Volontar Klemen Kolbel Rafael	18. 11. 1962 23. 7. 1963	SFRJ SFRJ
17.	Velika poljana — Storžič, Kamniške Alpe	17. 10. 1983	Kozamernik Ivo		SFRJ
18.	Kotli pod Škrlatico, Julijske Alpe	20. 11. 1983	Oblak Stane Žakelj Pavel	30. 4. 1961 7. 5. 1960	SFRJ SFRJ
19.	Konc—Žmavčarji—Bivak pod Skuto—Turska gora, Kamniške Alpe	1. 12. 1983	Črv Milan		SFRJ
20.	Kotliči—Boštjanca—Okrešelj, Log. dolina, Kamniške Alpe	1. 12. 1983	Sušnik Peter Jeločnik Aleš	4. 7. 1953	SFRJ SFRJ

Prebivališče kraj, ulica	Poškodbe	Vzrok nesreče
Fulebjerg	brez poškodb	
Lyngby	brez poškodb brez poškodb	
Ljubljana, Mesesnelova 8 Ljubljana, Beljačka 20	brez poškodb brez poškodb	
Domžale, Blejčeva 23	brez poškodb	
Grosuplje, Pod hribom Grosuplje, C. III/5	brez poškodb brez poškodb	
Petrovo brdo	brez poškodb	
Petrovo brdo	brez poškodb	
Ljubljana, Maljaževa 3	brez poškodb	zašel s poti v steno
Tržič, Loka 24		
Ljubljana, Črtomirova 1		
Medvode, Goričane 70 b	brez poškodb	
Jesenice, C. revolucije 5		
Žalec, Dobršana vas 35 Kasaze 22, Petrovče	brez poškodb brez poškodb	pijanost pijanost
Zg. Bitnje 109	brez poškodb brez poškodb	
Mojstrana, A. Robiča 41 Jesenice, C. revolucije 5	brez poškodb brez poškodb	pozno sestopila po neoznačeni poti
Tržič	brez poškodb	oskrbnik na V. Poljani se ni pravočasno vrnil
Ljubljana, Št. Jošt 41 Ljubljana, Št. Jošt 1		
Ljubljana, Parmova 34		
Ljubljana, Jakšičeva 2 Ljubljana, Brat. ploš. 20		

PREGLED NAROČNIKOV PLANINSKEGA VESTNIKA L. 1982 in L. 1983

Zap.št.	PLANINSKO DRUŠTVO	Članstvo 1982	Naročniki 1982	Članstvo 1983	Naročniki 1983
1.	Agrostroj Ljubljana	70	—	51	—
2.	Aero Celje	420	—	474	—
3.	Ajdovščina	419	21	239	20
4.	Avtomontaža Ljubljana	210	—	383	—
5.	Akademsko PD Ljubljana	98	—	104	—
6.	Avtotehna Ljubljana	30	—	76	—
7.	Blagajana	113	17	64	15
8.	Bled	719	28	656	27
9.	Bohinj-Srednja vas	580	28	620	23
10.	Bohinjska Bistrica	539	26	559	20
11.	Bohor Senovo	1 243	10	1 221	8
12.	Bovec	278	11	319	11
13.	Borovnica	91	9	130	11
14.	Brežice	471	20	500	17
15.	Celje	1 444	185	1 285	154
16.	Cerknica	123	7	166	7
17.	Cerkno	935	20	945	14
18.	Črna	1 620	30	1 715	28
19.	Črnuče	592	21	308	19
20.	Črnomelj	63	9	73	6
21.	Delo Ljubljana	301	5	373	—
22.	Dol	911	5	943	9
23.	Dolga pot	—	—	44	—
24.	Domžale	974	78	955	74
25.	Donit	170	6	93	6
26.	Donačka gora	129	2	165	2
27.	Dovje-Mojstrana	657	24	688	16
28.	Drago Bregar	516	—	419	—
29.	Dramlje	73	4	94	4
30.	Dravograd	374	17	325	17
31.	Fram	204	1	165	1
32.	Gorenje — Fecro, Sl. Gradec	132	—	154	—
33.	Gradis	158	—	239	—
34.	Gorje	823	16	753	15
35.	Gornik	135	—	108	—
36.	Gornji grad	332	28	383	19
37.	Gornja Radgona	326	9	448	9
38.	Gorenja vas	186	8	221	12
39.	Gozd Martuljek	298	7	316	5
40.	Hotiza	50	—	50	—
41.	Hrastnik	819	17	693	17
42.	Idrija	863	48	840	41
43.	Ig	100	3	69	1
44.	Ilirska Bistrica	1 431	29	1 388	22
45.	Ines Ribnica	70	2	76	2
46.	Instalacija Ljubljana	160	—	180	—
47.	Integral	211	—	218	—
48.	IMP Ljubljana	383	—	445	—
49.	IMPOL Slovenska Bistrica	686	26	756	21
50.	ISKRA Ljubljana	336	—	407	—
51	Janez Trdina Mengeš	521	48	487	36
52.	Javornik	1 835	20	1 900	14
53.	Jesenice	2 015	95	2 085	83
54.	Jezersko	196	15	300	16
55.	Jugobanka	30	—	62	—
56.	Kamnik	1 376	142	1 387	111
57.	Kanal	211	—	209	—
58.	Kidričevo	24	6	23	3
59.	Kobarid	456	22	478	19
60.	Kočevje	396	24	406	25
61.	KOMPAS Ljubljana	57	—	51	—
62.	Komun. podjetje Ljubljana	25	—	35	—
63.	Kozjak Maribor	282	—	282	—

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	Članstvo 1982	Naročniki 1982	Članstvo 1983	Naročniki 1983
64.	Kranj	3 350	304	3 050	259
65.	Kranjska gora	280	13	280	14
66.	Križe	501	1	605	2
67.	KUM Trbovlje	738	5	837	5
68.	Lenart	333	8	354	7
69.	Lesnina Ljubljana	148	—	170	—
70.	Laško	479	35	487	33
71.	Lisca Sevnica	1 021	27	1 064	27
72.	Litija	562	48	660	31
73.	Litostroj	445	—	450	—
74.	Ljubljana-matica	7 703	1 421	8 248	1 145
75.	Ljubno	299	6	354	5
76.	Ljutomer	436	13	456	11
77.	Logatec	368	18	358	14
78.	Lovrenc	479	12	524	8
79.	Loče	129	7	131	6
80.	Luče	362	16	331	15
81.	Majšperk	158	3	168	2
82.	Maribor-matica	3 444	286	3 533	238
83.	Mariborski tisk	380	—	380	—
84.	Medvode	455	37	710	26
85.	Metlika	17	—	100	—
86.	Mežica	1 255	14	1 304	11
87.	Mirna	21	4	116	5
88.	Mislinja	85	2	115	2
89.	Mozirje	532	13	736	14
90.	Mura — Murska Sobota	406	—	415	—
91.	MTT Maribor	300	—	324	—
92.	Matica — Murska Sobota	290	59	342	51
93.	Nova Gorica	1 433	105	1 371	98
94.	Novo mesto	1 056	42	1 047	33
95.	Obrtnik Ljubljana	250	—	210	—
96.	Očnica Ljubljana	548	—	524	—
97.	Oplotnica	50	—	70	—
98.	Ormož	238	9	206	7
99.	Obalno PD Koper	1 006	99	1 276	81
100.	Onger Mengeš	—	—	604	—
101.	Planinac Kranj	345	—	350	—
102.	Podbrdo	159	9	189	9
103.	PAP Ljubljana	54	—	105	—
104.	Podnanos	—	—	82	—
105.	Poljčane	896	10	891	14
106.	Polzela	530	15	445	15
107.	Postojna	500	32	350	29
108.	Preserje	127	24	138	18
109.	Prevalje	1 611	21	1 673	38
110.	Prebold	918	19	1 016	14
111.	PTT Celje	205	—	210	—
112.	PTT Ljubljana	1 584	—	1 500	—
113.	PTT Maribor	908	—	908	—
114.	Ptuj	1 182	34	1 258	31
115.	Radeče	971	17	924	17
116.	Radlje	228	15	179	11
117.	Radovljica	2 320	92	2 286	82
118.	Rašica	1 009	—	1 012	—
119.	Rateče	96	—	105	—
120.	Ravne	1 558	32	1 589	26
121.	Rečica	43	—	85	—
122.	Rimske Toplice	352	14	400	12
123.	Rogaška Slatina	480	17	490	10
124.	RTV Ljubljana	340	—	340	—
125.	Ruše	1 251	46	1 317	38
126.	Saturnus	212	—	201	—

Zap. št.	PLANINSKO DRUŠTVO	Članstvo 1982	Naročniki 1982	Članstvo 1983	Naročniki 1983
127.	SCT Ljubljana	165	—	237	—
128.	Sežana	827	33	816	31
129.	Sladki vrh — Paloma	172	2	160	3
130.	Sloga Rogatec	171	5	302	5
131.	Slovenj Gradec	673	38	906	35
132.	Slovenske Konjice	182	9	200	11
133.	Slovenijales Ljubljana	309	—	284	—
134.	Slovenijašport Ljubljana	39	—	46	—
135.	Snežnik — Stari trg	—	—	85	—
136.	Solčava	164	17	151	16
137.	Sovodenj	230	7	209	15
138.	Šentjur	178	15	242	12
139.	Šentvid	81	3	16	3
140.	Škofja Loka	1 591	96	1 460	75
141.	Šmarna gora	311	34	395	25
142.	Šoštanj	278	21	285	26
143.	Šplk Ljubljana	237	—	225	—
144.	Tabor	160	5	130	4
145.	TAM Maribor	1 773	17	1 664	16
146.	Tolmin	891	45	810	38
147.	Trbovlje	1 741	57	1 557	44
148.	Triglav Sevnica	120	—	120	—
149.	Trimo Trebnje	35	—	23	—
150.	Tržič	1 209	69	1 170	59
151.	TOMOS Koper	263	8	353	5
152.	Titovo Velenje	2 009	67	2 010	59
153.	Velike Lašče	59	3	73	1
154.	Viharnik Ljubljana	275	—	229	—
155.	Vipava	186	15	170	12
156.	Vitanje	208	8	245	6
157.	Vrhnika	905	47	905	32
158.	Vuzenica	204	4	207	4
159.	Vransko	350	9	41	9
160.	Vevče	209	—	181	—
161.	Nuklearna elektrarna Krško	42	9	46	8
162.	Zabukovica	1 508	13	1 498	10
163.	Zagorje	1 811	20	1 944	24
164.	Zreče	190	2	350	2
165.	Železničar Ljubljana	582	—	523	—
166.	Železničar Celje	393	—	594	—
167.	Železničar Maribor	730	—	770	—
168.	Železniki	717	24	691	21
169.	Železar Štore	267	8	275	10
170.	Žiri	1 150	19	1 166	16
171.	Žalec	351	21	443	24
172.	Žičnica Ljubljana	55	—	15	—
173.	Žužemberk	—	—	—	—
174.	Hilkurd — Bagdad	126	—	230	—
175.	PD v Slov. in Jugos. več izvodov	—	264	—	265
176.	PD po Jugoslaviji	—	46	—	52
177.	Zagreb	—	59	—	56
178.	Beograd	—	20	—	18
179.	Ostali naroč. v Jug.	—	106	—	76
180.	Zamena — doma	—	16	—	17
181.	Zastonj — doma	—	23	—	22
182.	Naročniki v inozemstvu	—	71	—	61
183.	Zastonj — inozemstvo	—	15	—	17
184.	Zamena — inozemstvo	—	23	—	23
185.	Ostali v Sloveniji	—	262	—	242
186.	Osebno dvigajo	—	6	—	5
	Skupaj:	100 469	5 811	104 059	5 009
	Razlika:				— 802